जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०८० भाद्र (krishijournal–2023, (August-Sep)

दर्ता नं. का.जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३
जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको अस्तित्वको आधार
कृषि जर्नल
Agriculture Journal मासिक
काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३
वर्ष–१९, अङ्क ११० भाद्र २०८०

यस अङ्कमा

१. कृषि भित्रै कृषि विमाको : कृषि विज्ञहरु ३
२. राष्ट्रिय योजना आयोग ५
३. सिद्धान्त विपरित चल्दा सहकारीमा ६
४. भीमदत्तका सपना पूरा भएमात्रै ७
५. औषधी तुल्य आहार : खाना, ... ८
६. एकीकृत कृषि ऐनको आवश्यकता ९
७. कृषि प्रतियोगिता गर्दै अभिनेता १०
८. डेरी ल्याब तालिम सम्पन्न १०
९. रैथाने एग्री प्रडक्टस् नेपाल डेरी ११
१०.च्याउ खेती प्रविधिको प्रयोग र १२
११. सबैभन्दा पहिले साँचमा परिवर्तनको २२
१२. खिर खाने संस्कृति प्रल्हाद दाहाल २३
१३. संविधानमा महिला अधिकार २४
14.FAO Director-General calls ... 26
15. OECD-FAO Agricultural 27
16. Expanding social protection ... 29
17. Five ways advancing sustainable 30
18. L vestock Give Rural Women 32
19. 122 Million more Meople 33
20. New Zealand contributes 36

व्यक्तिगत मूल्य रु. १००/-
संस्थागत मूल्य रु. २००/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि
सल्लाहकार : कृष्ण कोपिला, छविन्द्रराज कँडेल, डा.भरतबहादुर पाण्डे
प्रधान सम्पादक : धनबहादुर मगर सम्पादक : रितु रुपाखेती
कानुनी सल्लाहकार : सरस्वती मानन्धर
मुख्य कार्यालय : बागबजार २८, टौखेल मच्छेगाउँ ९, चन्द्रागिरी नगरपालिका
फोन : ०१४२८८७४३, मोवाईल नं. ९८४१४४५७५३, मुद्रण : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्खेल, काठमाडौं
website : www.krishijournal.com.np, इमेल : krishijournal@yahoo.com

पारिवारिक र पर्यावरणीय कृषिमा जोड दिऔं

सम्पादकीय

नेपालको कृषि क्षेत्र घटिरहेको अवस्था छ । उत्पादन दिनप्रतिदिन घटेको अवस्था छ । प्राय गाउँका जमीनहरू बाँझो बन्ने क्रम बढ्दै गएको छ । पारिवारिक र पर्यावरणीय कृषिको सट्टा उत्पादनको नाममा भित्रिने विदेशी हाइब्रिड विउविजन सहित रसायनिक मल र विषादीहरु भित्रिने क्रम बढ्दो छ । अनुदानको नाममा जसको शक्ति उसको भक्ति, ठूलाको चैन, सानालाई ऐन भन्ने नेपाली भनाई चरिचतार्थ हुँदै आएको छ । जनआन्दोलनबाट आएको लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको परिवर्तनलाई सोझा जनताले महशुश गर्न पाएको छैन । ती वर्गमा किसान वर्ग पनि पर्दछ । उठाउनु खोजेका विषय कृषि विकासबाट नै नेपालको आर्थिक धरातल उठेको हो । राजनीतिक देखि भौतिक उन्नतिको कुरा गर्ने हो भने कृषि पृष्ठभूमिबाट नै जग बस्दै आएको छ । कृषि व्यवसाय दुःखको व्यवसाय हो । जसले आफ्नो परिवार, देश र जनतालाई पाल्दै आएको छ । दुःखले लागेको, जानेर बुझेर लागेको यी दुबै वर्गका किसान माथि निराश आउनु दिनुहुन्न । नेपालमा अझै पनि ६५ प्रतिशत नेपाली जनता किसान वर्ग नै हुन् । अन्तर्राष्ट्रिय र राष्टिूय रुपमा संख्यामा धेरै थोरै भएपनि उनीहरूको मूल्याङ्कन योगदानको आधारमा हुनु पर्छ संख्यामा होइन ।

कृषि क्षेत्रमा अनुदानको कुरा त परै जाओस् भनेको समयमा सिँचाई मल बीउविजन समेत पाईरहेको हुँदैन । यस्तो अवस्थामा किसान वडो सकष्टले कृषि क्रममा लागेका हुन्छन् तर सरकारले किसानहरूका लागि भनेर अनुदानका मल बीउविजन र यान्त्रीकरण लगायत अन्य सुविधा अनुदानको व्यवस्था गरेको हुन्छ । धेरै ठाउँमा कृषि अनुदान वास्तविक किसानले पाउन सकेन भन्ने गुनासो रहेको छ । सँधै झोला बोकेर कृषि सेवा केन्द्रहरूमा धाउने झोले किसान र खेतबारीमा मरिमेटी कृषि गर्ने किसानमा धेरै भिन्नता छ । जो खेतमा काम गर्नेहरू खेतमै खेती गरिरहन्छ । वास्तविक किसान को हुन् ? देशको अर्थतन्त्रमा उनीहरूको ठूलो योगदान रहेको हुन्छ । उठाउन खोजेको विषय जो व्यवसायिक किसानहरू छन् । जो केही सहयोग पाइन्छ कि भनेर धाईरहने झोले किसान छन् उनीहरू बीचको भिन्नतामा पहिचान गर्न जरुरी छ । कृषि सेवा केन्द्रमा धाउँदैमा राज्यको वजेट दिइनु हुन्न । कृषि क्षेत्रमा लागि परेका र केही न केही योगदान पुऱ्याएको हुनै पर्छ ।

अधिकांश जो वास्तविक किसान हुन् उसले अनुदान लगायत कुनै पनि सुविधा प्राप्त गरेको हुँदैन ।

अर्को उठाउनै पर्ने विषय भनेको काठमाडौं उपत्यका भन्दा बाहिरबाट आएर जो कृषि व्यवसायमा संलग्न छन् । उनीहरूका लागि योगदानको आधारमा अनुदानको व्यवस्था गरिनु पर्छ । काठमाडौं उपत्यकाको सेरोफेरोमा आएर त्यसरी कृषिमा योगदान दिएका कृषकहरू ८० प्रतिशत भन्दा बढी छन् । जसले अनुदानको कुनै गन्ध पाउन सकेको छैन ।

कृषि क्षेत्रमा हामी कहानिर चुक्यौं भन्ने समीक्षा र खाका सहितको रुपरेखा कोरेर अगाडि बढ्दा हाम्रो कृषिले प्राथमिकता पाउने थियो भन्ने लाग्छ किनभने अब नेपालको कृषि बुझ्ने र कृषि क्षेत्रलाई मायाँ गर्नेहरूले गर्नु पर्छ । छिट्टै व्यवसायिक बनेर धनी हुने मानसिकता बोक्नेहरूबाट नेपालको कृषि अगाडि बढ्न सक्दैन । र यहाँनिर हाम्रो कमी कमजोरी छ यसलाई सुधार गर्दा हाम्रो कृषिले प्रथमिकता पाउन सक्छ ।

यसलाई व्यवस्थापान गर्ने जिम्मेवारी सरकारले लिनु पर्छ । सरकारले नीति बनाएको छ । बनेको नीति मार्फत वास्तविक किसानहरुलाई कहिल्यै पनि व्यवसायिक सुरक्षाको महत्वको अनुभूति दिलाउन आजसम्म पनि सकेन । व्यवसाय गरेपछि आफू पालिनु र घरपरिवारलाई समेत सहयोग पुऱ्याउने माध्यन कृषि बन्न सकेन । धेरैजसो किसानहरू व्यवसाय गऱ्यो कि ऋण डुब्यो भन्ने अवस्थाबाट माथि उत्रनु सकेन । यो अवस्था को अन्त्य नहुँदा कृषिको नाममा दलालीकरण गर्ने बाहेक कोही पनि कृषि व्यवसायबाट सन्तुष्ती नभएको देख्दा कृषि पेशा एउटा असुरक्षित पेशाको रुपमा देखा पऱ्यो । कृषि के हो भन्ने कुरा नबुझ्दा र निरन्तरता नपाउँदा किसान आफै अन्यौलमा मात्र परेको छैन । जोखिम समेत मोल्नु परेको अवस्था छ ।

उनीहरूका लागि अझ व्यवस्थित गरिनु पर्छ यो समस्या ललितपुर जिल्लाको भैंसेपाटीस्थित बागमती कोरिडोरमा कृषि गर्ने किसानहरूले प्रत्यक्ष भोग्नु परेको समस्या हो । बाहिर जिल्लाबाट आएर कृषि गर्नेहरूका लागि अनुदान जिल्ला कृषि विकास कार्यालय ललितपुरले नछुट्याएको गुनासो थियो । यो विषय पनि कृषि अनुदान भित्रै मापदण्ड भित्र पारेर सहयोग पुऱ्याउने व्यवहारिक पाटो हो । जो कि आफ्नो जिल्लामा बजार, बाटोघाटोको सुविधा सम्पन्न भएको भए उनीहरू भौतारिएर रोजगारिको खोजीमा काठमाडौं उपत्यकामा आएर कृषि क्रम गर्ने थिएनन् । कृषि अनुदानमा व्यवहारिक पाटो धेरै रहेपनि निष्पक्ष र स्वतन्त्र रुपमा वितरण प्रणालीलाई चुस्त र दुरुस्त गरिनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । प्रकृया र विधिहरुमा केही परिवर्तन गरि नेपालको भूगोल सुहाउँदो कृषि पनि नेपाली पत्रको भएमात्र कृषि क्षेत्रको विकास विस्तारमा सुधार आउन सक्छ । पर्यावरणीय प्रकारको कृषि नेपालको लागि दिगो कृषि बन्न सक्छ ।

पर्यावरणीय कृषि किन भनिएका हो भन्ने कुरा महत्वपूर्ण हुनसक्छ । पारिवारिक कृषि, पर्यावरणीय कृषिको माध्यमबाट मात्र देशको हावापानी सुहाँदो विउविजन बनाउन सकिन्छ । पर्यावरणीय चक्रमा आधारित विउविजन बनाई नेपालको कृषिलाई दिगो र स्वास्थ बनाउन सकिने उदाहरणको आज यूरोपमा लगायत धेरै देशहरुमा प्राङ्गारिक खेती प्रणालीको अग्रसर रहेको छ । हाम्रो देश नेपालमा आज पनि दूरदराजको ठाउँहरुमा प्राङ्गारिक प्रणालीमा खेतीरहेको पाइन्छ । जलवायू परिवर्तन र बढ्दो मानवीय अतिक्रमणको कारण व्यवस्थित गर्न नसक्दा उत्पादनमा ह्रास आएको हो । अबको कृषि पर्यावरण मैत्री, सरकारको अनुदान सहयोगहरू परिणाम आउने खालको बनाउन सरकार लागि पर्नु पर्छ ।

अबको बाटो धेरै ठूलो आशा नराखेर दिगो कृषि विकासको आशाको किरण फैलाउँदै क्रमशः कृषिलाई पूरानै पारिवारिक र दिगो कृषि तर्फ बढाउँदा मात्र नेपालको कृषिले नेपाली किसानलाई निराशको होइन आशावादी बनाउन सकिन्छ ।

कृषि भित्रै कृषि विमाको परिकल्पना गर्नु पर्छ : कृषि विज्ञहरु

काठमाडौं कृषि ऐनको आवश्यकता बारे प्रारम्भिक छलफल

धनबहादुर मगर

काठमाडौं, साउन १४ खाद्यको लागि कृषि अभियानको संयोजनमा एकीकृत कृषि ऐन २०८० प्रति छलफल कार्यक्रम काठमाडौं बबरमहलस्थित साफ फाल्चाको सभाहलमा सम्पन्न भएको छ ।

उक्त छलफलमा कृषि मन्त्री, सचिव, सह(सचिव, संघीय संसदका कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिकोका अध्यक्ष सदस्य तथा कृषिसँग सम्बन्धित विज्ञाहरुको वृहद सहभागीमा गहन छलफलको शुरुवात गरेको हो । कृषि मन्त्रालय, कृषि संघ(संस्था र सरोकार नियामक निकाय विच छलफल कार्यक्रमको आयोजना गरिएको छ उक्त छलफल कार्यक्रममा कृषि ऐन मश्यौदा माथि केन्द्रीत गर्दै आवश्यक सुझावहरु सहित दिएको छ ।

उक्त छलफल कार्यक्रममा कृषि मन्त्रालयका सह(सचिव डा.राजेन्द्र मिश्रले एकीकृत कृषि ऐन २०८० माथि आफ्नो मन्त्रालयको तर्फबाट बनाएका मश्यौदा पेश गर्दै ऐनका विषय अन्तिम नभएको र लेखन प्रक्रिया अगाडि बढिरहेको बताउँनु भयो ।

मिश्रले आइडिया शेयर गरेका छौं । ऐनमा व्यवस्था भएअनुसार स्थानीय तहले बजार सञ्चालन गर्न सक्ने छ । अनलाइन बजार नियमनको दायरामा ल्याउन खोजिएको छ । कृषि बजार कोषबाट बजार सञ्चालन हुन्छ । पञ्चायति कालमा कृषि बजार अनुगमन बजार सेवा विभाग नै स्थापना गरेर काम गरेको पाइन्छ । त्यसलाई अपनाउन छोडेपछि अहिले बजार प्रणाली भत्किएको छ ।

कृषि व्यवसाय सञ्चालन करार देवान संहितामा स्पष्ट गरिएको छ । तर वर्तमान अवस्थामा करार, प्रमाणीकरण हामीसँग प्रविधि मेकानिजम छैन । समिति बनाएर लागु गर्ने व्यवस्था हुन्छ ।

प्रस्तावित मश्यौदामा विशेष कृषि उत्पादन क्षेत्र घोषणा गर्नु सक्ने व्यवस्था छ । कोरियाले गरेको मोडल पनि त्यही हो । यो मोडलले रैथाने कृषि उपज उत्पादनलाई समेत जोडदिने छ ।

कुन उत्पादन कुन ठाउँमा हुन्छ । स्थानीय तहले उत्पादन गर्ने चक्लावन्दी आली मासेर गरिने चक्लावन्दी नमासिकन गर्नेको चक्लावन्दी हुन सक्छ ।

कृषि उपज धितो राखेर ऋण लिनसक्ने, कृषिमा दोहोरो सुविधा लिन नपाउने, दण्ड सजायँको समेत व्यवस्था गरिएको छ । यो मश्यौदा खाद्य सम्प्रभुत्ता ऐन २०७६ लाई टेकेर बनाएको छ । राहतको व्यवस्था गर्न कोषको स्थापना गरिने व्यवस्था छ ।

लम्की स्कीन रोग :

प्रदेश, स्थानीय र संघमा राहत कोष व्यवस्था छ । तर कृषिको लागि भनेर छुटै व्यवस्था गरेको छैन । कृषि उत्पादन कुनै पनि वहानामा नष्ट गर्न पाइदैन भन्ने प्रावधानको व्यवस्था गर्न लागेको छ । यो मश्यौदा अन्तिम होइन । क्षेत्रगत फछिल्लो कुरा छ । कृषि काउन्सिललाई यस्तै राख्ने वा छलफल गर्ने भन्ने विषयलाई अगाडि बढाएका छौं । कृषि विज्ञ अभियानकर्मी डा.कृष्ण प्रसादपौडेलले भविष्यको सन्ततिलाई के दिने हो ? ६० प्रतिशतले माटो बिग्री सकेको अवस्था छ । अब हाम्रो जमीनमा खेती हुँदैन । ५० वर्षसम्म हाम्रो कृषि किन टिकेन । कृषिलाई हेर्ने दृष्टिकोण भएन ।

२०१२ सालमा शुरु गरेको कृषि कहाँ पुग्यो ? विश्वव्यापी संकट हो भने नेपालको सन्दर्भमा कृषि के हो ? अर्थतन्त्र विनाको रोजगारको कुरा आउँछ । कृषिलाई अपरिवर्तनीय हिसाबले विगारेको छ । भू(उपयोगका लागि जमीनको मुद्दा सबैभन्दा जल्दोबल्दो विषय बनेको छ । कृषिलाई सामाजिक उद्यमी भनेर सम्वोधन गर्न खोजिएन । ५० लाखको बरावर खाडीमा काम गर्न जाँदा त्यसको सम्वोधन गर्न पर्दैन ? देशको ४ वटा ऐन एकापासमा बाझिएको छ । कृषि ऐन, कृषि प्रर्वद्धन होइन । संविधान प्रदत अधिकार पाउनु पर्छ भन्ने बेला छ । कृषि कसरी बनाउने ? समावेशी केहो गोजीबाट आएको छ । त्यसलाई भत्काउँ, संविधान अनुसार कार्यन्वयन गर्न सक्दैन भने संघीयता भत्काऔं । अझै पुगेन भने वृहद चिन्तन मनन गर्नु पर्छ । कुरा ऐन कसरी बन्छ भन्ने स्वमित्वको पश्नको समाधान गरौं । त्यही पुरानै कुरा चाहीं दोहाऱ्याउनु हुँदैन । खेती प्रति पैत्रिक सम्पत्ती नस्विकार्ने कुरा कृषि हुँदैन ।

कृषिको विषयमा कुरा गर्दा किसान सामाजिक उद्यमी हुन् । सवैधानिक व्यवस्था, मौलिक हक, खाद्य सम्प्रभुक्ता, संवैधानिक व्यवस्था, प्रविधिमैत्री नेपाली समाज अब ५० लाख किसानहरु कृषिमा अब कसरी फर्कन्छ भन्ने कुरालाई जवाफ दिनुपर्छ ।

भू(उपोगको स्वामित्व, एकीकृत उत्पादन प्रणाली उपभोग संस्कृति, अनुसन्धानमा प्रयाप्त दक्षता, संरचनाको मात्र होइन सम्प्रभुत्ताको कुराका पोषण, भरण पक्षपोषणको कुरा कार्यन्वयन भयो कि भएन । हामीलाई फायदा भयो की भएन ? अधिकार पाउने संस्था र दण्ड जरिवाना र सजाँयको व्यवस्था दुबैको व्यवस्था गरिनु पर्छ । गोजीबाट हुने दुर्घटनाबाट जोगाउनु पर्छ ।

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका सचिव डा.गोविन्द शर्माले हाल मश्यौदाको अवस्थामा रहेको कृषि ऐन २०८० नेपाल कानुन आयोगमा प्रयाप्त छलफल भएको बताइएको छ । सबैका कानून छ । कृषिकै कानून नहुने किन पिन्च पऱ्यो । वन, सिँचाई,

भूमि लगायत चारपाँच विषयमा सोच्यौं । २०७६ साल देखि परिमार्जन गर्दै यो अवस्थामा आएको छौं । यस सम्बन्धमा धेरै वर्क आउट गरेका छौं ।

कृषि मन्त्री डा.वेदुराम भुसालको कानुन बनाउने काम गरौ धेरै समय नलगाऔं मस्यौदा तयार भएको छ। गहन रुपमै छलफल भएका छन्। कानून निमार्णको क्षेत्रमा पहल गरेको छु। यहाँले भनेको जस्तो शब्द छैन होला । पर्नु पर्ने विषय सबै समेटेका छौं । यो कृषि ऐन २०८० हो । अझै व्यवस्थित गर्न सुझावहरु प्रदेशहरुमा पठाउँछौं । प्रदेशबाट फिडब्याक लिएर अन्तर प्रदेश समन्वय कानून ल्याएर कृषि मन्त्रालयको समन्वयमा पूरा गर्ने छौं । अर्थ र कानूनको सहमती लिएर संसदमा लान्छौं । संसदले पारित गर्छ । विज्ञहरु राखेर छलफल गर्ने कुरा टुंगाऔं भनेको छु। व्यवहारमा जाँदा समस्या आयो भने पुनः छलफल गरौं र छोटो समयमा कसरी राम्रो बनाउन सकिन्छ भनेर विचार गर्‍यौं ।

भुमि विज्ञ जगत देउजाले करपोरेटको बाटोमा गयौ भने कृषिमा पछुटाउने पर्ने अवस्था आउन सक्छ । सचिव र मन्त्रीज्यूको विचारमा सरोकारवाला विनाको छलफल नगरि हतारमा ल्याउन लागिएको जस्तो देखिन्छ ।

राष्ट्रिय कृषक समूह महासंघका अध्यक्ष नवराज बस्नेतले २०७५ सालदेखि कृषि ऐनको कुरा गर्दै आएका छन् । सिमान्तकृत किसानहरुलाई राखेर छलपल गर्नुपर्छ ।

कृषि अभियन्ता टीकाराम भट्टराइले २०२१ सालपछि कृषि ऐन आएको छैन र शिक्षा ऐन पनि २०२८ सालदेखि आएको छैन कृषि शिक्षा विना नेपालको कृषि अगाडि बढ्न सक्दैन । कृषि जमीनको सुरक्षा नगरिकन कृषिको सुरक्षा कसरी हुन्छ ? धैरै पालिकाले कृषि जमीन छैन भनेको अवस्था छ । किसानहरु मिलेर चक्लावन्दी जानसक्छ ।

नेपालको भूगोलमा ६५ प्रतिशत कृषि, वनले ओटेको छ । वनलाई कसरी जोड्ने ? निजी क्षेत्रको कुरा गर्ने हो भने करपोरेटलाई बुझाइदिऔं । कृषि वनले वनले मिहिनेत गरेर कृषि वन नीति बनाएको छ । कृषि मन्त्रालयले यसलाई कृषि ऐनमा सम्वोधन गरिनु पर्छ । बनाउँदा सरोकारवाला सहभागी छैन भने अर्थ राख्दैन इगो मात्र हुँदो रहेछ । (कृषि सहकारीका अध्यक्ष खेमराज पाठकले कृषिको जमीन हो भनेर छुट्याउनु पर्‍यो । कृषिमा लागत बढीरहेको छ । उद्योग क्षेत्र कुन हो । जग्गा खण्डीकरण प्लटिङ्ग र अंशबाट भएको छ । प्लटिङ्गमा जमीन बाँझो राख्ने पाउदैन भन्ने नीति बनाउनु पर्‍यो । मल बिक्री गर्ने गराउने ऐन राम्रो बनाएर मात्र हुँदैन कार्यन्वयन गर्नुपर्छ कालीमाटी बजार किसानहरुले आन्दोलन निस्केपछि मन्त्रालयले थेग्न सक्दैन ।

साइकल अफ डिफेडेन्सी हुने गरेका छन् । अरुले सिकाई दिएको भरमा कृषिको विकास हुँदैन । हाम्रो पोटेसियल के हो र करपोरेट वेस हो भने बाहिर बस्नु पर्छ ।

कृषि अभियन्ता सोमत घिमिरेले किसानको वर्गीकरण गर्दा किसानको हित संरक्षणको लागि ल्याउने लागिएको हो भने किसानको लागि शासकीय भार कम गर्नु पर्छ । किसानले भार थेग्न सक्ने अवस्था छैन । कर्मचारीको पुनसंरचना गरिनु पर्छ । कृषिलाई स्थानीयकरण भनेर स्वीकार गर्‍यो कि गरेन र वहरलाई दुईचारजना बहादुरले समाएर तेल खुवाइन्थ्यो । कृषि भनेको स्थानीय हो । सेना र प्रहरीले डण्डा लगाएर हुँदैन । मानिसलाई उत्पादन गर्ने तौरतरिका के हो ?

खाद्य सम्प्रभुत्ता ऐन आएको ५ वर्ष भयो नियमावाली आएन । कृषि क्षेत्र र गैर कृषि क्षेत्र घोषणा गर्दै जमीनको संरक्षण गरिनु पर्छ । खेतीयोग्य जमीन रहेन भने के गर्ने ? कृषि अभियन्ता प्रमोद ढकालले गाउँमा किसानहरुले खानेकुराको वन्दोवस्त गर्नु परिरहेको छ । संरचना भद्दा खालको भयो विषादी मल, बाडीएपछि कृषि आधुनिकीकरण हुन्छ भन्ने छैन ।

कृषि अभियन्ता प्रयास अधिकारीले कृषक घटाउँदैमा कृषि बढ्दैन जलवायू परिवर्तन हुने साइकल अफ डिफेडेन्सी हुने गरेका छन् । अरुले सिकाई दिएको भरमा कृषिको विकास हुँदैन । हाम्रो पोटेसियल के हो र करपोरेट वेस हो भने बाहिर बस्नु पर्छ ।

कृषि अधिकारकर्मी उषा टिटिक्षुले म उपभोक्ता हुँ नेपालको कृषिको पोजिसन के हो र रिभु गरेको छ कि छैन । छोराछोरीलाई कार, घर चाहिन्छ । आजको १०० वर्ष पछि परिवारिक ढाँचा के हो ? आमा भएर जान्न खोजिएको होइन सबै कषकहरु गाउँघरमा आउनु पर्ने अवस्था आउन छ । पूर्वका पहाडि भेगका कृषकहरुले विषादी मापनको लागि काँकडभिट्टाबाट सिलगुढी पुर्‍याई पुन कलकत्ता लगेर विषादी पापन गर्नु पर्छ । फेरि त्यही वस्तुलाई सिलगडीमा ल्याएर बजारमा बिक्री गर्दा कृषिको गुणस्तर के हुन्छ ? सरकारले ५४ वटा स्मार्ट सिटी बनाउन ल्याण्ड पुलिङ्ग गर्दैछ । ५० वर्षमा नेपालको सरकार विष उत्पादन गर्न लागि रहेको छ ।

प्रा.डा.केशव भट्टराईले कृषि सुविधा कृषि जमीनसँग पुर्‍याउन राइट अफ पिजेन्ट यू एन डूपमा नेपालले हस्ताक्षर गरेको छ । संसारमा कुनै पनि अनुदान नलिएको, विना कृषि कहीँ हुँदैन । दिगो कृषि व्यवसाय काम गर्न ६ हजार किसानमा २ हजार अर्थात ९८.१ प्रतिशतले कृषि सेवा सुविधा पाएको छ । यसले किसानको हित गर्दैन यस्तो ऐन आउनुभन्दा नआउनु नै राम्रो हुन्छ ।

आरआरएनका पूर्व निर्देशक विरेन्द्र अधिकारीले विधान र नीति बनाउने मात्र होइन जेल हाल्ने कानुन पनि बनाउनु पर्छ । स्मार्ट सिटी बनाउने वृद्धि भएको मान्छे कस्तो होला । शासकहरुको अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध छ । कार्वन हार्भेटिङ्ग गरेको देश अनुसन्धान विकासमा कमजोरी रहेको छ । ४ वर्ष अगाडि देखिएको लम्की स्कीन रोगको नियन्त्रण समयमा किन हुन सकेन । ४६ प्रतिशत आम्दानी कृषि कृषिको नाममा बैंकहरुले लुटेको छ । बैंकको पूँजी २५ प्रतिशत कर तिरेको छ भनेर हुन्न त्यसले समग्र न्याय प्रणालीलाई विकृतितिर लैजान्छ । स्थानीय तहको मानिसको वुद्धि चाहीँ कमजोर छ भएका जमीनहरु प्लटिङ्ग गरेर सक्न लागको छ । चाहे काँग्रेस हुन्, चाहे कम्युनिष्ट कृषि नीतिलाई जोरजाम गरौं ।

भुमि अधिकार मञ्चका केन्द्रीय सदस्य नरीराम लोहारले पशुपालनमा एउटा पशुधन स्याहार्न वर्षमा एक बरावर १ लाख २९ खर्च हुँदा वर्षमा आम्दानी ७ हजार हुन्छ । जग्गाको अभाव, अंशवण्डाको व्यवस्था १ जनाको भागमा २८ जनामा बाँड्नु परेको छ । कृषि शिक्षा सँग जोडिएको छ । पढाउनको लागि शहरमा आउँछ ।

पशुपालन कृषिकर्मी बाबुराम अधिकारीले कृषि भन्दाभन्दै पशुपन्छी क्षेत्र ओझेलमा परेका छन् । दक्षिण अफ्रिकामा महामारीबाट बँगुर मर्दा किसानहरु विस्थापित भएका थिए । कृषिजन्य उद्योग ब्राण्डिङ्ग नहुँदा छुर्पी, मह लगायत उत्पादन निर्वाध रुपमा ओसार

प्रसारमा समस्या आएको छ । कृषि कर्जा, कृषि विमा कम्पनी परिकल्पना गर्नुपर्छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी)का सचिव शिवहरि खनालले किसानले सम्मानपूर्वक बाँच्नु पाउनु पर्ने वातावरणको सिर्जना गर्न पर्ने अवस्था आएको छ । ऐन बनाएर किसानले पाउनु पर्ने सेवा सुविधाहरु अभाव भयो । राजनीति उपलब्ध बाहेक अरु पाएनौं । तालुकदार निकाय मन्त्रालयले किसान प्रतिनिधीलाई खोज्नु पऱ्यो । ४ वर्ष अगाडि आएको लम्की स्कीन रोगले ठूलो हानी पुऱ्याउँदा सरकार किसान प्रति जिम्मेवारी भएन ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (अप्फा)का अध्यक्ष भैरवी रेग्मीले कृषिमा करपोरेटको प्रभाव पुर्न भएन र छलफल पुगेन । स्थानीय निकाय र भूमि आयोगको ऐन अलग अलग भएर प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्न सकेन । ऐन बनाएर मात्र हुन्न किसानलाई कार्यन्वयन पक्ष फितलो भएको छ ।

राष्टि्रय किसान आयोगका सदस्य पुष्पा भुसालले कृषि ऐनका विषय आयोगमा २ वर्ष अघि प्रारम्भिक छलफल भएको थियो । कृषि क्षेत्रको लागि २ प्रकारको मोडल अपनाउदा कृषिलाई अगाडि बढाउन सुझाव दिन्छु ।

राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य जयवहादुर राउतले आयोग १६ औं योजनाको ड्राफ्टको तयारीमा लागेको बताउदै विगतमा कृषि प्रणाली बलियो थिएन । नियम कानुन बनाएर मात्र हुँदैन डिमागमो बस्नु पर्ने बताउनु भयो । जतिबेला सूचना प्रविधिको कुनै विकास नहुँदा पनि कृषि प्रणाली बलियो थियो अहिले भत्किएको छ । कृषि किसान र सीमा दायरा प्रक्रिया झोलाबाट आउनु हुँदैन । १५ औं योजनाको मध्यवधीमा समीक्षा गर्दा कोभिडले असर पारेको थियो । विश्वव्यापि आर्थिक मन्दी सम्म सेक्टरल छलपल गरेका छौं । विगतमा भएको त्रुटीहरुलाई सच्याउने गरि बनाएका छौं । अहिले पनि हामीले जनसंख्याको ६५ प्रतिशत जनता कृषिमै छन् । निर्मम समीक्षा गर्नु जरुरी छ । जवाफ देही र इमान्दारिताको अभाव देखिरहेको छ । खेतीपातीमा छिमेकी मुलुक संरक्षित छ ।

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका अध्यक्ष अशोक चौधरीले कृषि प्रधान देशमा कृषि उद्योग नहुनु दुखःको कुरा हो । कृषि साना किसानमैत्री हुनुपर्छ, आवश्यकता पनि हो । प्रणाली नभएको कारण पछि कृषिमा परेका छौं । मश्यौदा समितिमा तपाईहरु जस्तो विज्ञहरुलाई नराखेकोमा मेरो आपती छ ।

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका सदस्य कुशुमदेवी थापाले कृषि समिति रेमिटेन्स ७५ प्रतिशत खर्च हुन्छ भने भविष्य बनाउनु छ ।

माननीय सभासद कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका सदस्य सरस्वती सुब्बाले किसानमूखी विधेयक नभईकन पारित गर्न दिनौं । राजनीति, आर्थिक, प्राविधिक कुरा पनि समावेश हुनुपर्छ । कृषि भन्ने वित्तिकै भूमि र वन सिँचाई छुनु पर्छ । मधेश र कर्णालीका किसानहरुलाई प्रभावमा पार्ने सक्ने आयो भने बजारमुखी मात्र कुरा आयो भने हामीलाई मान्य हुँदैन ।

परराष्टू मन्त्री तथा कृषि विज्ञ माननिय मन्त्री विमला राई पौडेलले कुनै ठाउँमा के के अभाव हुन्छ । कुन ठाउँमा के के निर्यात हुन्छ । कुन ठाउँमा के के उत्पादन हुन्छ । आफूले खाएर बचेको उत्पादनलाई मिडलम्यान पोस्ने खालको बनाउने खालको हुनुहुँदैन । ऐन किसानलाई बचाउने खालको आउनु पर्छ सम्प्रभुत्ता पारित विपरित गर्ने । विल संसदमा आएपछि सारमा संशोधन हुँदैन । संसदबाट खासै परिवर्तन हुनसक्दैन टालटुल गरेर पठाएको कुरा आउँछ ।

खाद्यका लागि कृषि अभियानका अध्यक्ष उद्धव अधिकारीले सिँचाईमा १० अर्ब सकिएको छ । १० लाख हेक्टर जमीन बाँझो छ । यो नागरिक समाजको भाषा हो र सरकारको होइन । हाम्रो भविष्य योजना आयोग र कृषि समिति विशेष योगदान हुनुपर्छ भन्ने विश्वास लिएका छौं । कृषिमा भएको कुरा संविधानले दिएको म्याण्डेड अनुसार हो ।

कार्यक्रमको सञ्चालन डा.सुजाता तामाङ्गले गर्नु भएको थियो ।

कृषि उत्पादनमा वृद्धि र सहजता,
कृषि यान्त्रीकरणको प्रवर्द्धन र उपयोगिता देश आत्मनिर्भरताको मूल आधार, कृषि विकासमा नविनम् सुधार

कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन केन्द्र
(CAIDMP)

नेपाल सरकार शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम परियोजना सानोठिमी, भक्तपुर

कार्यक्रम सञ्चालित जिल्लाहरु : जाजरकोट, डोटी, दार्चुला, अछाम, बझाङ र बाजुरा

मुख्य उद्देश्य : खाद्यान्न अभाव र शिक्षाको पहुँचमा अति न्यून् देखिएका जिल्लाहरुका सामुदायिक विद्यालयका बालबालिकाहरुलाई आधारभूत शिक्षा पहुँचमा अभिवृद्धि गर्न तथा विद्यार्थीको पोषण र स्वास्थ्य स्थिति सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालित जिल्लाहरुमा सामूदायिक विद्यालयहरुमा कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्म सम्पूर्ण विद्याथीहरुलाई प्रति दिन प्रति विद्यार्थी (चामल ८० ग्राम, दाल २० ग्राम, तेल १० ग्राम र नुन २ ग्राम) गरी जम्मा ११२ ग्राम खाद्यान्नबाट विद्यालयमा नै खाजा पकाई खुवाउने कार्यक्रम रहेको छ ।

नेपाल सरकार
खाद्य कार्यक्रम परियोजना

सिद्धान्त विपरित चल्दा सहकारीमा समस्या आयो

सीमित सहकारीमा समस्या आएपनि त्यसले सिंगो अभियानको विश्वसनीयतामा प्रश्न उठायो : सचिव दुवाडी

अभियानले सही बाटो नसमाते सरकार चुप लागेर बस्दैनः सचिव दुवाडी

कार्यदलको सुझाव कार्यान्वयन हुन्छ, दराजमा थन्क्याएर राख्दैनौं : सचिव दुवाडी

काठमाडौं भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयका सचिव गोकर्ण दुवाडीले सहकारीले सुशासन र स्वनियमनमा रहेर सदस्यको आर्थिक स्तर उकास्न भूमिका खेल्नुपर्ने बताएका छन् ।

नेपाल सहकारी पत्रकार समाज (सीजेएन) को १३औं स्थापना दिवसको अवसरमा आयोजित कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिको रुपमा बोल्दै उनले सदस्यको हित अभिवृद्धि गर्नु सहकारीको दायित्व भएको जोडदिए ।

शहरी क्षेत्रमा रहेका केही संस्थाहरुले सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरित काम गर्दा समस्या उत्पन्न भएको उनको भनाई छ ।

संख्यात्मक रुपमा नगन्य संस्था समस्यामा परेको भएपनि त्यसले सिङ्गो अभियानको विश्वसनीयतामाथि नै प्रश्न चिन्ह खडा गरेको उनले उल्लेख गरे ।

उनले भने, '३२ हजार सहकारी मध्ये एक दुई प्रतिशत संस्थामा समस्या उत्पन्न भएपनि आम जनमानसमा सहकारी प्रतिको बुझाई र विश्वसनीयतामा गम्भीर विचलन आएको छ ।'

मुलुक संघीय संरचनमा गएसंगै कार्यक्षेत्रको आधारमा सहकारीहरु स्थानीय र प्रदेशमा हस्तान्तरण भएपनि संरचनागत व्यवस्था नहुँदा प्रभावकारी नियमन हुन नसकेको उनले स्वीकारे ।

राज्य, अभियान र सरोकारवाला निकायबीचको सामञ्जस्यबाट अहिलेको समस्यालाई समाधान गर्न सकिने उनको धारणा छ ।

सहकारी अभियानले सही बाटो समातेन भने राज्य चुप लागेर नबस्ने उनले स्पष्ट पारे । उनले भने, 'अहिले सम्म स्वनियमन र स्वअनुगमनको रुपमा सहकारीलाई छाडियो, अभियानले बाटो बिरोयो भने राज्य चुपलागेर बस्दैन, कानुनी कारबाही अगाडि बढाउँछ ।'

सरकारले गठन गरेको सहकारी सुधार सुझाव कार्यदलले छिट्टै प्रतिवेदन ल्याउने जानकारी गराउँदै उनले उक्त प्रतिवेदनलाई कार्यान्वयनमा लैजाने प्रतिवद्धता प्रकट गरे ।

सचिव दुवाडीले थपे, 'विगतको जस्तो प्रतिवेदन दराजमा थन्किएर बस्दैन । अघिल्ला प्रतिवेदनहरुलाई कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकायले तदारुकता नदेखाएको र सुझाव दिने व्यक्ति नै कार्यान्वयन तहमा बस्दा कार्यान्वयन हुननसकेको हो ।'

सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधानका लागि कार्यदलले दिएको प्रतिवेदनको आधारमा सरकारले अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजना बनाएर कार्यान्वयन गर्दै जाने उल्लेख गरे ।

सहकारीको मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त भन्दा बाहिर गएर सञ्चालन हुने संस्थालाई कानुनी उपचार गर्ने र समुदायमा आधारित भएर राम्रो काम गर्ने सहकारीलाई पुरस्कृत गर्ने उनले जनाए ।

कार्यक्रममा बोल्दै राष्टिूय सहकारी महासंघका अध्यक्ष मिनराज कँडेलले जनताको जीवनस्तर उकास्त सहकारीले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दै आएको बताए ।

सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त भन्दा बाहिर गएर सञ्चालन भएका केही सहकारीका कारण सिङ्गो अभियान माथि नै विश्वनीयताको प्रश्नचिन्ह खडा भएको गुनासो गरे ।

सदस्यको बचत अपचलन गर्ने सहकारीलाई जोगाउनुपर्छ भन्ने पक्षमा महासंघ नरहेको समेत उनले प्रष्ट पारे ।

मुलुकभरिका ७७ जिल्ला मध्ये ६० जिल्लाका सहकारीमा कुनै समस्या नरहेको उनले उल्लेख गरे ।

उनले कार्यदलले दिएको सुझाव कार्यान्वयन गराउन अभियानको तर्फबाट प्रधानमन्त्री र मुख्य सचिवलाई समेत भेटेको उनले जनाए ।

कार्यदलले सरकारलाई प्रतिवेदन बुझाएपछि सहकारीका समस्या समाधानका लागि कार्यान्वयनमा लैजान आफूहरुले निरन्तर पहल गर्ने बताए ।

कार्यक्रममा नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ (नेफ्स्कून)का अध्यक्ष परितोष पौड्यालले राज्यले सहकारी ऐन कानुनलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न नसकेकाले अहिलेको समस्या उत्पन्न भएको बताए ।

'सहकारीले आन्तरिक, बाह्य र वित्तीय सुशासन कायम गर्न सकेनन् । राज्यले पनि प्रभावकारी नियमन गर्ने सामर्थ्य राखेन,' उनले थपे, 'बचत तथा ऋण र उत्पादन तथा सेवामूलक सहकारीलाई नछुट्याउँदासम्म सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधान हुँदैन ।'

वित्तीय सहकारीलाई प्रभावकारी नियमनको आवश्यकता पर्छ भने अन्य सहकारीलाई राज्यले प्रवर्द्धन, अनुदान र सहुलियत दिनुपर्ने उनको भनाई छ ।

सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधानका लागि कार्यदल गठन गरेको भएपनि उक्त कार्यदलले दिएको प्रतिवेदन कार्यान्वयन हुनेमा उनको आशंका छ ।

विगतमा पनि यस्ता पाँच छ वटा प्रतिवेदन बनिसकेको उल्लेख गर्दै उनले अबको प्रतिवेदन पनि बन्ने र दराजमा थन्किने त होईन भन्ने प्रश्न गरे ।

कार्यदलको प्रारम्भिक प्रतिवेदन अध्ययन गर्दा सहकारीको सिद्धान्तलाई रक्षा नगरेको पाईएकाले हाम्रो मतलाई सम्वोधन नगरे प्रतिवेदन वहिस्कार गर्ने उनले चेतावनी दिए ।सहकारीमा सदस्य र बचतको सुरक्षा पहिलो भएको भन्दै अध्यक्ष पौड्यालले विसंगती र विकृति बोकेका संस्थालाई बोकेर

बस्नुपर्छ भन्ने पक्षमा आफू नरहेको प्रष्ट पारे । राष्ट्रिय सहकारी बैंकका निमित्त सिईओ मनोज खड्काले सञ्चार जगतले सहकारीमा देखिएका विकृति र विसंगतिको उजागार गर्नुका साथै राम्रा पक्षलाई समेत थप उजागार गर्न आग्रह गरे ।

कार्यक्रममा सिजेएनका संस्थापक अध्यक्ष यादव हुमागाईले सहकारी विभागले २०७६ सालमा प्रकाशित गरेको तथ्याङ्कलाई आधार मानेर समाचार सम्प्रेषण गर्नुपर्ने वाध्यता रहेको बताए ।

अर्थ मन्त्रालयले सार्वजनिक गरेको आर्थिक सर्वेक्षणको तथ्याङ्क पनि विश्वसनीय नभएको भन्दै उनले अहिले कुन संस्था कस्तो अवस्थामा छ भनेर यकिन गर्न गाह्रो भएको औंल्याए ।

सिजेएनका पूर्वअध्यक्ष डिल्ली सापकोटाले मुलुकमा छाएको आर्थिक मन्दीको प्रभाव सहकारी क्षेत्रमा समेत परेकाले त्यसबाट बाहिर निकाल्न राज्य, अभियान र सरोकारवाला सबै निकाय मिलेर काम गर्नुपर्नेमा जोड दिए ।

सिजेएनका अध्यक्ष काजी श्रेष्ठको सभापतित्वमा भएको कार्यक्रमको सञ्चालन सचिव अर्जुन खतिवडाले गरेको थिए ।

सिजेएन पत्रकारिता पुरस्कार बस्नेतलाई

नेपाल सहकारी पत्रकार समाजले हरेक वर्ष प्रदान गर्दै आएको सिजेएन राष्ट्रिय पत्रकारिता पुरस्कार-२०८० सहकारी सञ्चार मासिकका कार्यकारी सम्पादक हिरा बस्नेतलाई प्रदान गरेको छ ।

विगत डेढ दशक देखि सहकारी क्षेत्रलाई मुख्य विट बनाएर पत्रकारिता गर्दै आएका बस्नेतलाई सिजेएनले यस वर्षको पत्रकारिता पुरस्कार प्रदान गरेको हो ।

सिजेएनको १३ औं स्थापना दिवसको अवसरमा आज आयोजित एक औपचारिक कार्यक्रमका बीच भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयका सचिव गोकर्णमणी दुवाडीले उक्त पुरस्कार प्रदान गरेका हुन् ।

सचिव दुवाडीले बस्नेतलाई प्रशंसापत्र र नगद २० हजार सहित पुरस्कृत गरेका थिए । यसैगरी सिजेएनले यस वर्ष संस्थापक सम्मान संस्थाका संस्थापक सदस्य एवं पूर्व कोषाध्यक्ष शर्मिला ठकुरीलाई प्रदान गरेको छ । उनले विगत डेढ दशकदेखि आर्थिक तथा सहकारी विटमा कलम चलाउँदै आएकी छिन् ।

सिजेएनले हरेक वर्ष आफ्नो स्थापना दिवसको अवसरमा संस्थापकहरुलाई क्रमशः सम्मान गर्दै आएको छ ।

भीमदत्तका सपना पूरा भएमात्रै कृषि क्रान्ति १७ साउन,

काठमाडौं किसान नेता भीमदत्तका अधुरा सपना पूरा भएमात्रै नेपाली किसान आन्दोलन सफल हुने वक्ताहरुले बताएका छन् । भीमदत्त पन्तको स्मृति दिवसको अवसरमा आयोजित कार्यक्रमको बक्ताहरुले कृषि क्रान्ति सफल भएमात्रै सबै वर्ग जाति र क्षेत्रको मुक्त हुने बताए ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ (क्रान्तिकारी केन्द्र) ले मंगलबार संवाद डबलीमा आयोजना गरेको कार्यक्रममा बोल्दै नेकपा माओवादी केन्द्रका केन्द्रीय सदस्य सुनिल कुमार मानन्धरले भीमभत्त पन्त नेपाली किसान आन्दोलनको लागि प्रेरणास्रोत भएको बताउँदै अधुरो सपना पूरा गरेमात्रै मुक्ति पाइने बताए । उनले सहिदहरुले देखाएको बाटो अगाडि बढ्नुपर्ने बताए ।

“भीमदत्त पन्त किसान आन्दोलनको प्रेरणाको स्रोत हो । उहाँले त्यो बेला उठाएको किसानका समस्या अहिले पनि उस्तै छन् । व्यवस्था फेरिएपनि किसानको अवस्था फेर्नुपर्ने अवस्था छ । भीमदत्तले देखाएको बाटोमा हिँडेमात्रै किसानको मुक्ति हुन्छ” मानन्धरले भने ।

महासंघको अध्यक्ष चित्रबहादुर श्रेष्ठले भीमदत्तको जीवन प्रस्तुत गर्दै उहाँको संघर्षले किसान आन्दोलनलाई नयाँ उचाई उठाएको बताए । श्रेष्ठले पन्तले उठाएको किसान आन्दोलनको उत्तराधिकारी आफूहरको संगठन भएको बताउँदै पन्तले देखाएको बाटोबाटै किसानको मुक्ति हुने बताए ।

कार्यक्रममा महासंघका वरिष्ठ उपाध्यक्ष सेसुराम भण्डारीले भीमदत्तलाई किसानहरुले युगौंयुगसम्म सम्झिरहने बताउँदै किसान संघर्षको लागि प्रेरणाको स्रोत बनेको बताए । चलचित्र ‘भीमदत्त’ नायक तथा निर्माता नवल खड्काले भिमदत्त पन्तको जीवन र बलिदानलाई सम्झेर आफु निकै रोएको बताए । “म उहाँको बलिदान उहाँको परिवार र उहाँको जीवनीलाई सम्झेर धेरै रोएँ । राज्यले भीमदत्तजस्तो व्यक्तिलाई राष्ट्रिय सम्मान दिनुपर्छ र उहाँलाई सहिद घोषणा गर्नु पर्छ । यसैको लागि भएपनि मैले चलचित्र

बनाउनु पर्छ जस्तो लाग्यो” खड्काले भने ।

कार्यक्रममा महासंघका उपाध्यक्ष पन्तले देखाएको बाटोमा आफूहरु निरन्तर अगाडि बढेको बताउँदै किसान आन्दोलन सफल नभएसम्म हजारौं भीमदत्त जन्मिरहने बताए ।

कार्यक्रमका संचालक तथा महासंघका महासचिव नहेन्द्र खड्काले कृषि क्रान्ति, किसान संघर्ष, सामाजिक न्याय र समाजवाद पुग्न भीमदत्त जस्ता योद्धाले देखाएको बाटोबाट मात्रै सम्भव भएको बताए । खड्काले भीमदत्ताका सपना पुरा भएमात्रै नेपाल कृषि क्रान्ति हुने दाबी समेत गरे । कार्यक्रममा महासंघको हालै सम्पन्न केन्द्रीय सचिवालयको प्रथम विस्तारित बैठकले गरेका निर्णयको जानकारी समेत दिइएको थियो ।

औषधी तुल्य आहार : खाना, अस्तित्वको आधार

डा.सरिता श्रेष्ठ

परिभाषाः

संसारमा सम्पूर्ण प्राणीहरूलाई बाँच्नको लागि जसरी हावापानी आवश्यक छ। त्यस्तै खानाको पनि । योग परिभाषामा शरीरलाई अन्तर्यामी पनि भनिएको छ। खाना विना प्राणी अन्तत बाँच्न सक्दैन। अतः खाना जीवनको आधारभूत आवश्यकता हो। यही खाना सन्तुलित भएमा तथा विभिन्न खानाहरूमा रहित औषधीय गुणले गर्दा यसलाई औषधी तुल्य आहार मानिन्छ।

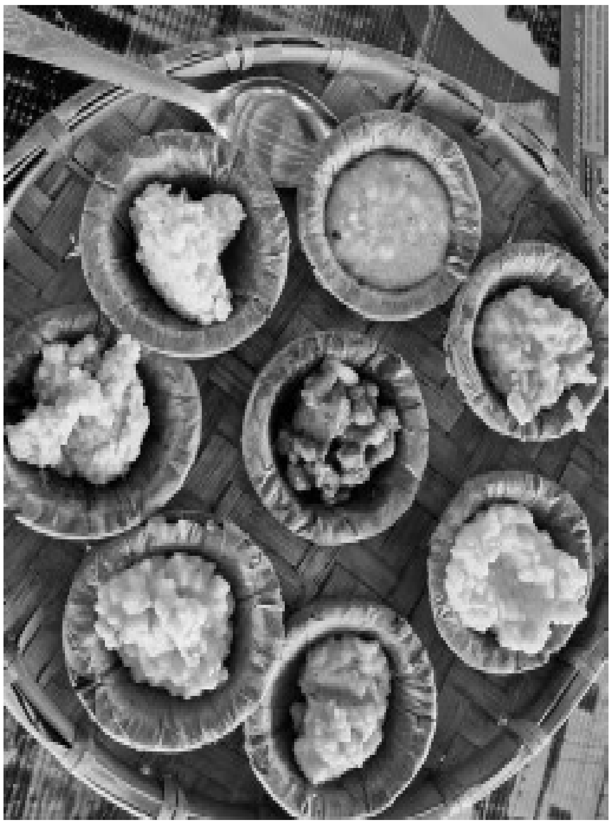

आयुर्वेद चिकित्सामा विभिन्न रोगहरूको अवस्थामा रोगीहरूलाई विशेष आहार (पथ्य)को व्यवस्थापन गरिएको र प्रयोग गरिएको छ।

यस आधारमा प्राण सुरक्षात्मक आवश्यक तत्व मात्र नभई औषधीय गुणहरू पनि प्रसस्तै पाइन्छ। एउटा सानो विरुवामा धेरै प्रकारको औषधीय गुण हुन्छ। जस्तै अदुवा पचाउनमा मद्दत गर्दछ। खोकी, दममा प्रयोग गर्दा लाभ हुने हुँदा यसको चिकित्सामा पनि प्रयोग हुन्छ। त्यस्तै पुदिना, बाबरी, बेसार, लसुन, मह, घ्यु, धनियाँ, दाल इत्यादि।

खाना र औषधी दुबैको मानिससँगको सम्बन्ध मानव सृष्टिसँग जुडेको छ। प्रकृतिमा हामी मानिस मात्र यस्तो प्राणी (जनावार) हौं। जसले आफ्नो चिकित्सा आफै गर्न सक्दैन। जनवारहरू यस मामलामा हामीभन्दा अगाडी छन्। जस्तै कुकुर, गाई आदि, तर जनवारहरूलाई पनि पक्षघात, अर्वुद जस्तो रोग लागि चिकित्सा गरिने गरेको छ।

इतिहास :

आदिकालमा मानिस प्रकृतिसँग धेरै निकट थिए। उनीहरूको जीवनपूर्ण प्राकृतिक थियो त्यस्तै खाना पनि त्यतिखेर आकश्मिक चिकित्सा, घाउ, हात, खुट्टा भाँच्चिने आदिको मात्रै चिकत्सा गरिन्थ्यो। आज त्यो अवस्था बदलिदो छ।

मानिस सभ्यताको विकासको साथै स्वाद र सुपाच्यको लागि खाना पकाएर खाना सिके त्यसका साथै विभिन्न अमिल्दा पाक विधि (संस्कार) को पनि जन्म भयो। खाना जीवनको लागि नभई जिब्रोको दास बन्न पुग्यो। यसको प्रत्यक्ष असर शरीरमा देखिन थाल्यो र धेरै नयाँ रोगहरूको जन्म भयो। जसमा आजको सबैजसो Metabolic disorder (मधुमेह, थाइराइड, क्यान्सर आदि रोगहरू पर्दछन्।

इतिहासमा विशेषगरि वेदमा धेरै विरुवाहरूलाई चिकित्सा उपयोगी मानिएको छ। जस्तो तुलसी, पारिजात, पिपल आदि। कालखण्डमा समय बदलिँदै जाँदा हाम्रो पुर्वजहरूले आफूले अभ्यास गर्दै आएको खानपिन तरिकालाई आफ्नो सन्ततिहरूले पनि अपनाओस भन्ने उद्देश्यले परिवार, समुदायमा स्थापित गरे जुन कालान्तरमा एक व्यवस्था बन्न पुग्यो र निरन्तर अभ्यासमा रह्यो। जसले समाजिक एवं साँस्कृतिक रुपमा महत्व पनि पाए र यो परम्पराको रुपमा प्रचलित भयो। जस्तो क्वाटिपूर्णिमा, योमरीपुर्णे, तृतिया, माघेसंक्रान्ति आदि

परम्परागत प्रचलन एवं महत्व :

नेपाली चाडपर्वको वातावरणीय सामयिक घनिष्ठता र तिनको स्वास्थ्यमा विशेष प्रभाव बारे हाम्रो पूर्वजहरूमा राम्रो ज्ञान थियो। अतः त्यस अनुरुप हाम्रो खानपिन एवं पाक विधिको प्रचलन समाजमा निरन्तर चलिरह्यो। जस्तै प्रचण्ड गर्मीको बेला वातावरणमा जिवाणु ९ःष्अचय यचनबल(ष्कm० हरू सजिलै संक्रमण हुने हुँदा सजिवन, नीमको प्रयोग, खरानीले भाडाकुँडा, हात धुने चलन, वर्षयाममा शरीर भित्र वायुको विसमतालाई स्वास्थ्य मनमा ल्याउने क्वाटिको प्रयोग शरीरको उर्लिदो पित्तलाई व्यवस्था गर्न मसला, फलफूल, मिठाईको प्रयोग घ्यु, चाकु, तरुल, सखरखण्ड, पिडालू, तिलको लड्डु, खानाले शरीरको उष्मालाई संरक्षण गर्ने र न्यानोपन बढाउने गर्दछ। मांसको खिचडी (जाउलो) तीलको लयु खानाले शरीरको जाडोमा बढ्ने क्षमताको (Dryness) बाट बचाउने त्यस्तै(त्यस्तै विभिन्न ऋतुमा विभिन्न प्रकारको खानाको आहार विधिले शरीर स्वास्थ्य राखिन्छ। हाम्रो खानपिनको प्रयासः नियमहरू 'आयुर्वेद विधानमा उल्लेखित जीवन शैलीमा आधारित छन्। त्यस्तै विभिन्न ऋतुमा विभिन्न प्रकारका खानाको आहार विधिले शरीर स्वास्थ्य राखिन्छ। हाम्रो खानपिनका प्रायसः नियमहरू 'आयुर्वेद विधानमा उल्लेख जीवन शैलीमा आधारित छन्।

खानपिनमा प्रयोग हुने विरुवा र त्यसको

औषधीय गुणको महत्व :

आचार्य गुरुले भन्नु भएको थियो संसारमा औषधीय गुण नहुने कुनै बोट विरुवा हुँदैनन्। हाम्रो वरपर पाइने सबै बोट विरुवाहरू खानयोग्य एवं औषधी गुणयुक्त छन्। हाम्रो भान्छामा प्रयोग गरिने सबै मसला औषधीय गुणयुक्त हुन्छन्। जस्तै बेसार, लुसुन, अदुवा आदिमा।

आयुर्वेद शास्त्र अनुरुप ६ प्रकारको स्वास्थ्य परिभाषित गरिन्छ तथा ती गुणमा आधारित हुनाले खानपान प्रचलनले शरीरलाई सन्तुलित गरि स्वास्थ्य रहनु सहयोग गर्दछ। (नित्य शीर्ण जीर्ण) र क्षीण भैरहने हाम्रो शरीरका कोषहरूलाई पोषण तत्व दिई पोषण

बाँकी ....२३ पृष्ठमा

एकीकृत कृषि ऐनको आवश्यकता बारे छलफल कार्यक्रम

खाद्यका लागि कृषि अभियानको आयोजनामा मिति २०८० श्रावण १४ गते आइतबारका दिन "एकीकृत कृषि ऐनकबो आवश्यकता बारे प्रारम्भिक छलफल कार्यक्रम सम्पन्न भयो । बबरमहलमा सम्पन्न भएको कार्यक्रममा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट मन्त्री, सचिव र सह(सचिवहरु, कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका माननीय सदस्यहरु, योजना आयोग, राष्ट्रिय किसान आयोग, विषयगत कृषि सहकारी संघहरू, राजनैतिक पार्टीका किसान संगठनहरू कृषि, वन, भुमि, महिला अधिकारमूखी राष्ट्रिय संगठन हरू, निजी क्षेत्रका संघ संगठनहरू, विषयगत विज्ञ र पत्रकारहरूको उल्लेख्य उपस्थिति थियो । कार्यक्रमको सभापतित्व खाद्यका लागि कृषि अभियानका संयोजक उद्धव अधिकारीले गर्नु भएको थियो भने कार्यक्रमको प्रमुख आतिथ्यता कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री बेदुराम भूषालले गर्नु भएको थियो । कार्यक्रमलाई मुख्य २ भागमा सम्पन्न भएको थियो । पहिलो भागको कार्यक्रम परिचय, स्वागत तथा आसन ग्रहण कार्यक्रमको सहजीकरण खाद्यका लागि कृषि अभियान सचिवायबाट डा.सुजता तामाङले गर्नु भएको थियो भने दास्रो भाग अन्तर्क्रिया तथा अतिथिको विचार प्रस्तुतीको सहजीकरण अभियान कै तर्फबाट जगत देउजाले गर्नु भएको थियो । कार्यक्रममा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको तर्फबाट राजेन्द्र मिश्रले मन्त्रालयले बनाएको कृषि ऐनको मस्यौदा प्रस्तुत गर्नु भएको थियो भने खाद्यका लागि कृषि अभियानका तर्फबाट कृष्ण प्रसाद पौडेलले एकीकृत कृषि ऐन अन्तर्य र रुपरेखा विषयमा आफ्नो प्रस्तुती राख्नु भएको थियो । पौडेलले प्रस्तुतीका क्रममा नीति तथा ऐन निर्माण प्रक्रियाको भनाई र गराईमा निकै विरोधाभाषपूर्ण भएको बताउँदै यस्तो मस्यौदाको उत्पति र विकास गर्दा सबैभन्दा ठूलो चलखेल हुने गरेको बताउनु भयो ।

प्रस्तावित कृषि ऐनको मस्यौदा माथि प्रश्न राख्दै उपस्थित सरोकारवालाहरुले यो प्रस्तावित मस्यौदा कृषि ऐन भन्दा पनि व्यवसायिक कृषि प्रवर्धन ऐनको ढाँचामा आएको र यस्तो मस्यौदाले किसानी र किसानको लागि नबन्दासम्म ऐन आउनु र नआउनुको अर्थ नहुने बताउँदै विज्ञ किसान सबैको सुझाव समेटेर कृषि ऐनको मस्यौदा बनाउन मन्त्रालयलाई आग्रह गर्नुभयो । सम्वोधनकै क्रममा माननीय सरस्वती सुब्बाले कृषि भन्नाले अन्नपात मात्र नभइ पशुपन्छी, वन र भूमि भएकाले यही प्रारुपको कृषि ऐनले नेपालको खेती प्रणाली समेट्न कृषिलाई छुन नसक्ने बताएका थिए । कार्यक्रममा सम्वोधन गर्दै कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री वेदुराम भूषालले मन्त्रालयको गतिविधि देखिन पनि एउटा मुख्य कानुन आवश्यक रहेको र छलफल गर्ने वहानामा

लामो समयदेखि ऐन बन्न नसकेकोले यसलाई छिटो छरितो रुपमा अगाडी बढाउने योजना रहेको बताउनु भयो ।

कार्यक्रममा आफ्नो विचार राख्दै राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य जयकान्त राउतले नेपालको कृषि गलत दिशामा हिडिरहेको बताउँदै नयाँ प्रविधि अपनाउँदा पनि कृषिको आयात नघटेकोले पुर्नविचार गर्न आवश्यक रहेको बताउनु भयो । यस्तै कार्यक्रममा बोल्दै माननीय अशोक कुमार चौधरीले कृषि प्रधान देशमा कृषि ऐन नै नहुनु दुर्भाग्यपूर्ण भएको भन्दै यही अवस्थाको कृषि विधेयक संसदमा आए पास हुन नसक्ने बताउनु भयो । कार्यक्रममा आफ्नो विचार राख्दै माननीय कुशुमदेवी थापाले कृषि ऐन नसक्ने र यही अवस्थामा विधेयक संसदमा पेश भए असह्य हुने र त्यसको संसोधनको लागि आफूहरु लाग्ने बताउनु भयो । सम्वोधनकै क्रममा पूर्व परराष्ट्र मन्त्री तथा राष्ट्रिय सभा सदस्य विमला राई पौडेलले आफुले सरोकारवालाहरुको सुझावहरु टिपेर राखेको र प्रस्तुत भएको जस्तो कृषिको ढाँचाले समग्र कृषि क्षेत्रलाई समेट्न नसकेको र विधेयक संसदमा पुगेपछि मात्रा मिलाएर पासहुने भएकाले संसदमा पुग्नुपूर्व नै छलफल गर्नु उपर्युक्त हुने बताउनु भयो । कार्यक्रमको समापन गर्दै खाद्यका लागि कृषि अभियानका संयोजक उद्धव अधिकारीले कृषि ऐन नभएर किसानको समस्या समेट्ने एकीकृत कृषि ऐनको निर्माणको

कृषि उत्पादनमा वृद्धि र सहजता,
कृषि यान्त्रीकरणको प्रवर्द्धन र उपयोगिता देश आत्मनिर्भरताको मूल आधार, कृषि विकासमा नविनम् सुधार कृषि पूर्वाधार
विकास तथा कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन केन्द्र
(CAIDMP)

कृषि प्रतियोगिता गर्दै अभिनेता राजेश हमाल

निराज रानाभाट

ललितपुर चर्चित अभिनेता राजेश हमालले सरकारले कृषिलाई प्राथमिकतामा राखेर अघि बढेमात्रै देश विकास सम्भव रहेको बताए । आज राजधानीमा आयोजित रेभुलुसनरी एग्रीकल्चर वार (रअ) घोषणा कार्यक्रममा बोल्दै उनले यस्तो बताएका हुन् । उनले नेपाललाई विकास गर्नु छ भने सम्पन्न बनाउनु छ भने कृषिलाई नै प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने बताए । उनले कृषिबाट मात्रै देशलाई विकासतर्फ लैजान सकिने बताए । नेपालको क्षेत्र, इतिहास, परम्परा, संस्कृति सुहाउँदो भनेकै कृषि क्षेत्र भएकाले अन्य राष्ट्रको मोडल हेरेर नेपाल सम्पन्न बन्न नसक्ने बताए । नेपालले विश्वमा आफ्नो स्थान बनाउनु छ भने कृषिलाई नै प्राथमिकतामा राखेर अघि बढ्नुपर्ने बताए । आधुनिकताको नाममा पूराना संस्कृतिलाई मास्ने काम भईरहेको पनि बताए ।

उनले भने, 'सयौँ वर्षसम्म एउटै जनजीवन थियो तर, यो ३० वर्षमा धेरै परिवर्तन भयो, आधुनिकताको नाममा राम्रा कुराहरु बिर्सिएका छौं । जगैदेखि उखालेर फालेका छौं ।' कृषक र कृषि प्राविधिकहरुको यो प्रतियोगिता नेपालमै पहिलो पटक भएको हो । जसलाई २ भागमा विभाजन गरिएको छ । १६ औं श्रृंखलासम्म रअ कार्यक्रम चल्ने छ । जसमा कृषि प्राविधिकहरुको छुट्टै र कृषकहरुबीच छुट्टै प्रतिस्पर्धा हुनेछ । कार्यक्रम सञ्चालन महानायक राजेश हमालले गर्ने छन् । दुबैतर्फ १/१ विजेता चयन हुनेछन् । विजेताले १० लाख भन्दा बढी नगद पाउने छन् । त्यस्तै, कार्यक्रम कुन टेलिभिजनबाट प्रशारण हुने भन्ने टुंगो लागि नसकेको भएपनि माघबाट प्रतिस्पर्धा शुरु हुने आयोजकले जनाएको छ ।

फिड दी फ्युचर इनोभेसन ल्याब र राष्ट्रिय बाली रोग अनुसन्धान केन्द्र, नार्कद्वारा सञ्चालन गर्न लागिएको परियोजना ९:ष्तष्नबत(ष्लन कयषी(दयचलभ मष्कभबकभक तय ष्ऊचयखभ कबर्ीी(जयमिभच ाबचकभचक ष्खिभष्जियययम बलम ाययम कभअगचष्तथ ष्ल ल्भउबभिकभ क्ष्लअभउतष्यल ध्यचपकजयउ राष्ट्रिय बाली रोग अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटारको सभा हलमा सम्पन्न भएको छ । सो कार्यक्रममा नार्कका कार्यकारी निर्देशक, कृषि तथा पशु विज्ञान अध्ययन संस्थाका, त्रिभुवन विश्व विद्यालयका डीन, कृषि तथा वन बिज्ञान विश्वविद्यालय सेवा आयोगकी अध्यक्ष, कृषि विभागका महानिर्देशक, नार्कका निर्देशकहरू, कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत रहेका विभिन्न कार्यालयहरुको प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू,नार्कका कर्मचारीहरु, सेवानिवृत्त, वैज्ञानिकहरु, ग्क्ब्क्ष् नेपालका प्रतिनिधिहरू, किसान र पत्रकारहरुको उपस्थिति रहेको थियो । माटोजन्य रोगहरुको समस्या बढ्दै गइरहेको अवस्थामा यस परियोजनाको प्रतिफलले किसानहरुलाई ठूलो सहयोग पुग्ने परियोजनाको लिडर डा.रामबहादुर खडकाले बताए । नार्कका बैज्ञानिकहरु अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको रहेको र मिहिनेत, लगनशील र ष्लयखबतष्खभ काम गर्ने वैज्ञानिक र कर्मचारीहरुलाई नार्क व्यवस्थापनले सँधै सहयोग, समर्थन र सम्मान गर्ने नार्कका कार्यकरी निर्देशक डा.ुव राज भट्टराईले बताए । कार्यक्रमका सहभागीहरुलाई बाली रोग अनुसन्धान केन्द्रका प्रमुख सुरज वैद्यले स्वागत गर्नुभएको थियो ।

डेरी ल्याब तालिम सम्पन्न

प्रेस विज्ञाप्ति

२०८० श्रावण २२ नेपाल डेरी एसोसिएसन र सहज परियोजनाको सहकार्यमा सञ्चालित ५ दिने डेरी ल्याबोरेटरी टेक्निसियन तालिम कार्यक्रम पथरी शनिश्चरे, मोरङ्ग जिल्लामा सम्पन्न गरेको छ । कार्यक्रमको सभापतित्व कोशी प्रदेश नेपाल डेरी एसोसिएसनका अध्यक्ष गडगा बहादुर खड्काको अध्यक्षता एवं राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डका कार्यकारी निर्देशक डा.राजेन्द्र प्रसाद यादवको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा नेपाल डेरी एसोसिएसनका केन्द्रिय अध्यक्ष प्रल्हाद दाहाल, महासचिव हेमचन्द्र खनाल, सदस्य सुमन चिमौरिया, अशेष कुमार बुढाथोकीको उपस्थिति रहेको थियो । खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागका दिनेश सुवेदी, सहज परियोजनाका प्रवीण श्रेष्ठ, मुख्य प्रशिक्षक शिवाराम सिंह,

सहायक प्रशिक्षक नगिना गौतम सहितको उपस्थिति रहेको थियो । कार्यक्रममा कोशी प्रदेशका उपाध्यक्ष गुरु प्रसाद दाहालले स्वागत मन्तव्य राख्नु भएको थियो ।

उक्त अवसरमा केन्द्रिय महासचिव हेमचन्द्र खनालले कार्यक्रमको महत्व बताउँदै आफ्नो भनाई राख्नुभएको थियो । यस तालिम कार्यक्रमका मूख्य प्रशिक्षक शिवाराम सिंहले तालिमको महत्व बुझाउँदै सिकेको कुरा लागु गर्न सबैलाई अनुरोध गर्नु भयो । विशेष अतिथिको रुपमा रहनु भएका नेपाल डेरी एसोसिएसनका केन्द्रीय अध्यक्ष प्रल्हाद दाहालले तालिमका सहभागी सबैलाई तालिममा सिकेको कुरा अनिवार्य कार्यन्वयन गर्न अनुरोध गर्दै नेपाल डेरी एसोसिएसनको बारेमा बताउनु भयो । कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डका कार्यकारी निर्देशक डा.राजेन्द्र प्रसाद यादवले कार्यक्रम महत्वपूर्ण रहेको बताउनु भयो र यसले गुणस्तरमा सुधार आउने बताउनु भयो । यो कार्यक्रम कोशी प्रदेश अन्तर्गत दमकमा साउन ६ देखि १० गतेसम्म १२ जना, फिक्कलमा साउन ११ देखि १५ गतेसम्म १७ जना र साउन १८ देखि २२ गतेसम्म पथरी, मोरङ्गमा १३ जनाको उपस्थितिलाई तालिम प्रदान गरिएको थियो । यो कार्यक्रममा सहभागी प्रतिनिधि मार्फत सम्बन्धित डेरी उद्योगमा सुधार आउने कुरामा विश्वास रहेको खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग विराटनगरका प्रतिनिधि दिनेश सुवेदीले बताउनु भयो । तालिममा सहभागीको तर्फबाट आफ्नो अनुभव साटासाट गर्ने क्रममा पदम दाहालले

बाँकी २४ ....पृष्ठमा

रैथाने एग्री प्रडक्टस् र डेरी एशोसिएसन बिच सम्झौता

काठमाडौं भाद्र-९ रैथाने हाट बजारमा निःशुल्क मही सेवन गराउन नेपाल डेरी एसोसिएसनले सम्झौता गरेको छ। नेपाल डेरी एसोसिएशन र रैथाने एग्री प्रडक्टस् नेपाल प्रा.लि. काठमाडौं बिच सम्झौता अनुसार मिति २०८०।०५।०९ गतेका दिन एक औपचारिक कार्यक्रम गरि दुबै संस्थाका अध्यक्ष प्रल्हाद नेपाल डेरी एसोसिएसन र टिलक ढकाल रैथाने एग्री प्रडक्टस् नेपाल प्रा.लि.बिच सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर गरि लिने र दिने कार्य सम्पन्न भयो।

एसोसिएसनको सहयोगमा अब प्रत्येक शनिबार काठमाडौंको दरबार मार्गमा आयोजना हुने रैथाने कृषि उपज बिक्री वितरणका लागि आयोजना गरिएको हाट बजारमा प्रत्यक्ष ठेकीमा मही तुलाही निःशुल्क खुवाउने कार्यक्रम रहनेछ। यो अभियानले युवा पुस्तामा हाम्रा मौलिक उत्पादन र रैथाने उत्पादनको ज्ञान प्रदान गर्न सहयोग पुग्नेछ। नेपाल डेरी एसोसिएसनले आफैं शुरूवात गरेको यो अभियान रैथानेसँग जोडिएर गर्न लागेकोले यसले थप प्रोत्साहन पाउनेछ भन्ने कुरामा थप विश्वास रहेको कुरा एसोसिएसन बागमती अध्यक्ष टीका प्रसाद घिमिरेले बताए। आशा छ आगामी दिनमा पनि एसोसिएसनको तर्फबाट यस्तै किसिमको साथ र सहयोग रहने कुरामा हामी ढुक्क छौं भन्ने रैथानेको तर्फबाट अध्यक्ष तिलक ढकालले बताए। कार्यक्रममा प्रमूख अतिथि शेर्पाले रैथाने किसिमका सम्पूर्ण वस्तुहरु बजारमा यथेष्ट रुपमा उपलब्ध गराउन अझ जुझारु तरिकाले लाग्न, हाम्रो परम्परा जोगाउँदै र पर्यटन र संस्कृति बचाउन नेपाल डेरी एसोसिएसन र रैथाने एग्री प्रडक्ट्सले ठूलो भुमिका खेलेकोमा बधाई दिंदै आउँदा दिनका लागि शुभकामना दिनुभयो। विशेष अतिथि बागमती प्रदेशका सांसद महतले रैथाने हाट बजारको योजना प्रस्तुत गर्नुभएकोमा धन्यवाद दिंदै बागमती प्रदेशले समेत यसलाई सहयोग गर्ने कुरा राख्ने र नेपाल डेरी एसोसिएसनले पूर्ण रुपमा निशुल्क मही उपलब्ध गराएकोमा आभार प्रकट गर्नुभयो। गाउँपालिका अध्यक्ष लामाले आन्तरिक उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्न हरसम्भव कामहरु गर्ने र स्थानीय उत्पादनमा जोड दिने र आफ्नो संस्कति बचाउनेमा सदैव लाग्ने बताउनु भयो। **बाँकी पृष्ठ ....२१ मा**

भाद्र महिनाको कृषि कर्म

खेतीपाती :

-धानमा गवारो लागमो नियन्त्रण गर्ने।

-धानबाली गोडमेल गरी पहिलो टप डूेसिङ्ग गरेको २५(३० दिन पछि ६० केजी हे का दरले युरिया मलले दोस्रो टप डेूसिङ गर्ने गरेको २५(३० दिन पछि ६० केजी/हे का दरले युरिया मलले दोस्रो टप डूेसिङ्ग गर्ने डम्बरसाई जातको अलैंची टिप्ने।

-भदौको दोस्रो हप्तासम्म पाखो बारीमा मकै भाँचेपछि आकाश र प्रकाश जातको बोडी भदौ दोस्रो हप्तासम्म पाखो बारीमा मकै भाँचेपछि आकाश र प्रकाश जातको बोडी रोप्ने। बीउको लागि छानेको मकै र तथा भण्डारण गरिएको अन्नहरू एकपटक हेरेर राम्ररी सुकाउने र मेटल बीन वा सुपर ग्रोन ब्यागमा राख्ने।

स्याउको भुवादार लाही कीरा नियन्त्रण गर्ने।

तल्लो पहाडी भेकमा बेमौसमी प्याजको गाना उत्पादन गर्न प्याजका सेट रोप्ने।

मूला, रायो जस्तो तरकारीको बीउ छर्ने।

-भदौको पहिलो हप्तासम्म मास छरिसकेक्ने

-पतझड फलफूलहरूमा फल टिपीसकेपछि राम्ररी पाकेको गोठेमल प्रतिमल प्रति बोट १(२ डोको बिरुवाको वरिपरि खनेर माटोमा राखी छोप्ने।

-मध्य पहाडी जिल्लाहरुमा खुमल ज्यापु काउलीको नर्सरी राख्नुहोस्। झरी पर्ने समय भएकोले बेर्नालाई जोगाउन प्लाष्टिकको छाप्रो राख्नुहोस्।

-स्याउको फल परिपक्व नहुँदै टिप्यो भने फलको आकार सानो, स्वाद अमिलो तथा टर्रो, रङ्ग नचढेको, वास्ना नभएको हुने हुँदा पूर्ण रुपमा खाना तयार भएपछि मात्र फल टिप्ने गर्नुहोस।

-आगामी शनिवार देखि सोमबार सम्म देशका धेरै स्थानहरुमा भारी देखि अति भारी वर्षाको सम्भावना भएकोले कृषि कर्महरु गर्दा आवश्यक सावधानी अपनाउनु होस्।

-मध्य पहाडी जिल्लाहरुमा खुलम ज्यापु काउलीको नर्सरी राख्नुहोस्

-खुमल चौडापात, खुमल रातो पात, मार्फा चौडापात जस्ता रायोका जातहरुको नर्सरी पानी नजम्ने गरि राख्नुहोस् र मिनो अर्ली जातको मूला रोप्नुहोस्।

-खुर्सानीको बोट ओइलाउने रोगको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित प्रबन्ध मिलाउनु होस।

-अम्वा गुटी विधिबाट प्रशारण गर्न उपयुक्त समय भएकोले पानी नपरेको समय पारेर गुटी बाँध्नुहोस्।

पशुपालन :

-वर्षायाम भेडा बाख्रालाई सुधारिएको गोठ बनाई राख्ने।

-गाईभैंसीहरू समयमा बाली नगएको भए नजिकको पुशसेवा प्राविधिक वा पशुविज्ञसँग सम्पर्क राख्ने।

-गाई भैंसीहरूमा देखा पर्ने भ्यागुते रोगको उपचारको लागि सल्फोनामाइड, टेूटासाइक्लिन, जेन्टामाइसिन, सिप्रोफ्लोक्सासिन समूहका औषधीहरू प्रभावकारी छन्।

-तराईका जिल्लाहरूमा रहु र नैनी माछाको ह्याचलिङ्ग तथा भूरा उपलब्ध हुने समय भएकोले नजिकको मत्स्य ह्याचरीहरुबाट भूराको वन्दोवस्त गर्नुहोस्।

-वर्षातको समय गाईभैंसीहरुमा देखा पर्ने भ्यागुते रोगको उपचारको लागि सलफोनामाईड, टेट्रासाइक्लिन, पेनिसिलन, सिप्रोफ्लोक्सासिन समूहका औषधीहरु प्रयोग गर्नु होस्।

च्याउ खेती प्रविधिको प्रयोग र यसको फाइदाहरु

परिचय :
च्याउ एक सुक्ष्म जीवाणु हो । यो माटोमा उम्रने बिरुवा होइन केवल धागो जस्तो ढुसी मात्र हो । यसलाई अंग्रेजीमा फङ्गस् ९ँगलनगक० भनिन्छ । यसको धागो जस्तो आकारको अवस्थालाई माईसेलिएम भनिन्छ । यही धागो जस्तो ढुसीबाट च्याउ आकारको ठूलो फ्रुटिङ्ग (Fruiting body) निस्कन्छ । यसरी च्याउ निस्कनको लागि आवश्यक खुराक (Substrate), तापक्रम र सापेक्षिक आद्रता ठीक मात्रामा हुनु जरुरी छ । प्रकृतिमा अनेकौ जातका च्याउहरू जंगलमा उम्री राखेका हुन्छन् । ती च्याउहरू कुनै विषालु हुन्छन् तर कुनै-कुनै अतिनै स्वादिष्ट हुन्छन् र खान हुन्छ । जंगली च्याउहरूमा कुन चाहिं च्याउ खान हुने र कुन चाहिं खान नहुने त्यसै भन्न सकिदैन । हाम्रो गाउँघरका पुर्खौली रुपमा खाँदै आएको मानिसहरूले खान हुने र नहुने च्याउ सजिलैसँग चिनेका हुन्छन् । यो सीप बाबु बाजेबाट उनीहरूका छोरा छोरीहरूले सिक्दछन । ती जंगली च्याउहरू टिपेर बाँसको पिरडीमा राखेर काठमाडौको बजारमा बेच्ने चलन अझ पनि जारी नै छ । तर यस्तो च्याउहरू मध्ये पनि कुनै कुनै विषालु परेर यस्तो च्याउ खानेहरू विरामी भएर अस्पतालहरूमा आएको पनि निकै पाईन्छ ।

आजको संसारमा जंगली च्याउ भन्दा पनि कृतिम तरिकाले च्याउ उमारेर खाने चलन निकै बढेको छ । लगभग ४०(५० जातको च्याउहरू उमार्ने प्रविधि विभिन्न देशमा भैसकेको छ । तर हाम्रो देशमा जम्मा चार (४) प्रकारको च्याउको खेती गर्ने प्रविधि विकास भईसकेको छ । यी हुन्

१. गोब्रे च्याउ (White button)
२.कन्ये च्याउ (Oyster mushroom)
३. मृगे च्याउ (Shitake)

४. पराल च्याउ (Straw mush-room)

उक्त विभिन्न जातका च्याउहरू उमार्नको लागि भिन्न तापक्रम र मौसमको आवश्यकता पर्दछ । गोब्रे र कन्ये च्याउ काठमाडौ उपत्यका र मध्य पहाडी भेगमा राम्रोसँग उम्रन्छ, भने पराले च्याउ तराईको गर्मी मौसममा उम्रन्छ । त्यस्तै सिताके च्याउ उच्च पहाडी भेग र मध्य पहाडमा राम्रो भएको पाइएको छ । **कन्ये च्याउ :** तराईमा पनि जाडो महिनामा राम्रो उत्पादन भैरहेको छ । यसरी यी चार प्रकारका च्याउहरू नेपालको पहाडी र तराई भेगमा उमार्न सकिएको छ र यी चारै प्रकारका च्याउ उत्पादन गर्न यसको प्रविधि र बीउ नेपालमै उपलब्ध छ ।

२. च्याउको जीवनचक्र :
च्याउ छाता आकारको हुन्छ । छाताको भित्रपट्टि पत्रपत्र जस्तै हुन्छ र त्यसमा नै च्याउको बीउ बन्दछ । च्याउको बीउ गोलाकार, च्याप्टो वा लाम्चो आकारको ज्यादै मसिनो, आँखाले नदेखिने धूलो जस्तो हुन्छ । यसलाई स्पोर्स भनिन्छ । यही बीउ चाहिँदो खुराक, तापक्रम र आवश्यक पानीको मात्रा पाएपछि उम्रेर धागो जस्तो ढुसी बन्दछ । यही ढुसीबाट च्याउ निस्कन्छ । यसरी प्रकृति (जंगल) मा च्याउको जीवनचक्र चलिरहेको हुन्छ ।
तर कृत्रिम तरीकाले च्याउ खेती गर्दा त्यसको जीवनचक्र भिन्न हुन्छ ।

३. च्याउको पौष्टिकता :
नेपाली समाजमा च्याउलाई खानामा उच्चस्थान दिइएको छैन । ब्राह्मणहरूले त यसलाई खान नहुने खानामा राखेको छ । तर यसको स्वाद अत्यन्तै स्वादिष्ट भएको हुँदा 'बाहुनले च्याउ खाए पो स्वाद पाउँछ' भन्ने उखान चल्तीमा पनि छ । च्याउमा अत्यन्त महत्वपूर्ण पौष्टिकतत्वहरू पाइन्छन् । च्याउमा मुख्य गरेर प्रोटिन, भिटामिन र विभिन्न मिनरल्स (धातु पाइन्छ । च्याउको प्रोटिनमा पनि विभिन्न प्रकारको एमिनोएसिड्स पाइन्छ र तिनीहरू हाम्रो शरीरको लागि नभइनहुने तत्व हुन् । भिटामिनमा ए, बी, र सी प्रशस्त मात्रामा पाइन्छ । त्यस्तै खनिज पदार्थमा क्याल्सियम, फोस्फोरस आदि पाइन्छ । त्यसैले च्याउलाई एक पौष्टिक खानाको रुपमा लिन सकिन्छ ।

कन्ये च्याउ खेती :
कन्ये च्याउलाई अंग्रेजीमा "वयष्टर" र ल्याटीनमा "प्लुरोटस" भनिन्छ । सजोरकाजु र ओष्ट्राटस गरी दुई जातको कन्ये च्याउ पाइन्छ र खेती पनि गरिन्छ । कन्य च्याउको खेती परालमा गरिन्छ । तर पराल बाहेक मकैको खोया, खोस्टा, काठको धुलो र छ्वालीमा पनि गर्न सकिन्छ । यसको लागि तापक्रम २०(३० डिग्री सेल्सस र सापेक्षित आर्द्रता ८० प्रतिशत हुनु पर्छ । भौगोलिक दृष्टिकोणले ८००-१४०० मिटर उचाई भएको ठाउँमा चैत्र महिनादेखि कार्तिक महिनासम्म र सोभन्दा कम उचाई भएको स्थान जस्तै तराईमा कार्तिकदेखि माघसम्म यसको खेती सफल हुनेछ । काठमाण्डौं उपत्यकामा यसको खेती फाल्गुणदेखि कार्तिक महिनासम्म गर्न सकिन्छ । तर हाल जाडोमा पनि उम्रने जातको बीउ पाइने भएकोले जाडोमा पनि यसको खेती गर्न सकिन्छ ।

क. आवश्यक सामाग्री
१) ड्रम बा फोसी पोटासी
२) प्लास्टिक बाटा र बाल्टीन
३) भुस्सा काट्ने कैंची
४) मट्टितेल स्टोभ वा चुलो
५) प्लास्टिक सिट
६) प्लास्टिक ब्याग
७) पराल
८) च्याउको बीउ

ख. खेती गर्ने तरीका :
कन्ये च्याउ खेती गर्नको लागि सफा र राम्रो कुन्यू लगाएको पराल हुनु पर्दछ । परालमा हरियोपन भएको खण्डमा ढुसी फैलन गाह्रो पर्दछ । आफूलाई चाहिने जति

राम्रो पराल जोखिसकेपछि करिब २-३ इन्च लामो टुक्रा पार्नु पर्छ। यो पराल टुक्रा पार्नको लागि भुस्सा काट्ने कैंची (चुलेसी) प्रयोग गर्न सकिन्छ।

टुक्रा पारेको परालल‌ाई कमसेकम दुई घण्टासम्म सफा पानीमा भिजाउनु पर्छ अर्थात रातभरी भिजाए पनि हुन्छ। भिजाइसकेको परालल‌ाई ठूलो बाटा वा भाँडोमा सफा पानी राखी राम्रोसँग पखाल्नु पर्दछ। पखाल्दा पखाल्दै पानी धमिलो भयो भने फेरि सफा पानी फेर्नु पर्दछ। यसरी पखालिसकेपछि परालको पानी तर्कन दिन २-४ घण्टा राख्नु पर्दछ। परालबाट पानी तर्काउनको लागि १ मिटरमा काठको फ्रेम राखेर बनाई त्यो जाली भुईबाट उठाई भुईमा नछुने गरी राख्नु पर्छ। त्यस माथि भिजेको पराल राख्दा पानी चाँडै तर्किन्छ। पानी तर्काइसकेको परालल‌ाई हत्केलामा एकमुी लिई थिचेर हेर्दा यदि पानीका थोपाहरू ननिस्की खाली हत्केला मात्र भिज्यो भने त्यसमा पानीको मात्रा ठीक रहेछ भनि यकीन गर्न सकिन्छ। यदि पानीको थोपाहरू धेरै निस्केको देखियो भने त्यसलाई अरु १(२ घण्टा पानी तर्काउन राख्नु पर्छ।

ग. पराल बफाउने तरिका :

पराल बफाउनेको लागि डूम अथवा माटोको पोटासी प्रयोग गर्नु पर्दछ। डूममा तल पट्टि ६ इन्चसम्म पानी राखी त्यसमा ३(४ वटा ईंट्टा ठड्याएर राख्ने। अनि त्यसको माथि जाली अथवा प्वाल प्वाल परेको चक्का राख्नुपर्छ। अनि मात्र परालले ड्रम भर्नु पर्दछ।

डूमको मुखमा प्लाष्टिकले राम्रोसँग छोपेर डोरीले बाँध्नुपर्छ। ड्रमको माथिबाट वाफ आउन थाले पछि कम से कम आधा घण्टा (३०मिनेट) सम्म परालल‌ाई बफाउनु पर्दछ। यसरी बफाउँदा परालमा भएका हानिकारक कीरा र जीवाणुहरू नष्ट हुन्छन्। बफाएको परालल‌ाई चिसो नहुँदै प्लाष्टिकको धोक्रामा वा डूममा नै राखेर चिसो पार्नुपर्दछ।

घ. रोप्ने तरीका :

कन्ये च्याउ रोप्नको लागि प्लाष्टिकको १२“ह२६” अथवा १६”ह२६” (इन्च)
साइजको थैला लिनु पर्छ। च्याउको बीउ प्लाष्टिकको थैलामा रोप्दा एक तह पराल, एक तह बीउ राख्दै हातले बेसरी थिच्दै जानु पर्दछ वा बीउ र पराल मिसाएर थैला भरेको खण्डमा पनि राम्रै हुन्छ। थैला भरिसकेपछि यसको मुख सुत्तलीको धागोले बाँध्नु पर्दछ। यसमा ४ औंलाको फरकमा प्वाल पार्नुपर्दछ। साथै प्वालहरू पूरा खोलेको हुनुपर्दछ। अर्को तरीका, बीउ रोपेपछि चक्कुले ठाउँ(ठाउँमा क्रस अथवा घर्सो गरी काटन पनि सकिन्छ। यो बीउ रोपेको पोकालाई अँध्यारो कोठामा ३ हप्तासम्म राख्नु पर्दछ। यस बेला कोठाको तापक्रम २२-२५ डिग्री सेल्सस हुनुपर्छ। ३ हप्ताभित्र च्याउको ढुसी परालमा फैलिएर सेतो हुन्छ। यसपछि प्लाष्टिक च्यातेर सेतो डल्लालाई भुईमा वा र्‍याकमा राख्नुपर्दछ। भुईमा राख्दा इँटा वा काठको फल्याक तलतिर राखी एक एक वित्ता फरक गरी लाइनमा राख्नुपर्दछ। दिनको २-३ पटकसम्म मसिनो फोहरा जस्तै गरी सफा पानी डल्ला मात्र भिज्ने गरी छर्कनु पर्दछ
पानीको मात्रा परालको डल्लामा भन्दा

डल्लाको वरिपरि बढी हुनुपर्छ। यस समयमा कोठाको तापक्रम २०-३० डिग्री सेल्सस हुनुपर्छ।

सजोरकाजु जातको कन्ये च्याउमा पानी दिएको ठीक ४-५ दिन पछि साना(साना कनिका जस्तो च्याउहरू देखापर्छ। यसको ३(४ दिनमा नै च्याउ टिप्ने बेला हुन्छ। यसबेला कोठामा हावाको संचालन राम्रो हुनुपर्छ र कोठाको झ्याल ढोका खोली उज्यालो पार्नु पर्दछ। यसरी एक पटक च्याउ टिपेपछि अर्को ७-१० दिनसम्म पानी हाल्दै गर्नुपर्छ। त्यति बेला अर्को च्याउ आउँछ र दोस्रो पटकको च्याउ टिप्ने बेला हुन्छ। त्यस्तै गरी अर्को १० दिन पछि तेश्रो पटक च्याउ टिप्न सकिन्छ। व्यापारिक दृष्टिकोणले ३ पटकसम्म मात्र च्याउ टिप्नु फाइदाजनक हुन्छ। ओष्ट्राटस जातको कन्ये च्याउ झुप्पा झुप्पा गरेर एक पछि अर्को गर्दै लगातार आइरहन्छ। च्याउ आउने अवधि ३५ दिनदेखि ९० दिनसम्म हुनेछ। यसरी च्याउ खेती गर्दा एक के.जी. परालबाट सालाखाला ५००-६०० ग्रामसम्म ताजा च्याउ उत्पादन हुन्छ। प्रविधि राम्रोसँग अपनाएको खण्डमा यो भन्दा बढी उत्पादन हुनेछ। कहिले काँही १००
प्रतिशत नै उत्पादन आउँछ।

ङ खेती गर्दा आइपर्ने समस्या र त्यसको समाधान

१. च्याउ खेती गर्दा बेला-बेलामा मसिनो झिँगा, सुलसुले, कालोकीरा आदि लाग्न सक्छ। ती कीराहरू लागेमा नुभान औषधी एक लिटर पानीमा एक देखि आधा मिलिलिटर राखेर छर्कनु पर्दछ। तर च्याउ आइरहेको बेलामा भने छर्कनु हुँदैन, छर्केको खण्डमा च्याउ खुम्चेर गई उत्पादन कम हुनेछ।

२. च्याउको पोकामा कहिलेकाहिं जंगली च्याउ (कालो खालको आउन सक्छ। जंगली च्याउ पहिचान गरी आउना साथै टिपेर फाल्नुपर्छ।

३. कुनै-कुनै परालको पोकामा सेतो ढुसी नआई, कालो, निलो, हरियो ढुसी आउन सक्छ। यस्तो आएको पोका त्यहाँबाट हटाई माटोमा गाडि दिनुपर्छ।

४. कोठामा हावाको सञ्चालन राम्रो नभएमा च्याउको डाँठमात्र लामो भएर आउँछ

च. सुकाउने प्रविधि :

कन्ये च्याउ सुकाएर पनि राख्न पनि सकिन्छ। च्याउलाई यसरी सुकाए राम्रो हुन्छ।

१. च्याउ टिपेर सफा धागोमा माला गाँसेर कोठाभित्र सुकाउनु पर्छ। च्याउसुकाउँदा कोठाको पश्चिमपट्टिको झ्याल खुल्ला राखी कोठामा राम्रो हावा सञ्चालन गराउनु पर्दछ।

२. च्याउ घाममा सुकाउनु हुँदैन किनकि घामले च्याउको रंग र गन्ध हराउँछ।
तर सोलार ड्राएरमा सुकाउँदा भने राम्रो हुन्छ।

३. यसरी सुकाएको च्याउ खेती तातो पानीमा १० मिनेट भिजाई राख्नुपर्छ र त्यसपछि मात्र पकाउनुपर्छ।

छ. खर्च र आम्दानी :

१. पराल १०० के.जि. (रु. ८/- का दरले ८००/-

२. बीउ २० बोटल (रु. २५/- का दरले

४८०/-
३. पोलिथिन ब्याग २ के.जी. रु. १२० का दरले) २४०/-
४. इन्धन (पराल बफाउँदा) १००/-
५. ज्यामी ज्याला (३ जनाको रु. १५०/- को दरले जम्मा) ४५०/-
जम्मा खर्च २०७०/-
सालाखाला च्याउ उत्पादन ६० के.जी. छ भने बजारको
सालाखाला भाउ रु. ९०/- को दरले आम्दानी ५४००/-
मुनाफा रु. ३३३०/-
गोब्रे च्याउ खेती :

१. खेती गर्ने ठाउँ :

अरु तरकारी खेती जस्तो च्याउ खेती जमीनमा गर्न सकिदैन। यसको लागी घरको कोठा वा अलग्गै टहरा बनाई भित्र गर्नु पर्ने हुन्छ। आजकल सस्तोमा बनाउन सक्ने प्लाष्टिकको टनेल, छ्वाली वा परालले छाएको छाप्रो, अथवा जस्ता राखेको टहरोमा यो च्याउको खेती गर्न सकिन्छ। कसै कसैले पुराना घरहरूमा खेती गरेका छन् भने कसैले नयाँ घरमा सिमेन्ट फ्लोर भएको घर भित्र पनि च्याउ खेती गर्ने गरेको छ। यसरी च्याउ खेतीको लागि घर भित्र वा छाप्रो, टहरोको व्यवस्था गर्नु जरुरी छ।

२. खेती गर्ने मौसम :

उच्च पहाडी स्थानदेखि लिएर तराईको फराकिलो फाँटमा समेत यसको खेती गर्न सकिन्छ। तर ठाउँ अनुसार उपयुक्त मौसम भने छान्नु पर्दछ। पहाडी इलाकामा आषाढ(श्रावणमा मल तयार गरी बीउ छरेमा आश्विन देखि मंसिर महिनासम्म च्याउ फल्दछ। पौष(माघमा कम्पोष्ट (मल) तयार गरी बीउ छरेमा फाल्गुणदेखि बैशाखसम्म च्याउ फल्छ। तराइको क्षेत्रमा हिउँद याममा मात्र गोब्रे च्याउ फल्न सक्दछ। तराईमा कार्तिकको अन्तसम्ममा मल तयार गरी बीउ छरको खण्डमा पौष र माघमा च्याउ उत्पादन गर्न सकिन्छ।

सफल च्याउ खेती गर्न केही तल दिएका प्रविधिहरू अनुशरण गर्न जरुरी छन्।

क) कम्पोष्ट मल बनाउने
ख) च्याउ रोप्ने कोठा सफा गर्ने
ग) ब्याड बनाउने
घ) बीउ छर्ने
ङ) माटोको उपचार र ब्याडमा माटोले छोप्ने (केसिङ गर्ने)
च) च्याउ टिप्ने

३. कम्पोष्ट मल बनाउने तरीका

कम्पोष्ट मल घाम र पानीबाट बच्ने किसिमले ओत लागेको स्थानमा बनाउनु उचित हुन्छ। कम्पोष्ट बनाउन सबभन्दा पहिले परालालाई २ टुक्रा पारेर १ दिन पहिले पानीमा भिजाउनु पर्छ। भोलिपल्ट परालालाई चाङ लगाउनुपर्दछ। यसको लागि एउटा काठको ५/५ फिटको फ्रेमको आवश्यक पर्दछ। कम्पोष्ट बनाउँदा परालसँग यूरिया र एमोनियम सल्फेटको सबै मात्रा मिसाउनुपर्छ। यो मल परालको चाङ
बनाउँदा तह तह गरेर राम्रोसँग छर्नुपर्छ। कम्पोष्ट बनाउँदा कच्चा पदार्थलाई करिब ४/४ दिनको फरक पारेर जम्मा ८ पटक पल्टाएपछि कम्पोष्ट मल तयार हुनेछ।

३.१. कम्पोष्ट मल बनाउने कच्चा पदार्थहरू निम्न ४ चार प्रकारका कम्पोष्ट मलहरू बनाई गोब्रे च्याउ खेती गर्न सकिन्छ।

कम्पोष्ट (क)

सि.नं. कच्चा पदार्थ परिमाण मिसाउने समय
१. पराल १००० के.जी. १ दिन अगाडी भिजाउने २. युरिया ५ के.जी. पराल भिजाएको २४ घण्टापछि पराल चाङ लगाउने बेला ३. एमोनियम सल्फेट २० के.जी. पराल भिजाएको २४ घण्टापछि पराल चाङ लगाउने बेला
४. सुपरफोष्फेट(ट्रिपल) ७ के.जी. दोसो पल्टाईमा ५. कृषि चुन ३० के.जी. चौथो पल्टाईमा ६. कीरा र रोगको औषधी छैटौं पल्टाईमा

कम्पोष्ट (ख)

सि.नं. कच्चा पदार्थ परिमाण मिसाउने समय
१. पराल १००० के.जी १ दिन अगाडी पानीमा भिजाउने २. युरिया ५ के.जी दुबै मल मिसाएर ३. एमोनियम सल्फेट १६ के.जी पराल चाङ लगाउँदा तह गरी हाल्ने
४. डि.ए.पी. ७ के.जी दोश्रो पल्टाईमा हाल्ने
५. कृषि चून ३० के.जी चौथो पल्टाईमा ६. रोग र कीराको औषधी छैठौं पल्टाईमा

कम्पोष्ट (ग)

कच्चापदार्थ परिमाण मिसाउने समय :
१. पराल १००० के.जी १ दिन अगाडी पानीमा
भिजाउने
२. यूरिया ११.५के.जी. परालको चाङ लगाउँदा हाल्ने
३. डि.ए.पी. ७ के.जी. दोश्रो पल्टाईमा
४. कृषि चुन ३० के.जी. चौथौं पल्टाईमा
५. रोग र कीराको औषधी छैठौं पल्टाईमा

कम्पोष्ट (घ)

कच्चा पदार्थ परिमाण मिसाउने समय :
१. पराल १००० के.जी १ दिन अगाडि पानीमा
भिजाउने
२. कुखुराको मल १५० के.जी. परालको चाङ लगाउदा हाल्ने
३. डि.ए.पी. ७ के.जी. दोश्रो पल्टाईमा
४. कृषि चून ३० के.जी. चौथो पल्टाईमा
५. रोग र कीराको औषधी छैठौं पल्टाईमा

अन्य आवश्यक सामाग्रीहरू
१. फर्मालिन १ लिटर
२. नुभान १०० एम.एल.
३. डेरोसाल ५० ग्राम

त्यसपछि तल उल्लेख गरिए अनुसार समय समयमा राम्रोसँग मिसिने गरी पल्टाउनु पर्छ। राम्रो स्तरको मल तयार हुन करीब २८ दिन लाग्नेछ।

क- पहिलो पल्टाईमा चाङ लगाएको पाँचौ दिनमा काठको फ्रेमलाई सँगैको भुईमा राख्ने अनि कम्पोष्ट मलको बाहिर भित्रको पराल मिसाएर हाल्दै पल्टाउने गर्नुपर्छ। यस बेला केही पनि नहाल्ने।

ख- दोस्रो पल्टाई दशौं दिनमा गर्ने र यसबेला सिफारिस गरिए अनुसारको सुपर फोस्फेट तह तह गरी छर्कने र मल पल्टाउने।

ग- तेस्रो पल्टाई १३ दिनमा गर्नुपर्छ। यस

जनहितको लागि समर्पित सूचना

मिर्गौला जस्ता प्राणघातक रोगबाट बच्ननिम्न कुराहरूको पालना गरौं।
अरुलाई बचाऔं, आफू पनि बाचौं।
१. धुम्रपान, मध्यपान नगरौं।
२. फ्रिजमा राखिएको, साँधिएको खानेकुराहरू खाऔं।
३. शुद्ध, ताजा खानपिनमा ध्यान दिऔं
४. समयमा सुतौं, अनिदो नबसौं।

कृषि जर्नल मासिक

पटक केही पनि नराख्ने ।
घ- चौथो पल्टाई १६ दिनमा गर्नुपर्छ । यस वेला कृषि चून चाहिने मात्राको राख्दै मल पल्टाउने ।
ङ- पाँचौ पल्टाई १९ दिनमा गर्ने तर यसबेला केही मिसाउनु पर्दैन ।
च) छैटौं पल्टाई २२ दिनमा गर्नुपर्छ । तर यसवेला कीरा र रोग नाशक औषधीहरू जस्तै नूभान १ एम. एल. र डेरोसाल १/२ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले करीव २० लिटर जति झोल तयार गरी स्प्रे गर्नु जरुरी छ । किनभने तयार हुन लागेको कम्पोष्ट केही हानिकारक जिवाणुहरू तथा किराहरूलाई नियन्त्रण गर्नु पर्दछ ।
छ) सातौं पल्टाई २५ दिनमा गर्नुपर्छ । यसबेला केही मिसाउनु जरुरी छैन ।
ज) आठौ पल्टाई २८ दिनमा गर्नुपर्छ । यस पटक कम्पोष्ट तयार भैसकेको हुन्छ । तयार भएको कम्पोष्टलाई पाकेको मल पनि भन्दछन् । यो खैरो कालो रङको हुन्छ । तयार कम्पोष्ट मलमा केही पनि मिसाउनु पर्दैन । तर यसबेला मलको चिस्यान (पानी)को मात्रा ७० प्रतिशत र पि.एच.करीव ७-७.५ हुनुपर्दछ । अलिकति कम्पोष्ट हत्केलामा लिएर मुठ्ठाले थिचेर हेर्दा पानीको एक, दुई थोपा निस्केमा अथवा हत्केला मात्र भिजेमा मलमा पानीको मात्रा ठीक रहेछ भन्ने जानु पर्दछ । यदि पानीको थोपाहरू धेरै चुहिने भएमा अर्को एक दुई पल्टाई गरेर बढी भएको पानी निखार्नु पर्दछ । यदि पानीको मात्रा ठीक भएमा ब्याड बनाउने काम शुरु गर्नु उचित हुन्छ । यसबेला यसमा एमोनिया ग्याँसको गन्ध हुनु हुँदैन । मलको राम्रो बास्ना आउनु पर्छ पराल निकालेर तान्दा सजिलैसँग चुँडिएर जान्छ । मलको पि.एच. नाप्न पि.एच. पेपर प्रयोग गर्नु पर्छ ।

४. रोप्ने कोठा सफा गर्ने :

व्याड वनाउने कोठामा १ लिटर पानीमा डेरोसाल नामको धूलो औषधी २ ग्राम र नुभान भन्ने कीटनाशक औषधी १ एम.एल.को दरले आफूलाई चाहिने परिमाण जस्तै १० देखि २० लिटर बनाएर १ दिन अगाडि स्प्रे गरेर र कोठालाई बन्द गरिदिनु पर्छ ।

५. ब्याड बनाउने :

पाकेको कम्पोष्टको ब्याड बनाउँदा ब्याडको उचाई करिव ६ इन्चको बाक्लो गर्नुपर्दछ र यसलाई हातले थिचेर खदिलो बनाउनु पर्छ, खुकुलो बनाउनु हुँदैन । यसरी थिचेर बनाएको व्याडमा १ वर्गमिटर क्षेत्रफलमा करिव ८० के.जी. कम्पोष्ट प्रयोग हुन्छ ।

यसपछि तलमाथि गरेर एकपल्ट पल्टाउने र फर्मालिनको गन्ध हटेपछि व्याडलाई यो माटोले छोप्नु पर्दछ ।

६. बीउ छर्ने :

ब्याड बनाउने र बीउ छर्ने काम सँग(सँगै गरे पनि हुन्छ । बीउ बोटलबाट निकाल्दा आफ्नो हात र बीउ झिक्ने सुईरोलाई स्पिरिटले सफा गरी अर्को सफा भाँडोमा खन्याउनु पर्दछ । भाँडो अथवा थाललाई समेत स्पिरिटले सफा गर्नुपर्दछ । बीउ छर्दा सबभन्दा माथिल्लो सतहबाट २ ईन्च तल एक तह बीउ राखी त्यस माथि कम्पोष्ट मलले छोपी दिनु पर्छ । सबभन्दा माथि केही मात्रामा बीउ छर्न पनि सकिन्छ । यसरी दुई तह बीउ छर्दा एक हजार के.जी. परालबाट तयार भएको कम्पोष्ट मलमा २० बोतल बीउ लाग्छ । बीउ छरिसकेपछि ब्याडलाई कालो प्लाष्टिक अथवा डेरोसाल आधा ग्राम र नूभान १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाएको झोलले उपचार गरिएको अखवार कागजले करीव ६ हप्तासम्म छोपिराख्नु पर्दछ । कोठालाई अँध्यारो बनाएर यसको तापक्रम २५ डि.से. पुऱ्याउन सकेमा च्याउको विकास राम्रो भई बढी उत्पादन दिने हुन्छ । करीव २० दिनपछि ब्याडभरि नै सेतो ढुसी फैलिएको हुन्छ । त्यसपछि ब्याडमा माटोले (केसिङ्ग) छोप्ने काम गर्नुपर्दछ । कागज नसुक्ने गरी दिनको एक वा दुई पटक कागजमा मात्र पानी स्प्रे गर्नुपर्दछ ।

७. छोप्ने (केसिङ्ग) माटो तयार गर्ने तथा माटो भर्ने बीउ छरको एघारौं दिनमा छोप्ने माटो तयार पार्न ध्यान दिनुपर्छ । यसको लागि खेत अथवा बगैंचाको करीव ६(१२ इन्च गहिरोबाट माटो खनेर झिक्नु पर्दछ । छोप्नको

लागि दोमट अथवा चिम्टाइलो माटो उपयुक्त हुन्छ । एकसय के.जी. माटोमा २ के.जी. कृषि चून मिसाउनु पर्दछ ।

माटोका डल्लालाई फोडेर मसिनो बनाएर त्यसलाई फर्मालिन पानीले उपचार गर्नु पर्छ । फर्मलिन पानीको झोल तयार गर्न फर्मालिन २ भाग र पानी ३३ भाग मिसाउनु पर्छ । तयारी झोलले ४/४ इन्चको माटोको तह तहमा स्प्रे गरेर प्लाष्टिकले गुम्सिने गरी करीव ७२ घण्टा छोपेर राख्नु पर्छ । यसपछि तलमाथि गरेर एकपल्ट पल्टाउने र फर्मालिनको गन्ध हटेपछि व्याडलाई यो माटोले छोप्नु पर्दछ ।

यसरी व्याड छोप्ने माटो केही चिस्यान चएको हुनु पर्छ । एक मुठी माटोलाई हत्केलामा थिचेर हेर्दा माटो डल्लो पऱ्यो र तल खसाल्दा डल्लो फुट्यो भने माटोमा रहेको चिस्यानको मात्रा ठीक रहेछ भने थाहा हुन्छ । माटोको पि.एच. ७(८ सम्म भएको राम्रो हुन्छ । व्याडमा हल्का थिचेर १.५ ईन्च जति बाक्लो हुने गरी छोपी दिनुपर्दछ । यसरी माटोले छोपिदिने क्रियालाई केसिङ भनिन्छ । केसिङ गरेको ठीक १० दिनसम्म कोठाको तापक्रम २५ डि.से. हुनु जरुरी छ । यसबेला ढुसी भित्रभित्रैबाट जताततै फैलिएर गएको हुन्छ । ठीक एघारौं दिनदेखि कोठाको तापक्रम १४-१८ डि.से.मा झार्नु राम्रो हुन्छ । यसको लागि कोठामा हावा सञ्चालन प्रशस्त गराउनु पर्छ । कोठाको सापेक्षिक आर्द्रता ८० प्रतिशत पुग्नु जरुरी हुन्छ । गोव्रे च्याउ बढी न्यानो तापक्रममा फल्दैन ।

८. टिप्ने विधि :

माटोले छोपेको ३ हप्ता पुगेपछि ब्याडमा साना-साना सेतो कनिका जस्तो सानो च्याउहरू देखा पर्न थाल्छ । यसको ठीक ७ दिनमा यी साना(साना च्याउहरू ठूलो भै टिप्न लायक हुन्छन् । च्याउ टिप्दा च्याउको कुनै भाग ब्याडमा बाँकी नरहने गरी टिप्नु पर्दछ । तर तान्नु हुँदैन । किनभने यसको जरा जस्तो तलको भागलाई हल्लाउनु हुँदैन । यसरी च्याउ टिपिसकेपछि देखा पर्न आउने सानो खाल्डोलाई उपचार गरिएको माटोले भरी दिनुपर्दछ ।

ब्याडलाई सुक्न नदिन हरेक दिन हल्का पानी दिनुपर्दछ ।

एक दिन बिराएर आखिरी दिनसम्म दिन गन्ति गर्दा करीव ३.५ महिनासम्म च्याउको उत्पादन लिन सकिन्छ । तर गरम मौसममा यो अवधी घटेर २ महिनासम्म मात्र रहन सक्छ । तैपनि सालाखाला हिसाब गर्दा १ टन परालको कम्पोष्टबाट २००(४०० के.जी. सम्म ताजा गोब्रे च्याउ उत्पादन हुन सक्छ ।

९. रोग र कीराहरू र त्यसको रोकथाम :

च्याउ एक प्रकारको ढुसी भए तापनि यसमा अरु ढुसीहरूबाट रोग लाग्दछ । यस प्रकारको ढुसीहरूले च्याउ उम्रन नदिने मात्र होइन कि उम्रेका च्याउहरूलाई पनि मार्न सक्छ ।

यस्तै विभिन्न प्रकारका रोगहरू च्याउमा लागी च्याउ उत्पादनलाई बाधा पुऱ्याउँछ ।

९.१. रोगहरू :

गाव्रे च्याउको ब्याडमा पनि केही प्रकारका रोगहरूले नोक्सान गर्ने गर्दछन् । ती मध्ये हाल समस्याको रुपमा देखा परेका रोगहरू मध्ये यी दुई रोगहरू प्रमुख छन् ।

१. खैरो प्लाष्टर रोग (ब्राउन प्लाष्टर मोल्ड) :

यो रोग पपुला स्पोरा बाइसिन ढुसीबाट लाग्दछ । यो रोग बीउ रोपेको बेलामा परालमा र केसिङ गरिसकेको माटोको सतहमा आउँछ । यो रोगको लक्षण ब्याडमाथि र केसिङ्ग गरेको माटोको माथि पहिले सेतो अनि फिक्का खैरो रङको पछि गाढा खैरो पाउडर जस्तो धुलो देखापर्छ । यो रोग लागेको ब्याडबाट च्याउ आउन ढिला हुन्छ र उत्पादन कम हुन्छ । रोग देखा पर्नाको कारणमा परालालाई राम्रोसँग सफा नगरेको र कम्पोष्ट राम्ररी नपाकेको हो । यो विशेष गरेर ब्याडको माथि र केसिङ गरेको माटो माथि देखापर्दछ । कोठामा राम्रो हावा सञ्चालन नभएमा यो रोग चाँडै फैलिन्छ । रोग नियन्त्रण गर्नको लागि दुई प्रतिशतको फर्मालिनको झोल रोग लागेको ठाउँमा मात्र छरिदिने अथवा ०.५ ग्राम डेरोसाल प्रति लिटर पानीमा मिसाएर स्प्रे गर्नुपर्छ । औषधी एकपल्ट मात्र छर्केर पनि रोग नियन्त्रण गर्न सकिन्छ ।

२. हरियो रोग (ग्रीन मोल्ड) :

यो रोग ट्राइकोडर्मा जातका जीवाणुबाट लाग्दछ । यो रोग बीउ रोपेको ब्याडमा च्याउ आउने र आइरहेको बेलामा देखापर्दछ । यो रोगको लक्षण ब्याडमा हरियो रङको प्याच देखापर्दछ । तर धेरै जसो यो जीवाणु च्याउका टुक्राहरू र कुहेका वस्तुको कम्पोष्टमा चाँडै बढ्दछ र रोग लागेपछि कम्पोष्टमा च्याउको ढुसी हराएर जान्छ र साना साना च्याउको गेडाहरू आउन छोड्छ । यो रोग चाँडै फैलाउनमा राम्रोसँग उपचार नभएको माटो र हावाले मद्दत गर्दछ । सापेक्षिक आर्द्रता बढी भई चिस्यान बढेमा र तापक्रम बढी भएमा यो रोग चाँडै फैलिन्छ । यस रोगको रोकथामको लागि ०.०५ प्रतिशत डेरोसाल एकपल्ट ब्याडमा छर्किदिनु पर्दछ ।

९.२. किराहरू :

च्याउ खेती गर्दा मुख्यतया तीन प्रकारको कीराहरूको प्रकोप देखिएको छ ।

१. सुलसुले (माइट्स) सुलसुले च्याउको ब्याडमा लाग्दछ । यी सुलसुलेहरू अनेक जातका हुन्छन् र कलमका टुप्पो जस्तै धेरै साना साना थोप्ला जस्तै देखिन्छन् । यिनीहरूले विशेष गरेर च्याउ आउन लागेको ढुसी खाइदिने र कहिलेकाँही आइसकेको च्याउको माथिल्लो छाताको भाग र डाँठ समेत बिगारी दिन्छ । यी कीराहरूलाई नियन्त्रण गर्न ०.०५ प्रतिशत देखि ०.१ प्रतिशतको नुभानको झोल ब्याडमा छर्किदिनु पर्दछ ।

२. झिंङा :

च्याउमा लाग्ने झिंङाहरू विशेष गरेर दुई प्रकारका पाइएको छ । स्किराईन भन्ने झिंङाहरू साना र कालो हुन्छन् । यी झिंङाहरूले अरु रोग ल्याउने काम गर्दछ । यी झिंङाहरूले कम्पोष्ट वा केसिङ गरेको ब्याडमा फुल पार्दछन् । अनि त्यसबाट लार्भा निस्कन्छ । यी लार्भाहरूले ब्याडमा भएको मल र ढुसी खान्छन् जसले गर्दा च्याउ आउन सक्दैन साथै आइसकेको च्याउमा पनि डाँठको टुप्पोबाट प्वाल पारेर भित्र पसी सबै भाग आएर च्याउलाई नोक्सान गर्दछन् । फोराइड फ्लाइज च्याउलाई नोक्सान गर्ने अर्को प्रकारको झिंङा हो । यो झिंङा कालो हुँदैन, यसको लार्भाले च्याउको बीउबाट ढुसी फैलिएको बेलामा ढुसी खाइदिन्छ र कहिलेकाँही मात्र च्याउलाई नोक्सान पार्दछ । यी झिंङाहरुको नियन्त्रणको लागि ०.०५ प्रतिशतको मालाथायन बीउ रोप्नु भन्दा दुई दिन अगाडि र केसिङ गर्नु भन्दा दुई दिन अगाडि छर्किदिनु आवश्यक पर्दछ । यसबाट यी झिंङा र कीराहरूबाट बच्न सकिन्छ ।

पराले च्याउ खेती

१. आवश्यक सामग्रीहरू :

पराले च्याउको खेती पराल, केराको पात, कपासका टुक्राहरू, उखुको बोक्रा तथा अन्य पदार्थहरूमा गर्न सकिन्छ । यो च्याउ खेती गर्नका लागि निम्न सामग्रीहरूको आवश्यकता पर्दछ ।

१. च्याउ खेती गर्ने ठाउँ(घरको कोठा, फुसको छाप्रो, जस्ता पाताको छाना भएको टहरो अथवा रुखको छहारी

२. सब्सट्रेट (पराल वा केराको पात वा अन्य पदार्थ

३. बीउ(पराले च्याउको बीउ अर्थात स्पान

४. पराल भिजाउने भाँडो (फलामका डूम वा सानो पोखरी

५. ब्याड बनाउने सामान (बाँस वा काठ वा इँटा वा ढुङ्गा आदि

६. ब्याड छोप्ने सामाग्री (प्लास्टिकको सिट

२. खेती गर्ने सवस्ट्रेट तयार गर्ने विधिः

पराले च्याउको खेती हातले काटेको परालमा गरिन्छ । च्याउ खेती गरिने पराल राम्रोसँग सुकेको हुनुपर्छ । नयाँ सफा परालमा च्याउ खेती राम्रो हुन्छ । केराको बोटमा सुकेको पातहरू पनि परालको सट्टा प्रयोग गर्न सकिन्छ । यसरी राम्रो सुकेको केराको पात र पराल तह-तह गरेर राखेमा झन् बढी मात्रामा च्याउ फल्ने सम्भावना हुन्छ । सबभन्दा पहिले परालको छेउ र टुप्पो काट्नुपर्छ र पराल वा केराको पातलाई मुठा बनाउनुपर्छ । त्यसपछि परालको लम्बाई एक हात लामो (४० सेन्टिमिटर) गरी पराल काट्ने कैंचीले काट्नुपर्छ । काटेको परालालाई हातले समात्न भ्याउने गरी मुठा (१०(११ सेन्टिमिटर) बनाई बाँध्नपर्छ । केराको पातलाई पनि परालालाई जस्तै गर्नु पर्दछ । परालका मुठाहरू फलामको डूममा वा सानो पोखरी बनाई पानी जमाएको सफा पानीमा लगभग १०-१२ घन्टा अर्थात एक रात भिजाउनुपर्छ । यसरी भिजाई सकेपछि परालका मुठाहरू पानीबाट बाहिर निकाल्ने र त्यसलाई भिरालो ठाउँमा २-४ घन्टासम्म राखी बढी भएको पानी तर्काउनुपर्छ ।

३. बीउ रोप्ने र खेती गर्ने विधिः

यी भिजेका परालका मुठाहरू जमिनमा दुई लाइन इँटा अथवा काठ वा बाँसको फ्रेम राखी त्यसमाथि एक तह विछ्याउनुपर्छ । त्यसमा चनाको पीठो (बेसन) एक पसार हातमा लिई परालमाथि लाइन(लाइन गरी छर्किनुपर्दछ । प्रत्येक तहको छेउबाट करीव ५-६ सेन्टिमिटर (चार/पाँच औला जति) भित्र पराले च्याउको बीउ लगभग सुपारीको टुक्रा जत्रो वा बूढी औंलाको टुप्पा जत्रा चारैतिर १०(१२ सेन्टिमिटर (७(८ औला) को फरकमा राख्दै जानुपर्छ । तर ब्याडको बीचमा भने राख्नु आवश्यक हुँदैन । ती परालका मुठाहरू अर्को तह राख्दा क्रिस क्रस हुने गरी अर्थात दोस्रो तह पहिलो तहको लम्बाईलाई चौडाई पारेर राख्नुपर्दछ । यसरी परालका मुठाहरू एक तहमाथि अर्को तह थप्दै लैजानुपर्छ । माथि उल्लेख गरेझैं चनाको पीठो छर्ने र बीउ रोप्ने काम पनि सँग(सँगै नै गर्दै लैजानु पर्दछ । यी परालका मुठाहरू ५/६ तहदेखि ७/८ तहसम्म अर्थात एक मिटर अग्लो नभएसम्म थप्दै जान सकिन्छ । परालका चाङको वाहिरका छेउहरू एकनासले मिलेको हुनुपर्दछ । नत्र भने च्याउ आउँदा च्याउ

टिप्न गाह्रो हुन्छ ।

४. खेती गर्ने सकिने ठाउँहरू :

पराले च्याउ खेती गर्न घरको कोठा नै चाहिन्छ भन्ने छैन । घरको बाहिर खेतबारी, रुखको छहारी वा खरका छाप्रोहरू अर्थात टहरा (सेड) मा गर्न उपयुक्त हुन्छ ।

त्यसैले यो च्याउको खेती गर्नको लागि विशेष प्रकारको घर चाहिंदैन । गाउँमा आफ्नै घरका छेउछाउमा घाम नलाग्ने छहारीमा पनि गर्न सकिन्छ । यसका लागि सिधा घाम र धेरै हावाले लाग्ने ठाउँ भने उपयुक्त हुँदैन । च्याउ खेती गर्न माटोको सतह अरु जमिनभन्दा अलि अग्लो भएको हुनुपर्छ । जमिनमा पानी जम्न दिनु हुँदैन च्याउको ब्याड वनाउने सतहमा ईटा वा ढुङ्गाको लाइन छापेर वा काठ वा घाँसको फ्रेमजस्तो राख्नुपर्दछ । त्यसमाथि परालका मुठाहरूको चाङ लगाउनुपर्दछ । च्याउको ब्याडको चारैतिर सानो कूलो बनाएर पानी जमाउनुपर्दछ । यसले गर्दा च्याउको ब्याडमा मुसा र अन्य कीराहरू जान सक्दैनन् । साथै यसले च्याउको ब्याडलाई ओसिलो बनाई राख्दछ । ठाउँको किफायत गर्नका लागि ३ तल्ला गरी ब्याड बनाउन सकिन्छ । यसका लागि प्रशस्त मात्रामा उज्यालोपन चाहिन्छ ।

५. उत्पादन गर्ने र टिप्ने विधि :

बीउ रोप्ने काम सकिएपछि परालको चाङलाई सेतो प्लास्टिकले छोपिदिनु पर्दछ । प्लास्टिकले छोपेपछि परालको चाङभित्र तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढ्छ तर तापक्रम ३८० सेल्सियसभन्दा बढी बढ्न दिनु हुँदैन । यसको लागि छोपेको प्लास्टिकलाई केही वेर झिकिदिने गर्नु पर्दछ । ४(५ दिनपछि प्लास्टिकले छोपेको निकालिदिने । च्याउको ढूसी खरानी रङको हुन्छ र यस बखत परालको तह(तहमा फैलिएको देखिन्छ ।

बीउ छरेर १० दिनभित्र साना(साना कालो गोलाकार च्याउका झुप्पाहरू देखापर्न थाल्दछन् । यसरी च्याउको गेडा देखेको २(३ दिनभित्र अण्डाकार वा लाम्चो, गोलाकारको च्याउ उत्पादन हुन्छ र च्याउ टिप्ने बेला हुन्छ । यस बेला प्रशस्त हावाको सञ्चालन हुनुपर्दछ । साथै तापक्रम ३५०(४०० सेल्सियस, सापेक्षिक आर्द्रता ८०(९० प्रतिशत हुनुपर्दछ । च्याउ गोलाकारको अवस्थामा हुँदा नै टिपेन भने फक्रेर छाताजस्तो हुन्छ ।

नफक्रेको च्याउको स्वाद धेरै स्वादिलो हुन्छ । यसरी २-३ दिनसम्म लगातार च्याउ आउँछ र त्यसपछि बन्द हुन्छ । अर्को पटक च्याउ आउन ६-७ दिनसम्म कुर्नुपर्छ । बीउ रोपेको दिनदेखि १ महिनासम्म च्याउ आउँछ र त्यसपछि पराल काम लाग्दैन ।

१५०-२०० मुठा वा २५ के.जी. सुकेको परालबाट २ मिटरको एउटा ब्याड बनाउन सकिन्छ । यसका लागि करिव ५ बोतल बीउ चाहिन्छ । यसबाट जम्मा ५-६ के.जी. च्याउ फल्छ । च्याउ फल्दा पहिलोपटकमा नै धेरै (७०-८० प्रतिशत) फल्छ र दोस्रो, तेस्रोपटक थोरै मात्र फल्छ । ब्याड सुकेको अवस्थामा राम्रोसँग पानीले भिजाउनुपर्छ । च्याउ फलेको बेलामा दिनको २ पटक पनि टिप्नु पर्ने हुन्छ किनकि सानो र ठूलो सँग(सँगै रहेको हुन्छ । होसियारीका साथ ठूलो(ठूलो च्याउ मात्र टिप्नुपर्दछ । सानो च्याउ दिनभरिमा ठूलो हुन्छ । च्याउ टिपिसकेपछि पराल सुकेको छ भने झारीले अलिअलि पानी छर्नुपर्छ र फेरि प्लास्टिकले छोपिदिनुपर्छ । तर च्याउमा लाग्ने गरी पानी हाल्नु हुँदैन । च्याउ टिपेर २४ घन्टासम्म कोठाको तापक्रममा राख्दा ताजा नै रहन्छ तर त्यसपछि पनि राख्नु परेमा चिसो कोठामा (१५-१८ से.) राख्नुपर्छ । तर रेफ्रिजेरेटरमा राख्नु भने हुँदैन । च्याउ टिपेकै दिनमा बेचनु फाइदाजनक हुन्छ ।

६. रोग र कीराहरू :

यस च्याउमा नोक्सान गर्ने मुख्य रोग नै जंगली च्याउ (कोप्राइनस) हो । यो पहिलो आउँदा गोलो सेतो हुन्छ । पछि डाँठ लामो भएर फक्रन्छ र कालो निस्कन्छ । यो आउना साथै झिकिदिनुपर्छ । यसमा हरियो, पहेँलो, कालो ढुसीहरू आए पनि त्यति नोक्सान गर्दैन र केही गर्नु आवश्यक पर्दैन । यसमा मुख्य नोक्सान गर्ने मुसा हो ।

अरु कीराहरू सामान्य हुन्छन् र त्यति नोक्सान गर्दैनन् ।

सिताके च्याउ खेती :

सिताके च्याउ नेपालको पहाडी भेगका जंगलहरूमा पाईन्छ । यो च्याउलाई नेपालको विभिन्न भागमा बिभिन्न नामले चिनिन्छ । काठमाडौंमा सिताके च्याउलाई मृगे च्याउ पनि भनिन्छ । यो च्याउ झरीको मौसममा जंगलमा फालिएका काठका मुढाहरूमा उम्रिराखेको हुन्छ र वर्षायाममा जंगलबाट संकलन गरी काठमाडौको बजारमा बेच्ने गरेको समेत देख्न पाईन्छ । तर हिजो आज जंगली अवस्थाको यो च्याउ बजारमा पहिले भन्दा कम देखिन थालेको छ ।

यस च्याउको वैज्ञानिक नाम लेन्टिनस ९भिलतष्लगक० र अंग्रेजीमा भाषामा सिताके भन्ने गरिन्छ । करिब ३०० वर्ष अगाडि चीनका वैज्ञानिकहरूले कृत्रिम तरीकाबाट यसको खेतीको शुरुवात गरेका थिए भने हाल जापानमा समेत यसको प्रशस्त मात्रामा खेती हुने गरेको छ ।

हाम्रो देशमा पनि करीव १५ वर्ष अगाडि सिताके च्याउ खेती ओखर जातका काठका मुढाहरूमा प्रयोगात्मक रुपमा शुरु गरिएको थियो । तर, काठको अभावले गर्दा यस प्रविधिलाई अगाडि बढाउन सकिएन र यसको उत्पादन खाली अनुसन्धानमा मात्र सीमित रहन गयो ।

हाल कृषि प्रविधि केन्द्रको अनुसन्धान कार्य अन्तर्गत पुनः सिताके च्याउ खेतीको परीक्षण आरम्भ गरिएको छ र यसका लागि गाउँ घरमा पाइने छिटो(छिटो बढ्ने जातका रुखहरूका मुढाहरूलाई उपयोग गरिएको छ । उक्त परीक्षणबाट प्राप्त परिणाम अनुसार उत्तिस, सौर, लाकुरे, माउदा आदि रुखका मुढाहरूमा सिताके उम्रन सक्ने पाइएको छ । तसर्थ, वन विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूले प्राप्त गर्ने काठहरूमा यो च्याउको खेती गर्न सम्भव देखिएको छ ।

विश्वका विभिन्न देशहरूमा सिताके च्याउ खेती हुने गरेको पाइन्छ । सिताके च्याउ सबैभन्दा पहिले चीनमा उत्पादन गरिएको हो भने आजसम्म पनि यो च्याउको सबैभन्दा बढी उत्पादन हुने देश चीन नै रहेको छ । सिताके च्याउ उत्पादन गर्ने अन्य देशहरूमा जर्मनी, बेल्जियम, अष्ट्रेलिया, क्यानडा आदि छन् । एसियामा जापान, कोरिया, ताइवान, सिंगापुर, मलेशिया, चीन आदि मुख्य रुपमा सिताके च्याउ खेती हुने देश हुन् । हाल भुटानमा पनि यसको खेती गर्न थालिएको छ । सिताके च्याउको खेती विभिन्न देशमा स्थानीय रुखका मुढाहरूमा गर्ने गरेको पाइन्छ । हालसम्ममा काठमाडौ र पोखरा क्षेत्रका जंगलहरूमा पाइने छिटो बढ्ने ५-६ जातका रुखहरू यसको खेती प्रयोजनमा उपयुक्त पाइएका छन् ।

काठको मुढामा गरिने खेती

१. काठको छनौट

विश्वमा सिताके च्याउ विशेष गरेर ओखर जातका काठहरूमा गर्ने गरिएको पाइन्छ तर, नेपालमा गरिएका हालैका

अनुसन्धानहरूबाट प्राप्त नतिजा अनुसार उत्तिस, सौर, लाकुरी, धालेकटुस आदिमा पनि यसको खेती गर्न सकिने देखिएकाले गाउँघरमा यी जातका रुख मध्ये जुन जातको पाइन्छ त्यही रुखका काठहरू छनौंट गर्नु पर्दछ ।

२. काठका मुढाहरू कटान गर्ने :

च्याउ खेती गर्नका लागि काठका मुढाहरू कटान गर्दा रुखको उमेर ५(१० वर्ष भएको हुनु पर्दछ । काठको मुढाको साइज १ मिटर लामो र १०(१५ सेन्टिमिटर गोलाई भएको हुनु पर्दछ । काठ काट्दा मुढामा र बोक्रामा केही सामान्य चोट लाग्न दिन हुँदैन । काठ जाडो महिनामा काट्नु पर्दछ । मंसिर महिनाको अन्तिम हप्ता सबैभन्दा राम्रो समय मानिन्छ । काठको मुढाको बोक्रा फाल्नु हुँदैन ।

३. काठका मुढाहरू सुकाउने :

रुखबाट आफूलाई चाहिने जति काठका मुढाहरू काटीसकेपछि त्यसलाई एक महिना वा २०(३० दिनसम्म सुकाउनु पर्दछ । काठहरू सुकाउँदा सिधा घाममा नसुकाई रुखको छहारी वा सेडमा वा स्याउला वा पराले छोपेर सुकाउन पर्दछ । सुकाएको काठमा चिस्यान ४०(४५ प्रतिशत कायम हुनुपर्दछ । चिस्यान यो भन्दा बढी भएमा धेरै ढुसी उम्रेर काठ चाडै सढ्छ भने चिस्यान त्यो भन्दा कम भएमा च्याउ राम्रोसँग उम्रिदैन ।

४. काठका मुढाहरूमा प्वाल पार्ने तरिका

काठको मुढामा च्याउ जाडो मौसममा रोप्नु पर्दछ । रोप्ने बेलामा वायुमण्डलीय तापक्रम १०(२० डि.से. हुनु पर्दछ भने सापेक्षिक आर्द्रता ७०(८० प्रतिशत हुनु जरुरी छ । काठको मुढामा प्वाल पार्दा प्वालको गोलाई १ सेन्टिमिटर वा एक औंला र गहिराई १ सेन्टिमिटर वा १ औला हुनु जरुरी छ ।

काठको मुढामा प्वाल पार्दा ४ औंला अर्थात ५ सेन्टिमिटरको फरक पारेर बनाउनु पर्छ । काठको एक टुप्पोबाट अर्को टुप्पोसम्म एक लाइन प्वाल पारेपछि अर्को लाइनमा प्वाल पार्दा पहिलो लाईनबाट ३ औला तल पार्नु पर्दछ । दोस्रो लाइनका प्वालहरू पहिलो लाइनको प्वालहरूको बीचमा पर्ने गरी बनाउनु पर्दछ ।

५. काठका मुढाहरूमा बीउ रोप्ने तरिका :

काठका मुढाहरूमा प्वाल पार्ने काम सकिएपछि बीउ रोप्ने तयारी गर्नुपर्दछ । बीउ रोप्नलाई निम्न सामानहरू आवश्यक पर्दछ ।

१) काठमा प्वाल पार्ने ड्रिलिङ्ग मेसिन वा वर्मा (१२) १-१.५ से.मि. साइजको ड्रिल विट २

३) पाराफिन वाक्स (कोरा मैन) आधा के.जी.

४) मैन पगाल्ने सानो दिक्चि वा कराई १

५) एउटा छोटो कपडाले बेरेको सिन्को १

६) सिताके च्याउको बीउ चाहिने जति

७) बीउ निकालेर हाल्ने बाटा १

आवश्यक प्वालहरू पारी सकेपछि बीउ रोप्ने काम गर्नु पर्छ । सिताके च्याउको बीउ काठको धुलोमा बनाएको हुनुपर्छ । यो बीउ सिसीबाट निकाली एउटा भाँडामा राख्नु पर्दछ । बुढी औंला जत्रो एक टुक्रा बीउ लिएर काठका प्वालमा राख्नु र औंलाले विस्तारै थिचेर भित्र पठाउनु पर्छ । यसरी काठको प्वाल बीउले भर्नुपर्छ ।

काठको सबै प्वालमा बीउ भरेपछि एउटा भाँडामा मैन तताई राख्नु पर्छ र त्यो तातो मैनको झोलले प्वाल टाल्नुपर्छ । यसको लागि एउटा सिन्कोमा कपडा

बेरेर प्रयोग गरे राम्रो हुनेछ । सबै काठका मुढाहरूमा एकसाथ प्वाल पार्ने र सबै

प्वालमा बीउ राख्दै जाने र अन्तमा मैनले प्वाल टाल्नु पर्दछ । यति गरेपछि सिताके च्याउको बीउ रोप्ने काम समाप्त हुन्छ । यो च्याउको ढुसी काठको बोक्रा भित्र क्याम्बीयम भन्ने तहमा फैलन्छ । काठको बोक्राले यो ढुसीलाई बचाई राख्छ र च्याउ निस्कने बेला काठको बोक्राले ठूलो मद्दत पुऱ्याउँदछ ।

६) बीउ रोपेका काठका मुढाहरूको हेरचाह :

यी काठका मुढाहरू राख्ने ठाउँ राम्रो हुनु अति जरुरी छ । ठाउँ छान्दाखेरि धेरै घाम नभएको छायाँ भएको ठाउँ हुनु पर्दछ । त्यसैले छाना मात्र भएको छाप्रो हुनु बेश हुन्छ वा रुखका छहारीमा राख्न पनि सकिन्छ । बीउ रोपेको १ महिनासम्म यी काठहरू चाँङ लगाएर राख्नुपर्छ । एक महिना पछि यसलाई चारवटा चारतिर राखेर चारपाटे बनाई र एक पछि अर्को तह गर्दै चाङ लगाउनु र दिनको एकपल्ट काठमा हजारीले पानी हाल्नुपर्छ । धाराबाट पानी आइरहेको छ भने विस्तारै पाइपबाट पानी दिई काठलाई भिजाउन सकिन्छ । यसरी राखेको काठ एक महिनापछि माथिको तल तलको माथि पारी पल्टाई दिनुपर्छ । यसरी बीउ भएको काठका मुढाहरूमा नौं महिनासम्म स्याहार गर्दै जानुपर्छ । काठमाडौंको अवस्थामा काठलाई मंसिरमा काटी पौष एक महिनाभरी सुकाएर मात्र माघ महिनामा बीउ रोप्दा ठीक हुन्छ । बीउ रोपेपछि ८ महिना (फाल्गुन(भदौ सम्म हरेक महिनामा पल्टाउदै रहने र त्यसपछि च्याउ फलाउनलाई छाप्रोमा राम्रोसँग मिलाएर राख्नुपर्छ ।

७) च्याउ फलाउने तरीका :

बीउ रोपेका मुढाहरूमा ढुसी राम्रोसँग फैलिएपछि यी मुढाहरू च्याउ पलाउने छाप्रो वा छहारीमा राख्नु पर्दछ । यसबेला काठका मुढाहरू पहिले जस्तो भुइमा नराखीकन ठाडो पारेर राख्नु पर्दछ । यसको लागि एउटा वा दुईवटा बाँस छाप्रोको लम्बाई अनुसार छाप्रोको बीचमा दायाँ बायाँ काठको अडेस लगाएर राख्ने । अनि यही बाँसलाई सपोर्ट गरी ढुसी भएका मुढाहरू ठाडो पारेर अडेस लगाई लहरै मिलाएर राख्नु पर्दछ । यसरी एउटै बाँसमा दुबै पट्टीबाट दुई लाइन काठका मुढाहरू राख्न सकिन्छ यसैबेला छाप्रोको छेउमा एउटा सानो पोखरी बनाई पानी जम्मा गर्ने अनि यी काठढढ्ढालाई ठाडो पारेर राख्नु पर्छ । त्यसको लागि एक पटक पोखरीको पानीमा १२ देखि २४ घण्टासम्म डुबाउने अनि बाँस माथि सोझै ठडाएर राख्ने र मुढा भिज्ने गरी दिन(दिनै पानी हाल्दै गर्नु पर्छ ।

यसरी काठहरू ठाडो पारेर राख्दा काठमा घाम छिर्न दिनु हुँदैन र काठ राखेको ठाउँ ओसिलो हुनु पर्दछ । केही दिनपछि बीउ रोपेको काठको विभिन्न भागबाट सानो(सानो च्याउ उम्रन थाल्दछ । यी उम्रेका च्याउ ठूलो हुनलाई ४ देखि ६ दिन लाग्दछ । एउटा मुढामा एक वर्षमा ३ पटकसम्म च्याउ फल्दछ । एक चोटी च्याउ फलिसकेपछि दिन(दिनै पानी दिएर ती मुढाहरूलाई ४०(६० दिनसम्म चाङ लगाएर राख्नु पर्दछ । पटक(पटक गरी काठका मुढाहरूबाट च्याउ फलाउने कोशिस गर्नु पर्छ । मौसम अनुसार श्रावणदेखि फाल्गुणसम्म च्याउ फल्ने सम्भावना रहन्छ । तर ज्यादै जाडो हुने महिना पुष र माघमा भने खासै फलेको देखिएन ।

माथि उल्लेखित प्रविधिहरू काठ काट्ने देखि लिएर बीउ रोप्ने र काठलाई सम्हाल्ने कार्यहरू नियमित रुपमा उपयुक्त तरिका र समयमा गरेको खण्डमा उक्त काठहरूबाट महँगो सिताके च्याउ फलाउन सकिन्छ । यस च्याउ खेतीमा सफलता पाउनको लागि उल्लेखित कार्यहरू होसियारीका साथ

समयमा कार्यान्वयन गरेमा महँगो च्याउ उत्पादन गरी आर्थिक स्तर सुधार गर्न सकिने निश्चित छ ।

काठको धुलोमा खेती गरिने प्रविधि :
सिताके च्याउ काठमा मात्र नभई काठको धूलोमा पनि उमार्न सकिन्छ । विभिन्न देशमा भिन्दा भिन्दै प्रकारको काठको धुलो प्रयोग गरी यसको खेती गरिन्छ । कडा काठ (हार्ड उड) हुने जातका बिरुवाट प्राप्त हुने काठको धुलो मुख्य रुपमा यसको खेती गर्ने प्रयोजनमा आउने गरेको छ । च्याउ खेतीका लागि बेग्लै मेसिन प्रयोग गरी काठको धुलो बनाउने चलन छ । मलेशियामा खयर जातका काठको धुलोमा खेती गरिन्छ भने सिंगापुरमा ओखर जातका काठहरूबाट बनाउने गरिन्छ । यसरी काठको धुलोमा सिताके च्याउ खेती विभिन्न देशहरूमा गरेको पाइन्छ । उदाहरणको लागि थाइल्याण्ड, चीन, सिंगापुर, मलेशिया, इण्डोनेशिया, कोरिया, जापान र अन्य यूरोपका देशहरू छन् ।

साधारणतयाः
सिताके च्याउ खेती गर्न फर्निचर बनाउँदा निस्केको काठका टुक्राहरूलाई प्रयोग गरी काठको धुलो बनाउने मेसिनबाट धुलो बनाई प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । नेपालमा भने सःमिलहरूबाट काठको धुलो ल्याई सिताके च्याउ उत्पादन गर्न सक्ने सम्भावना निकै छ । काठको धुलोमा गरिने सिताके च्याउ खेती प्रविधि काठमा गरिने तरिका भन्दा धेरै नै फरक छ । यो बेग्लै किसिमको प्रविधि हो ।

१. काठको धुलोको प्रयोग :
एकै जातको काठको धुलो हुनु अत्यन्त जरुरी हुन्छ । हाम्रो देशमा काठ चिर्ने सःमिलहरू ठाउँ(ठाउँमा पाइन्छ र त्यसबाट निस्केको काठको धुलो प्रशस्त मात्रामा पाइन्छ । तर ती काठका धुलो विभिन्न प्रकारका काठबाट निस्कने हुँदा तिनीहरू सिताके च्याउ खेती गर्न उपयुक्त मानिदैनन् । त्यसैले एकै जातका काठ मात्रै चिर्ने सःमिलहरूबाट काठको धुलो लिनुपर्ने हुन्छ ।

२. काठको धुलो बनाउने तरिका :
प्रायः जसो देशमा सिताके च्याउ खेती गर्नु भन्दा पहिलो काठको धुलो बनाउने मेसिनको बन्दोवस्त गरिन्छ । त्यसबाट आवश्यक पर्ने काठको धुलो निकालिन्छ र अनि मात्रै च्याउ खेती गर्न थालिन्छ । तर हाम्रो देशमा कुनै(कुनै सःमिलहरूले मात्र उत्तिस जातको काठ प्रयोग गर्ने गर्दछन् । केही मात्रामा एउटै जातको काठ मात्रै चिर्ने सःमिलहरू पनि पाइन्छ । हाम्रो देशमा सिताके च्याउ खेती गर्ने सकिने काठहरूमा उतिस, कटुस, सौर आदि हुन् । यी जातका काठ चिर्ने सःमिलहरूबाट काठको धुलो संकलन गरी च्याउ खेती गर्न सकिन्छ ।

३. काठको धुलोको समिश्रण :
काठको धुलोमा निम्न प्रकारका पदार्थहरू मिसाउनु पर्दछ ।

१) काठको धुलो (७६० ग्राम
२) चामलको भुस (१०० ग्राम
३) गहुँको चोकर (१०० ग्राम
४) क्याल्सियम कार्बोनेट (२० ग्राम
५) जिप्सम (२० ग्राम
६) पानीको मात्रा (६०(६५ प्रतिशत

यी सबै पदार्थहरू तराजुमा अलग अलग जोखेर काठको धुलोसँग मिसाउने अनि विस्तारै पानीको मात्रा मिलाएर काठको धुलो तयार गर्नु पर्छ ।

४. थैला बनाउने तरिका :
सिताके च्याउ खेती गर्नको लागि पोलिप्रोपिलिन जातको पोलिथिनको थैला चाहिन्छ ।
प्लाष्टिक थैलाको साइज १४ ईन्च लम्बाई र ६.५ इन्च चौडाई हुनुपर्दछ । राम्रोसँग मिलाई सकेको काठको धुलो पोलिथिनको झोलामा हातले कोचेर राख्नु पर्दछ ।
झोलामा काठको धुलो अलिकति नभरिदै प्लाष्टिकको झोलाको मुखनिर एउटा घाँटी राख्नु पर्दछ उक्त घाँटी प्लाष्टिकले बनाईएको हुन्छ । प्लाष्टिकको घाँटी बनाउन नसकेको खण्डमा १ इन्चको हाइडसिन्टी पोलिथिन पाइपको टुक्रा राखे पनि हुन्छ । यो घाँटीको प्वालबाट ब्यागको मुख बन्द गरी यसमा कपासको बिर्को हाल्नुपर्दछ ।

५. स्टेरिलाइज गर्ने तरिका :
यसरी बनाएको काठको धुलो भरेको झोलालाई डूममा राखेर वफाउन पनि सकिन्छ तर अटोक्लेभमा राखेर राम्रोसँग स्टेरिलाइज गर्नु राम्रो हुन्छ । सयौं पाकेट बनाउनु पर्ने अवस्थामा वाफ च्याम्बरबाट नै बनाउनु उपयुक्त हुन्छ । पानी उमालेर वाफ बनाउँदा २(३ घण्टासम्म च्याम्बर तताउन लाग्छ र अर्को ५(६ घण्टा वाफ तयार पार्न लाग्दछ । थोरै पाकेटहरू बनाउनु पर्दा अटोक्लेभमा १५ पाउण्डको प्रेसरमा २(३ घण्टा अटोक्लेभ गर्नु पर्दछ । डूममा बफाउँदा खेरी कमसेकम ६(८ घण्टासम्म बफाउनु पर्ने हुन्छ ।

६. बीउ रोप्ने र ढुसी फैलाउने तरीका :
सफा, सानो र अँध्यारो कोठामा स्प्रीट स्प्रे गरेर बीउ रोप्नु पर्छ । बीउ हाल्दा पाकेटको मुखमा भएको कपास झिकेर हाल्ने र राम्रोसँग फेरि बन्द गरिदिने अनि ती पाकेटहरू सफा कोठामा र्‍याकमा वा भुईमा लहरै राख्न सकिन्छ । यी थौलाहरूलाई ४ महिनासम्म इन्कूवेट गरेर राख्नु पर्दछ ।

७. म्याच्युरेसन गर्ने तरिका :
प्लाष्टिक पाकेटमा ढुसी राम्रोसँग फैलिएपछि (४ महिनामा) बीच(बीचमा बिर्को खोलेर हावाको सञ्चालन राम्रो गराउनु पर्छ । त्यसपछि ती सेतो ढुसी खैरो रंगको भएर जान्छ र त्यसमा खटिरा जस्तो फोका फोका देखिन थाल्छ जसलाई "बम्प्स" भनिन्छ ।

८. प्लाष्टिक खोल्ने :
धेरै बम्प्सहरू देखिन थालेपछि पाकेटबाट प्लाष्टिक च्यातेर निकाल्ने र पाकेटलाई भुइमा राख्ने अनि दिनको दुई पल्ट राम्रोसँग पानी दिँदै जानुपर्छ । अनि च्याउको सानो सानो फोका निस्कन्छ र ४-६ दिन भित्रमा च्याउ तयार हुन्छ ।

९. टिप्ने विधि :
पाकेटबाट निस्केको च्याउ हातले राम्रोसँग टिप्नुपर्छ । काठको धुलो नआउने गरी हातले थिचेर विस्तारै तान्नु पर्छ ।

लेखकः श्रीमती केशरी लक्ष्मी मानन्धर
Email: pkm@ccsl.com.np
शैक्षिक योग्यताः वि.एस्सी त्रिचन्द्र कलेज, त्रिभुवन विश्वविद्यालय २०१७
एम.एस्सी वोटानी(आन्ध्रा युनिभर्सिटी भारत २०१९
एम.एस्सी र पिएच.डि. माइकोलोजी (नटिङधाम युनिभर्सिटी, इङ्गल्याण्ड, यू.के. २०२६

अनुभव :
क. २०२० सालमा सहायक बाली रोग विज्ञ पदमा कृषि विभागमा प्रवेश गरी अनवरत रुपमा बाली रोग विज्ञान शाखामा विभिन्न पदमा रही कार्य गरेको ।
ग. २०४९ सालमा सरकारी सेवाबाट अवकाश घ. २०५० सालबाट कृषि प्रविधि केन्द्र स्थापना गरी च्याउको बीउ उत्पादन, प्रविधि प्रसार र सिताके च्याउको अनुसन्धानकर्ता ।

पुस्तक प्रकाशनः
१. च्याउ तालिम म्यानुयल
२. नेपालमा च्याउ खेती
३. Oyster mushroom cultivation - to make the living in Nepal
$=A short History of Introduction

कृषि मेशिनरी प्रदर्शनी २०८०

रितु रुपाखेती

काठमाडौं साउन १९ नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघको आयोजनामा आजबाट कृषि मेशिनरी प्रदर्शनी २०८० कोशी प्रदेशबाट शुरु भएको छ ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि तथा उद्योग वाणिज्य महासंघ कृषि तर्फका उपाध्यक्ष अन्जनकुमार श्रेष्ठले साँढे ४ अर्बको सामान आयत गर्छ । जुन हाम्रो आयतको ठूलो हिस्सा ओगतेको छ । नेपालको संस्कार संस्कृति आफूलाई चाहिने त्यही परम्परा हो । जमीन टुक्रा गरिरहेका छन् । कृषि मल, बिउविजनमा सिँचाईको आकाश पानीको भरमा चुकेको अवस्था छ । मल कारखाना सिँचाईलाई व्यवसायिकरण भुक्तानी असन्तुलन भएको छ । यान्त्रीकरण भूगोलको आवश्यकता अनुसार यान्त्रीकरण गर्न जरुरी छ । तराईको माछा अढाई किलो हुन्छ उताको त्यही माछा ५ किलो हुन्छ । हुनसक्छ कति कारण हाम्रो मानसिकतामा कमजोरी भयो जस्तो लाग्छ । हाम्रो देशमा पनि यान्त्रीकरण गर्ने हुटहुटी चलेको छ ।

उद्योग वाणिज्य महासंघका अध्यक्ष हेमराज ढकालले विदेशमा पाउने सबै औजारहरु नेपालमै उत्पादन गरेर प्रर्दशनी गर्न लागेको राम्रो कुरा हो । खाद्य सुरक्षा धान, गहु, मकै, फापर प्रविधिको उत्पादन गर्नु पर्छ । म कृषिबाटै आएको छु । म आफै पनि कृषक हुँ । चिया, रवर, अदुवा खेती समेत चलाएको छ । कृषि औजारको प्रवर्द्धन गर्नु पर्छ । औजार खरिदमा कृषकहरुको पहुँच छैन । रुस, युक्रेनी युद्ध पछि खाद्य सुरक्षाको चुनौती आएको छ । सरकारी पक्षले सोचेर निजी क्षेत्रलाई सहभागी गराउनु पर्छ । कोरिडर भनेर बनाउनु पर्छ । म उच्च मूल्य खाद्य वस्तुमा जोड दिनु चाहन्छु । लम्की स्कीन राज्यले वास्ता गरेको देखिन्न । औपचारिक रुपमा अगाडि बढाउछौं ।

स्थलगत यातायात पारवाहन समितिका अध्यक्ष शिवप्रसाद घिमिरेले हामी प्रविधीमैत्री छैनौं । विगतमा गोरुले जोत्ने प्रविधिको चलन थियो । प्रविधिको विकास देशको विकास हो । गाउँघरमा कृषि सहकारी चलिरहेको छ । दूध सहकारी मार्फत २० हजार लिटरको कारोवार गर्छ । थुप्रै खालको आयतमा निर्भर छ । कृषि क्रान्ति गर्न आर्थिक उपज र मलका बिक्री अनुदान पर्याप्त पुगेको छैन ।

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरणका कृषि इन्जिनियर जित चन्दले कार्यक्रम गर्न लागेकोमा खुशी लागेको बताउँदै दिगो कृषि हस्तान्तरण गर्ने विकासमा नेपालको पहिलो आधार कृषि हो ।

कृषि अनुसन्धान तथा प्रवर्द्धन केन्द्रका प्रमुख हेमराज शर्माले कृषि यान्त्रीकरण पूर्वाधार कृषि व्यवसायलाई ठोस् विकासमा महत्वपूर्ण भुमिका खेल्ने छ । कृषि उत्पादन लगायतको जमीन बाँझो छन् । हरियाली हुन सकोस् सरकारको तर्फबाट सहयोग पुऱ्याउने छ । किसानलाई उद्यमी बनाउन सकोस् ।

कृषि अनुसन्धान परिषद्का प्रमुख श्रीमत श्रेष्ठले कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने यन्त्रको प्रवर्द्धन गर्न साना(साना व्यवसायी मिलेर यान्त्रीकरण गऱ्यौं । महिला र साना किसान माथि नेपाल सरकारलाई लगानी गर्ने गरेको छ । उपयुक्त कृषि यन्त्र किसानसम्म पुऱ्याउन सहयोग पुगेको छ

क) विदेशबाट ल्याएको

ख) स्थानीय रुपमा यन्त्र बनाउने

ग) सेवा गर्ने हरेकलाई नछुटाउने । गुणस्तरीय मेशिन उत्पादन सेवा र पहुँच पुऱ्याउनु होला र टेष्टिङ्ग सेवा स्ट्याण्डर्ड बनाउनै पर्छ । मर्मत सेवा बनाउने व्यास स्पेयर्स पार्टहरुको मर्मत सेवाको सिकाएका छैनौं । आयतमूखी अर्थतन्त्रलाई विस्थापित गर्न यान्त्रीकरणको ठूलो भुमिका हुन्छ । आफ्नो खुट्टामा उभिनको लागि बलियो बनाउनु पर्छ ।

जिल्ला उद्योग वाणिज्य महासंघ काठमाडौंका उपाध्यक्ष सुरज वैद्यको जिल्लामै जानु पर्छ २/३ वटा फऱ्याँकिको देखिन्छ । गाउँपालिकाले बाँड्ने काम गरेको जस्तो देखिन्छ । कति माहिना कति वर्ष चल्यो भन्ने कुरा जति पनि नेपालमा उत्पादन भएको सामान देखिन्न । बाहिरको सामान विस्थापित गर्नु पर्छ । अनुदानको सदुपयोग हुन्छ । नेपालको उत्पादन राम्रो । अनुदानका लागि अनुदानको रुपमा नहोस् । जिल्ला र नगरमा एकदिनको कार्यक्रमले पुग्दैन ।

हामीलाई सहयोग दिनुहोस् भनेर बोल्नु भएको थियो । के के उत्पादन गरेका छ भन्ने कुरा जानकारी दिने किसानले ७ वटै प्रदेशमा ७७ जिल्लास्तरमा पुऱ्याउन पर्छ । यसको सरकारी निकायको सहयोग हुनु पर्छ ।

एउटा सानो पिन नहुँदा उद्योग नै बन्द गर्नु पर्ने हुन्छ । एमआरपी एउटै हुनुपर्छ । हामी पनि उपभोक्ता भएर सोच्नु पर्छ ।

विदेशमा पलायन हुने क्रम बढ्दै गएको छ । तथ्याङ्कको समस्या छ । तथ्याङ्को सुधार गर्नु पर्छ । समस्या समाधान सहितको तथ्याङक आउन जरुरी छ । मे डेरी क्षेत्रको व्यवसायी पनि हुँ कोभिड पछि लम्की स्कीनको कारण झनै समस्या आउने देखिन्छ । स्वदेशी उत्पादन भोली कहाँ पुऱ्याउँछ । विदेशबाट आश्यक वस्तु मात्र ल्याउनु पर्छ ।

कषि मेशिनरी व्यवसायी संघका अध्यक्ष खोजराज कटुवालले आफू विदेशमा १३ वर्ष काम गरेको फर्केको बताउँदै विदेशको शिप स्वादेशमा लगानी गर्नु पर्छ भनेर आएको सानो व्यवसायबाट शुरु गरेको देशव्यापी स्थानीय सम्म पुऱ्याउन पर्छ भनेर संकल्प

लिएर हिडेको मान्छे हौं । रिर्पोट बनाएर विरगंज कृषि औजार कारखाना सफा गर्न पनि पुग्दैन । ८० प्रतिशत निजी कृषि प्रविधिको काम गर्न तयार छौं ।

एनएमबी बैंकले विना धितो २ लाखसम्म कृषि कर्जा दिने क्रेडित कार्ड सम्बन्धित क्षेत्रले मात्र पाउँछ ।

कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघद्धारा जारी प्रेस विज्ञाप्ति

नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ आवद्ध रहेका समग्र कृषि मेशिनरी, प्रविधि उद्योगी व्यवसायीहरुलाई आ(आफ्नो व्यवसायमार्फत देशको कृषि उत्पादन वृद्धि गर्न गराउन सहयोग पुगोस् भन्ने अभिप्रायले सम्बन्धित विज्ञाद्धारा कृषि औजार प्रविधि, तथा मल विउविजनको बारेमा आवश्यक जानकारी दिदै स्थानीय विक्रेता, उद्योगी व्यवसायीहरुलाई कृषि, र पशुपालन व्यवसायसँग जोडिएको नयाँ प्रविधि, उत्पादन वस्तुको गुणस्तरमय लगायतको विषयमा सू(सुचित गराउनुका साथै स्थानीय व्यवसायी स्वदेशी उद्योग तथा आयकर्ताहरुको प्रख्यात भेट गराई आवश्यक प्रविधिको जानकारी गराउने उद्देश्यलाले सातै प्रदेश नेपाल कृषि व्यवसायी संघ आवद्ध रहेका समग्र कृषि मेशिनरी, प्रविधि, उद्योगी व्यवसायीलाई आफ्नो व्यवसायमा मार्फत देशको कृषि उत्पादन वृद्धि गराउने सहयोग पुगोस् भन्ने अभिप्राय विज्ञाद्धारा कृषि औजार साथै प्रदेशको व्यवसायीलाई समेटने गरी यस संघले हरेक प्रदेशका स्थानीय व्यवसायीहरुलाई १/१ दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गरिरहेको छ । यो कार्यक्रम नेपाली कृषि उद्योगीहरुको लागि कोशी ढुंगा सावित हुनेछ भन्ने हाम्रो विश्वास छ । कृषि मेशिनरी, प्रविधि उद्योग व्यवसाय विस्तार कार्यक्रम २०८० तपसिल वमोजिमको स्थान र मितिमा हुनेछन् ।

१. कोशी प्रदेश : कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, तरहरा साउन १९

२. मधेश प्रदेश : एग्रीकल्चर मेशिनरी टेष्टिङ्ग सेन्टर नवलपुर, सर्लाही २०८० साउन २१

३ बागमती प्रदेश : तारापुञ्ज रिसोर्ट प्रा.लि.भरतपुर, चितवन २०८० साउन २३

४. गण्डकी प्रदेश कृषि विकास निर्देशनालय सभा हल माले पाटन, पोखरा २०८० साउन २५

५. लुम्बिनी प्रदेश : कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय प्रवर्द्धन केन्द्र मंगलापुर २०८० साउने २७

६. कर्णाली प्रदेश : कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसायका प्रवर्द्धन परिक्षण केन्द्र सुर्खेत २०८० साउन २९

७. सुदुपश्चिम प्रदेश : पशुसेवा तालिम केन्द्र धनगढी कैलाली २०८० साउन ३१

कार्यक्रमको उद्देश्य :

कृषि मेशिनरी प्रविधि व्यवसायसँग सम्बन्धित व्यवसायहरुलाई संगठित गराउँदै सेवाको दायरामा र गुणस्तर बढाउने ।

कार्यक्रमहरु :

१. उद्घाटन सत्रमा प्रत्येक प्रदेशका माननीय कृषि मन्त्री, कृषि सचिव र सम्बन्धित प्रदेशका कृषि तथा पशु कार्यलयका् प्रमुख र अधिकृतहरु

२. कर सम्बन्धी अभिमुखी तालिम सम्बन्धित प्रदेशबाट उपस्थित हुने आन्तरिक राजस्व कार्यालयका कर अधिकृत

३. कृषि प्रविधि र यान्त्रीकरणमा भएको नविन उपलब्धीहरुको प्रस्तुती डा.ई.चित चन्द

४. सहभागीता हुनुहुने व्यवसायी तथा उद्योगीहरु : प्रत्येक प्रदेशका स्थानीय व्यवसायी कम्तिमा पनि १०० जना

५. कायक्रमको मुख्य प्रायोजकद्धारा आफूसँग उपलब्ध प्राविधिहरुको बारेमा विविध पक्षको जानकारी गराउने र सबै स्थानीय व्यवसायीहरुका बिच आफ्नो स्टलमा विटुविको लागि छलफल चलाउने ।

६. कार्यक्रममा सहभागीलाई मायाँको चिनो तथा प्रमाण पत्र प्रदान गरिने

कार्यक्रमको आयोजक संस्था नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ हुनेछ ।

कार्यक्रममा मुख्य प्रायोजकहरु :

१ एनटिएस इण्डष्ट्री प्रा.लि

२. कुवेर एण्ड सनस प्रा.लि,

३. एस केटी नेपाल प्रा.लि

४. नेपकोल

५. आधुनिक कृषि किसान संसार

कार्यक्रमको प्रादेशिक प्रायोजक :

१ मोडर्ण एग्रो टेकनोलोजी

२. नारायणी मेशिन्स प्रा.लि,

३. अविफोट प्रा.लि

४. नयाँ तुलसी ग्रुप

सहयोगी संस्थाहरु कृषि उद्यम केन्द्र

यस कार्यक्रममा आगामी दिनमा कृषि मेशिनरी प्रविधि व्यवसायीहरुलाई आफ्नो व्यवसाय वृद्धि गर्न र भविष्यमा नयाँ प्रविधिको उच्चतम् प्रयोग गराउने टेवा पुग्ने छ भन्ने विश्वास लिएका छौं । यस कार्यक्रमको माध्यमबाट व्यवसायीले सम्बन्धित विषय विज्ञहरुसँग अन्तरक्रिया, कृषि औजार प्रविधि तथा मल विजनको बारेमा आवश्यक जानकारी र प्रविधिसँग भिज्ने अवसर प्राप्त गर्ने छन् । स्थानीय व्यवसायी, स्वदेशी उद्योगी तथा आयात कर्ताहरुसँगको प्रत्यक्ष भेटले नयाँ आयम ल्याउने विश्वास हामीलाई छ ।

आगामी दिनमा पनि यस्तो अभिमुखीकरण तथा तालिम प्रदान गर्ने कार्यक्रम आयोजना गर्न हामी तत्पर छौं । सम्पूर्ण कृषि मेशिनरी तथा व्यवसायीहरुलाई पनि यस विज्ञाप्ति मार्फत हामीसँग जोडिनका लागि हार्दिक अपिल गर्दछौं ।

अन्तमा : कृषि यन्त्र, औजार, उपकरण र प्रविधि प्रयोग गर्दै कृषि विकास मार्फत देशको समृद्धिसँग जोडिएको यस्तो महत्वपूर्ण कार्यक्रमको सन्दर्भमा व्यापक प्रचार प्रसार गरिदिनु हुने सम्पूर्ण पत्रकार साथीहरुलाई हार्दिक अनुरोध गर्दछौं ।

अध्यक्ष

खोजराज कटुवाल

नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ

रैथाने एग्री प्रडक्ट्सका अध्यक्ष तिलक ढकालले आफ्ना सन्ततीले रैथाने किसिमका उत्पादन र संस्कृति बिर्सदै आएकाले यसको जगेर्नाका गर्नका लागि अहोरात्र खटिएको कुरा राख्दै नेपाल डेरी एसोसिएसनलाई धन्यवाद दिनुभयो । अन्त्यमा नेपाल डेरी एसोसिएसनका अध्यक्ष प्रल्हाद दाहालले त्यस किसिमको काममा आफ्नो सदैव साथ रहने, मही अभियान नेपाल डेरी एसोसिएसनले धैरै वर्ष अघिदेखि शुरु गरेको र यस रैथाने हाट बजारमा प्रत्यक्ष मही तुलाई पिलाउँन पाउँदा ज्यादै खुशी लागेको बताए । यसरी संस्कृति र परम्परा जोगाउनका लागि नेपाल डेरी एसोसिएसन सँधै अग्रणीस्थानमा रहने कुरा बताउँदै त्यस कार्यका लागि साथ दिनुहुन सबैमा नेपाल डेरी एसोसिएशनको तर्फबाट विशेष धन्यवाद दिए । अब प्रत्येक हप्ता लाग्ने हाट बजारमा बिहान ६ बजेबाट बिहान १२ भित्र सबैजना उपस्थित भई रैथाने कृषि सामाग्री अवलोकन एवं खरिद गर्न हुन अनुरोध छ । साथै आउँदा आफ्ना बालबालिकालाई पनि सँगै ल्याउनु हुन अनुरोध छ । त्यसो गर्दा हाम्रा बालबालिकाले हाम्रो रैथाने उत्पादनको बारे जानकारी दिन सहयोग पुग्ने बताए । हाट बजारमा घरको भान्सामा आवश्यक सबै किसिमका सामान उपलब्ध छन् ।

सबैभन्दा पहिले सोँचमा परिवर्तनको खाँचो छ

कृषि वस्तु बिक्री वितरणका लागि थुलुङ दुधकोशी गाउँपालिका र रैथाने एग्री प्रडक्टस् नेपाल प्रा.लि बिच सम्झौतामा हस्ताक्षर

काठमाडौं ललितपुर महानगरपालिकाका उप-प्रमुख मञ्जली शाक्यले पैसा भनेर दौडिदा स्वास्थ्य बिग्रीदै गएको र कमाएको पैसा समेत स्वास्थ्मा खर्च गर्नुपर्दा सामाजिक र मानवीय सन्तुलन खलबलिएको बताइन् । उक्त कुरा काठमाडौं दरवारमार्ग स्थित साप्ताहिक रुपमा लाग्ने रैथाने कृषि वस्तु बिक्री वितरण स्टल ओरिन्ट क्याफेमा सम्पन्न थुलुङ दुधकोशी गाउँपालिका, सोलुखुम्बु र रैथाने एग्री प्रडक्टस् नेपाल प्रा.लि काठमाडौंका बिच प्रारम्भिक सम्झौताको अवसरमा बताइएको हो ।

प्रारम्भिक सम्झौता कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि उप-प्रमुख शाक्यले भनिन् मलाई होटल र रेष्टुराँको खाना मन मन पर्दैन । कृषकहरूको समस्या ठूलो छ । कृषि गर्दा फाइदै छैन भनिन्छ । प्राकृतिले दिएको स्वास्थ वातावरण गुमाईरहेको अवस्था छ । यी सबै समस्याको कारणमा शिक्षा प्रणाली पनि दोषी छ । ललितपुर जिल्लाको सन्दर्भमा धेरै उत्पादन नभएपनि महालक्ष्मी नगरपालिकामा हामीले आफ्नै खाना नेवारी खाना र खाजको व्यवस्था हुन्छ । कृषि भनेको माटोसँग जोडिने हो । कृषिमा जोडिदा सुगर, प्रेसर, जस्ता रोगहरू घटाउन सक्छ । हामीले आफ्नै एप्सको विकास गरेका हौं । महानगरको २९ वटै वडामा महिला दिदी बहिनीहरुलाई प्रशिक्षण दिएका छौं । यो अभियानसँग जोडिन पायौं भने रैथाने शिप, प्रविधिको विकास गर्न सक्छौं ।

थुलुङ्ग दुधकोशी गाउँपालिकाका अध्यक्ष असिम राइले आफ्नो गाउँपालिकामा उत्पादित कृषिवस्तु बजारसम्म पुऱ्याउने कृषि एम्बुलेन्सको व्यवस्था गरेको बताए । अध्यक्ष राईले आफ्नो पालिकाको ९ वटै वडामा कृषि उत्पादन बढाउन किसानहरुलाई बिभिन्न प्रकारको सहयोग पऱ्याएको बताए । राइले भने गत आवमा मात्र पालिकामा १२ करोडको खानेतेल आयत गरेको पाइयो । आउने वर्षदेखि खानेतेल बाहिरबाट नल्याउने नीति बनाईसकेको बताउँदै यही आर्थिक वर्षदेखि अनिवार्य तोरीका खेती गरेर तेलको आयत रोक्ने बताए । साथै उनले भने पालिका र लक्ष्मी बैंकको केन्द्रीय कार्यालयसँग ५ वर्षको कृषि ऋण उपलब्ध गराउन सम्झौता भएका थिए । प्रत्येक वडामा १० जनालाई ऋण उपलब्ध गराउने गरि गरिएको सम्झौता ५ वर्षमा ३ जना किसान बाहेक अरुले ऋण पाउन सकेन । उनले भने अनि कसरी हुन्छ कृषि क्षेत्रको विकास ।

सम्झौतामा पालिकाको तर्फबाट अध्यक्ष असिम राई र रैथाने प्रोडक्टबाट तिलक ढकालले हस्ताक्षर गरेका छन् ।

सम्झौतामा रैथाने कृषि वाली, सिप, ज्ञान तथा प्रविधिका क्षेत्रमा खोज, अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने, थुलुङ दुधकोशी गाँउपालिकामा रैथाने कृषि उपज तथा बस्तुहरुको संरक्षण, प्रवर्द्धनका लागि सामुहिक अभियान सञ्चालन गर्ने, रैथाने कृषि उपज तथा वस्तुहरुको संरक्षण, प्रवर्द्धनका लागि आ-आफ्ना ज्ञान, शिप र क्षमता आदान प्रदान गर्ने, थुलुङ दुधकोशी गाँउपालिकामा रैथाने कृषि वाली, सिप तथा प्रविधि र वस्तुहरुको संरक्षण, प्रवर्द्धनका लागि दुबै पक्षले संघ र प्रदेश सरकार लगायत अन्य सरोकारवाला निकायसँग साझेदारी गर्न अग्रसर रहने, थुलुङ दुधकोशी गाँउपालिका लगायत अन्य सोलु क्षेत्रमा उत्पादित कृषि तथा अन्य वस्तु बिक्री बितरणका लागि काठमाण्डौ लगायत शहरी क्षेत्रमा कोशेली घर सञ्चालन गर्न पहल गर्ने, उद्देश्य मिल्ने कार्यक्रमहरु कार्यन्वयन गर्दा आपसी सहमतीमा दुबै पक्षको लोगो तथा ब्राण्डीङ प्रयोग गर्ने, रैथाने वाली प्रविधि, कला, ज्ञान तथा सीपहरु संरक्षण, प्रवर्द्धनका साथै सूचना तथा सञ्चार प्रवर्द्धनका लागि परियोजनाहरु सञ्चालन गर्ने, कृषी पर्यटन, होमस्टे पर्यटन तथा खाना पर्याटन लगायत पर्यापर्यटन प्रर्वद्धनका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सहमती भएको छ ।

औषधी तुल्य आहार ....

गरिदै क्षीण हुनबाट बचाउने हाम्रो खानामा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउने गुण हुन्छ । जस्तै दुध, घ्यु, अमला आदि ।

भर्खर जन्मेको बच्चाको शारीरिक मस्तिष्कको वृद्धि एवं विकासको आधारको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । त्यस्तै निद्राको लागि खाना आवश्यक छ । जस्तै दुधमा मोटोपनको लागि मह, मेवा आदि ।

नकारात्मक प्रभाव :

आहारको नकारात्मक प्रभावहरू पनि छन् । संस्कारीत आहार अथवा अष्ट आहार विधि आयतनको विपरित खाना खाने वा बनाउने गर्दा यसको नकारात्मक शरीरमा पर्दछ । र यसबाट शरीरमा विभिन्न रोगहरू लाग्दछन् । जस्तै मुटु रोग, पत्थरी, मधुमेह आदि । आजकल जंकफुड ९्वालप ाययम० को प्रचलनले ल्याएको विकृतिबाट हामी सबै परिचित हुन आवश्यक छ । आयुर्वेदमा प्रत्येक रोगको धेरै कारणहरू मध्ये खानपिनलाई एउटा कारण मानिन्छ ।

उपसंहार :

आजको एक्काइसौं शताब्दीमा धेरै नयाँ रोगहरू देखिन थालिएको छ । विभिन्न अनुसन्धानले खानालाई धेरै रोगहरूको कारण मानेको छ । Eating Disorder Metabolic disorder, आदि यसको उदाहरण हुन् । खानपिन बारे हामीले जान्नु आवश्यक छ । हाम्रो परम्परागत ज्ञानलाई जानौं, बुझौं र त्यसको महत्वलाई बुझी प्रयोग गरौं । "Everything is good & Everything is bad' Nothing is good and Nothing is bad भन्ने मुलमन्त्रलाई बिर्सौं ।

खिर खाने संस्कृति :प्रल्हाद दाहाल

"साउन १५, हाम्रो खिर खाने संस्कृति" हाम्रो देश धेरै किसिमका रीतिरिवाज भएको देश हो । यहाँ सबै जातजाती, धर्म, संस्कृतीलाई समेटेर धेरै किसिमका पर्वहरु मनाइन्छ । सबै कुरालाई समेटेर चाडपर्व मनाइने गरिएको छ । दही, मासु, खिचडी, सेल, घ्युचाकु, दही चामल, दही चिउरा, खिर आदि सबै कुरा खाने चाडपर्व हाम्रो देशमा मनाउने गरिन्छ । यि सबै चाडपर्व मनाउँदाका आ(आफ्नै विशेषता छन् । त्यसैगरि प्रत्येक वर्ष साउन १५ गते खिर खाएर चाड मनाउने गरिन्छ । पुर्खाहरुले हाम्रो देशमा यसरी नै संस्कृतीलाई जोगाई राखेका छन् । यो हाम्रो लागि ठूलो उपलब्धी हो । यसले देशको पहिचान बढ्नुका साथै पर्यटन क्षेत्रको विकासमा धेरै ठूलो टेवा पुग्दछ । हाम्रो देशको संस्कृति भनेको विश्वको नमूना सँस्कृति हो । यस्तो संस्कृति कतै पनि छैन् । तर, अब भने यसको जर्गेनाको पाटो ठूलो कठिनाई भएकोछ । यसमा आम जनताको चाँसो रहन अत्यन्तै आवश्यक छ । साउन १५ लाई देशैभर खिर खाने दिनको रुपमा चिनिने गरिन्छ । नेपालमा प्राचीन कालदेखि नै खिरलाई एक उत्कृष्ट खानाको रुपमा लिइनेगरिएको पाइन्छ । आर्युवेद विज्ञानमा समेत खिरको महत्व निकै रहेको पाइन्छ । साउन १५ गते खिर खाएमा शुभ हुने मान्यता रहेको छ । साउन महिनामा धेरै वर्षा हुने, विभिन्न किसिमका रोग लाग्ने र विरामी पर्ने हुँदा रोगबाट छुट्कारा पाउनको लागि पनि खिर खाने चलन रहेको पाईन्छ । खिरमा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता हुने भएकोले खिर खाने चलन रहेको पाइन्छ । वर्षायाममा विभिन्न संक्रमण भई रोग लाग्ने गर्दछ । त्यसैले रोग नलागोस्र संक्रमण नहोस्, थकान नलागोस्, फुर्ति बढोस् आदि भनेर पनि खिर खाने गरेको पाइन्छ । साउन गर्मी महिना भएको कारण पहिला(पहिला शरीरमा दाद, खटिरा, घाउ, लुतो जस्ता रोगले दुःख दिने गरेको पाइन्छ । यि यस्ता रोगबाट बच्न प्रतिरोधात्मक शक्ति बढाउन पनि साउन महिनामा दूध र दूधजन्य पदार्थको बढि नै सेवन हुने गरेको पाइन्छ । पहिला(पहिला गाउँघरमा मिठो मसिनो कमै खाईने र खान पनि कठीन हुने भएकोले खानामा सन्तुलित होस् भनेर शरीरलाई आवश्यक पर्ने सबै खाले खाना खाने चाडपर्वको व्यवस्था भएको पाइन्छ । यसले गर्दा सबै मानिसले दैनिक खान नसक्ने र विशेष चाडपर्वमा मात्र खाँदा पनि निरोगी हुन मद्दत पुग्ने गरेको देखिन्छ । यि सबै कुरालाई मध्यनजर गर्दा नेपालमा हाम्रा पुर्खाहरुले धेरै सोचबुझ गरेर चाडपर्वको महत्व विस्तार गरेको पाइन्छ । अनि आम नेपालीको खानाको प्रकार र मानिसको खानाको बानी जे भएता पनि देशका सबै भागमा खाइने सबै खानेकुराको सबैले स्वाद अनिवार्य लिने सक्ने गरि कम्तिमा वर्षको एकदिन भए पनि खानु पर्ने गरि चाडपर्वको व्यवस्था भएको देखिन्छ । वैज्ञानिक तरिकाले पनि यो अति उत्तम मानिन्छ । यस अर्थमा पनि हाम्रा पूर्खाहरू अत्यन्तै बुद्धिमान मान्न सकिन्छ । आजभोलि सबै किसिमका खानेकुराहरु सबै समयमा पाइने भएता पनि त्यसको सही उपभोग भएको पाइन्न । यसले गर्दा अन्य समस्या धेरै उत्पन्न भएको पाइन्छ । त्यस कारण पहिले पहिलेका चाडपर्वले गर्दा सन्तुलन भोजनको लागि लाभदायक भएको देखिन्छ ।

आजकाल चाडपर्व फेसनको रुपमा पनि मनाउने गरेको पाइन्छ । स्कुल, कलेज, अफीसमा पनि साथीभाईहरु मिलेर खिर खाने चलन बढेको छ । यसरी साउन १५ मा देशैभर खिर खाने चलन भएकोले दुधको खपत पनि अरु दिनको तुलनामा लगभग ४ गुणा बढि हुने गर्दछ । दैनिक उत्पादनको दुधले नपुग्ने भएकोले डेरी उद्योगहरुले दुई चार दिन अगाडिदेखि नै दुध भण्डारण गरि राख्ने र नपुगेमा धुलो दूध मिसाएर बजारमा लाने गर्दछन् । यसरी हामी आम नेपाली देशैभरी साउन १५ मा सबैजना खिर खाई साउन १५ भव्य रुपमा मनाउँदछौं । हामी सबै मिलि सबै किसिमका चाडपर्वको संरक्षण गरि हाम्रा भावि पुस्तालाई राम्रोसँग यस्ता सबै किसिमका चाडपर्वको महत्व बुझाउनु पर्दछ । यसले हाम्रो देशको पहिचान दिनेछ । यसलाई सही तवरले परिचालन गर्न सक्ने हो भने विदेशी पाहुना ल्याउन समेत ठूलो मद्दत पुग्नेछ । हामीले अरुको देशको धर्म संस्कृतिको नक्कल गरेर आफ्नो देशका धर्म संस्कृतीलाई भुल्न हुँदैन । देशका सबै किसिमका चाड पर्व मनाउँ, हाम्रोसंस्कृति बचाउँ ।

डेरी ल्याव तालिम......

कार्यक्रममा सहभागी प्रमुख अतिथि यादव, एसोसिएसन कोशी प्रदेश अध्यक्ष खड्का र केन्द्रिय अध्यक्ष दाहालले प्रमाण पत्र वितरण गर्नु भएको थियो । कार्यक्रम सञ्चालन एसोसिएसन कोशी प्रदेशका सचिव अशेष कुमार बुढाथोकीले गर्नु भएको थियो । अन्त्यमा कार्यक्रमका अध्यक्ष नेपाल डेरी एसोसिएसन कोशी प्रदेशका अध्यक्ष गङ्गा बहादुर खड्काले सहभागी सबैलाई धन्यवाद दिदै सहज परियोजनालाई पुनः पनि सहकार्य गर्दै जान नेपाल डेरी एसोसिएसन कोशी प्रदेश तयार रहेको बताए ।

संविधानमा महिला अधिकार सुनिस्चित भएपनि कार्यन्वयन पक्ष कमजोर :चालिसे

काठमाडौं भदौ १७ प्रमुख अतिथि प्रतिनिधिसभाका अर्थसमिति सभापति सन्तोष चालिसे संविधान महिलालाई स्पष्ट रुपमा अधिकार प्रदान गरे पनि कायन्वयन पक्ष कमजोरको बताउनु भयो ।

उक्त कुरा राष्ट्रिय महिला आयोगको सदस्य तथा प्रवक्ता कृष्णकुमारी पौडेल खतिवडाद्धारा लिखित दुईवर्षे कार्यकालमा गरिएका समस्टिगत कार्यहरु समेटेर तयार पारिएको 'कार्य प्रगति विवरण' कार्यक्रमका बताउनु भएको हो ।

आज आयोगको केन्द्रीय कार्यालय भद्रकालीप्लाजामा आयोजना गरिएको कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि प्रतिनिधिसभाका अर्थसमिति सभापति सन्तोष चालिसे, विशिष्ठ अतिथि प्रतिनिधिसभाका काननु, न्याय तथा मानव अधिकार समितिका सभापति विमला सुवेदी, विशिष्ठ अतिथि भाषा आयोगका अध्यक्ष डा. गोपाल ठाकुर, पुस्तकका समालोचक नेपाली काँग्रेसका केन्द्रीय सदस्य तथा पूर्वमन्त्री चित्रलेखा यादव, विशेष अतिथि कोशी प्रदेशको स्वास्थ्य मन्त्री निर्मला तावा लिम्बुलगायतले संयुक्त रुपमा पुस्तक विमोचन गर्नुभयो ।

सदस्य खतिवडाद्धारा लिखित उक्त पुस्तकमा आफुले महिला आयोगमा २०७७ साल माघ १७ गतेदेखी पदबहाली गरेको दुई वर्ष कार्यहरुलाई लिपिवद्ध गर्दै पुस्तकको माध्यमबाट आम देशवासीले बुझ्ने अवसर प्रदान गर्ने उद्देश्यका साथ पुस्तक प्रकाशन गर्नुभएको हो । नेपाल सरकारले महिला माथि हुने लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य गर्न 'सामाजिक न्याय र लैङ्गिक समानताः दिगो विकासको सुनिश्चितता' भन्ने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई आत्मसात् गर्दै महिलाहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा संरचनात्मक रुपान्तरणद्वारा मुलुकको समृद्धि र दिगो विकासतर्फ अग्रसर बनाउने कार्यहरु पुस्तकमा समेटेर पुस्तक तयार पारिएको छ । महिलाविरूद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, विभेद, उत्पीडन एवं समाजमा विद्यमान विकृत प्रथा र परम्परालाई निर्मूल गर्दै समानता र न्याय सुनिश्चत गर्ने यात्रामा निरन्तर लागिरहन थप उर्जा र उत्साह हुनुपर्नेमा जोड दिँदै महिलाको वर्तमान स्थिति, आवश्यकता, आयोगको लक्ष्य, प्रगति, रणनीतिक योजना तथा कानुनी रुपमा सुधारको पक्षलाई समेटेर पुस्तक तयार पारिएको छ ।

कार्यक्रममा बोल्दै सभापति चालिसेले लामो संघर्षपछि लोकतान्त्रिक संविधानले महिलाको हक र अधिकारलाई संविधानमा नै लिपिवद्ध गराएको स्मरण गराउँदै कार्यान्वयनको पक्षभने कमजोर रहेको औंल्याउनुभयो । हिमाल, पहाड तथा तराईका दुर्गम तथा सुगम ठाउँका महिलाहरुमा गाउँ अनुसार समस्या फरक(फरक रहेको बताउँदै उहाँले भन्नुभयो, 'संविधानले दिएको अधिकारलाई कार्यान्वयनमात्र गर्न सके पनि महिलाको पक्षमा ऐतिहासिक उपलब्धिका रुपमा लिन सकिन्छ । संविधानले स्थानीय तहमा उपमेयर/उपाध्यक्षमा सीमित हुनुहुँदैन । महिलाले क्षमता विकास गरी प्रमुख तथा कार्यकारी भूमिकामा दावी गर्नुपर्छ । ७५३ वटै स्थानीय तह महिलामैत्री भए मुलुकको नेतृत्व महिलाको हातमा हुनेछ । त्यसको लागि महिला आयोगले विशेष भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ ।'

लैङ्गिक हिंसा महिलामा मात्र नभई पुरुष पनि हिंसामा परेको प्रति सचेत हुन जरुरी रहेको औंल्याउँदै कानुन कार्यन्वयनमा जनचेतनाको कमी रहेको बताउनुभयो । गाउँ गाउँका महिलाहरुमा तालिम, गोष्ठी तथा अन्तरक्रियाहरु गरी आफ्नो अधिकार आफैले बुझ्न र बुझाउन जरुरी रहेको उल्लेख गर्दै उहाँले पुस्तकले महिलाको आगामी यात्राको लागि मार्गनिर्देश भएको बताउनुभयो ।

कानुन, न्याय तथा मावनअधिकार आयोगका सभापति विमला सुवेदीले खतिवडाद्धारा लिखित पुस्तक महिलाको समस्याको आँखाबाट प्रकाशित गरिएको बताउनुभयो ।

समस्या र चुनौतीलाई समेटेर तयार परिएको पुस्तकले महिला आन्दोलन र परिवर्तनको लागि मार्गदर्शन भएको स्पष्ट पार्नुभयो । उहाँले भन्नुभयो, 'पुस्तकमा उल्लेख गरिएका कुराहरुलाई गम्भीरताका साथ बुझ्न जरुरी छ । महिला आन्दोलन र मुक्तिको लागि विकृति र विसंगतीहरुलाई हटाउन सबै तहका सरकार, सरोकारवाला निकाय, संघसंस्था तथा आम नागरिक एक ढिक्का भएर लाग्नुपर्छ । महिलामाथि हुने हिंसा, अत्याचार तथा अन्यायको विरुद्ध लाग्नुपर्छ । निर्णयक तहमा महिलाको उपस्थिति अनिवार्य हुनुपर्छ । सामन्ति सोँचबाट मुक्त भएर अगाडी बढे जस्तोसुकै चुनौतीलाई सहजै पार लगाउन सकिन्छ ।'

भाषा आयोगका अध्यक्ष डा.गोपाल ठाकुरले नेपालमा महिलाले आन्दोलनको नेतृत्व गरेकै कारण मुलुकको परिवर्तन भएको दावी गर्नुभयो । मातृसतात्मक सिद्धान्तबाट नै विकास र समृद्धिको आधार तयार भएको स्मरण गराउँदै उहाँले लैङ्गिक हिसाबले

राज्य समानुपातिक तथा समावेशी हुनुपर्नेमा जोड दिनुभयो । उहाँले भाषा, धर्म, जातजाती, धर्मसंस्कृति, लैङ्गिक तथा धरातलीय हिसाबले अगाडी बढ्नुपर्ने उल्लेख गर्नुभयो । कोशी प्रदेशका स्वास्थ्य मन्त्री निर्मला तावा लिम्बुले नेपालको दुरदराजका गाउँहरुमा महिलाको पीडा दर्दनाक रहेको उल्लेख गर्दै पीडित महिलाको न्यायको लागि लाग्नुपर्ने बताउनुभयो । नेपालमा विभिन्न संस्कृति, धर्म, परम्परा लगायतका कारण महिला हिंसा तथा विभेद हुने गरेको स्मरण गर्दै उहाँले चुनौतीका बाबजुद पनि अग्रज महिलाका कारण हालको अवस्थामा आइपुगेको बताउनुभयो । क्षमता विकास गरी महिलाले जनसंख्याको आधारमा अवसर पाउने व्यवस्था हुनुपर्नेमा जोड दिँदै उहाँले वर्तमान समयको उपलब्धीलाई रक्षा र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने बताउनुभयो । आगामी निर्वाचनमा महिलामैत्री हुनुपर्नेमा उहाँले जोड दिनुभयो ।

काँग्रेसको केन्द्रीय सदस्य, पूर्वमन्त्री तथा पुस्तकको समालोचक चित्रलेखा यादवले महिलाविरूद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, विभेद, उत्पीडन एवं समाजमा विद्यमान विकृत प्रथा र परम्परालाई निर्मूल गर्दै समानता र न्याय सुनिश्चत गर्ने यात्रामा निरन्तर लागिरहन हामी सबैमा थप उर्जा र उत्साह हुनुपर्नेमा जोड दिनुभयो । महिलाको वर्तमान स्थिति, आवश्यकता, आयोगको लक्ष्य, प्रगति, रणनीतिक योजना तथा कानुनी रुपमा सुधारको पक्षलाई समेटेर तयार पारिएको पुस्तकले तीनवटै तहका सरकारलाई महिलामैत्री बन्नुपर्ने उल्लेख गरे ।

उहाँले भन्नुभयो, 'पुस्तक लेखकले विभिन्न दुःख, कष्ट, आरोह, अवरोहका साथ तयार पार्नुभएको पुस्तकले आयोगका पदाधिकारीमात्र नभई, आम महिलाले विशेष आधारको रुपमा बन्नेमा विश्वास लिएको छु । महिलाको विगत, वर्तमान र भविष्यमा महिलाको अवस्थालाई सुधार, व्यवस्थापन तथा समस्या/चुनौतीको समाधानसहितको सुन्दर यात्रा तथा भविष्यको लागि पुस्तकले एउटा गोरेटोमात्र नभई महिलामैत्री समाज निर्माण र रुपान्तरणमा 'सजिएको सुन्दर राजमार्ग' जस्तै बन्न सहयोग पुग्नेमा विश्वास लिएको छु ।'

नेपाली जनताको दशकौं लामो राजनीतिक आन्दोलनको प्रतिफलस्वरूप महिला सशक्तिकरणको क्षेत्रमा प्राप्त उपलब्धीहरू विश्व महिला आन्दोलनकै लागि प्रेरक मानिएको स्मरण गराउँदै उहाँले महिला सहभागीता र प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्न संविधानमार्फत आधारभूत व्यवस्थाहरू गरी विभिन्न कानुन समेत अभ्यासमा ल्याएको र त्यसलाई कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो । पुस्तकले पनि उक्त कुरालाई विशेष जोड दिएकोमा लेखकप्रति विशेष धन्यवाद प्रकट गर्नुभयो । उहाँले भन्नुभयो, 'मुलुकका तीनै तहका सरकार, संसद र नीति निर्माणका निकायमा महिलाको नेतृत्वदायी भूमिका सुदृढ भएको छ । यसैको उपलब्धीको रुपमा स्थानीय तहमा ४० प्रतिशतभन्दा बढी र प्रदेश तथा संघीय संसदमा ३३ प्रतिशतभन्दा बढी महिलाको सहभागीता हुन सफल भएको छ । संविधानमा ग्यारेन्टी गऱ्यौं तर त्यसको कार्यान्वयन पक्ष अझै फितलो छ । यसमा महिला आयोग तथा सम्बन्धित निकायले विशेष ध्यान दिनुपर्छ ।'

कार्यक्रममा लेखक खतिवडाले लामो समयसम्मको संघर्ष र व्यवस्था परिवर्तन पछि महिलाले पाएको संवैधानिक उपलब्धिलाई रक्षा गर्दै नविनतम् सोँच, आवश्यकता तथा कार्यान्वयनको पक्षलाई विशेष जोड दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको औंल्याउनुभयो । महिला र पुरुषबीचमा हुने विभेद सँधैको लागि अन्त्यका लागि आगामी दिनमा यसको रक्षा गर्दै राज्यका तीनवटै तहमा जनसंख्याको अनुपातमा (५० प्रतिशतभन्दा बढी) महिलाको कार्यकारी भूमिकामा सहभागीता र नेतृत्वको आवश्यकता रहेको उहाँले बताउनुभयो । उहाँले भन्नुभयो, 'सम्पूर्ण राजनीतिक दलको विधानहरुमा पनि महिला सम्बन्धी संविधानमा व्यवस्था भएका विषयहरु सम्वोधन गर्नुपर्ने देखिएको छ । संविधानले महिलाको ३३ प्रतिशत उपस्थित अनिवार्य गरेको छ । त्यसमा राजनीतिक दलहरुले प्रत्यक्षमा नभई समानुपातिक व्यवस्थाको माध्यमबाट ३३ प्रतिशत सहभागीता बनाउने कार्य गरेका छन् । समानुपातिक प्रतिनिधित्वमा दलका नेतृत्वले आफन्त, नातागोता, विगतमा नुनको पैँचो तिर्नुपर्ने, आफुलाई गुलामी गर्ने लगायतलाई समानुपातिक कोटामा लगाउने जस्ता समस्याहरु देखिएका छन् । त्यसलाई सुधार गर्न महिलालाई निर्वाचनमा प्रत्यक्षबाट नै ३३ प्रतिशत जनप्रतिनिधि निर्वाचित गराउनुपर्ने बाध्यकारी व्यवस्था आवश्यकता देखिएको छ । मिनि पार्लियमेन्टको रुपमा रहेको विभिन्न समितिहरुमा समेत महिलाको अर्थपूर्ण नेतृत्व नरहेको देखिएको छ । पितृसतात्मक सोँचका कारण महिलाले नेतृत्वको अवसरबाट बञ्चित हुनुपरिरहेको तितो यथार्थ रहेको छ । प्रतिनिधिसभाको महिला तथा सामाजिक समिति तथा महिला, बालवालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालयमा समेत पुरुषको नेतृत्व रहेको छ, जुन दुःखद रहेको छ । त्यस्तै सरकारमा समेत महिलाको अर्थपूर्ण सहभागीता छैन । महिलालाई कार्यकारी भूमिका निर्वाह गर्ने तहमा उचित जिम्मेवारीबाट बञ्चित गरिएको छ । त्यस्तै स्थानीय तहमा प्रमुख वा उप-प्रमुख मध्ये एक जना महिला अनिवार्य हुने संवैधानिक व्यवस्था गरिएता पनि निर्वाचनको समयमा विभिन्न दलहरुले गठबन्धन बनाएका कारण धेरै महिलाहरुले १५९ स्थानमा नेतृत्वबाट बञ्चित हुनुपरेको छ । यसलाई सुधार गरी आगामी निर्वाचनमा गठवन्धन होस्, या एक्लै होस्, जे भए पनि महिला अनिवार्य हुने व्यवस्था बनाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । तसर्थ, आगामी दिनमा विभिन्न प्रकारका चुनौतिलाई अवसरको रुपमा लिई लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा महिलाको सहभागीतामात्र नभई कार्यकारी भूमिकामा नेतृत्व नै आवश्कता रहेको छ ।'

महिलाहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा संरचनात्मक रुपान्तरणद्वारा मुलुकको समृद्धि र दिगो विकासतर्फ अग्रसर रहनु भएको उल्लेख गर्दै उहाँले देशभरका महिलाको अविभावक बन्न सफल हुनुनै राष्ट्रिय महिला आयोगको छुट्टै परिचय स्थापित भएको स्पष्ट पार्नुभयो । आर्थिक अवस्था न्युन् रहेका महिलाको साथ र सहयोगमा आयोगको उपस्थितिलाई अझै बढाउनुपर्नेमा जोड दिँदै उहाँले महिला हिंसा न्यूनिकरणका लागि महिला सशक्तिकरण, महिलाको आर्थिक समृद्धि, समाजिक चेतनाको विकास, तालिम गोष्ठी, साँस्कृतिक परम्परागत सोँचमा परिवर्तन, अन्धविश्वासको अन्त्य तथा विकृत प्रथा र परम्परालाई निर्मुल गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको धारणा राख्नुभयो । समाजको उन्नतिका लागि अत्यावश्यक शिक्षा, शक्ति र आर्थिक स्रोतको उन्नतिका लागि महिलाबाट नै सम्भव रहेको दावी गर्दै परम्पराकै नाममा कतिपय अन्धविश्वास र कुप्रथाका कारण महिलामाथि विभेद हुँदै आएको र जसलाई जरैदेखि उन्मूलन गरि सभ्य र सुसंस्कृत समाज निर्माण गर्न सबैले प्रण गर्नुपर्ने बताउनुभयो ।

FAO Director-General calls for seizing opportunities to transform agrifood systems

03/07/2023

Rome - The Director-General of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), QU Dongyu, re-elected on Sunday for a second term at the head of the Organization, delivered today his opening statement at the 43rd Session of FAO Conference (1-7 July), in which he stressed that it is time to "rewrite the narrative on food security."

The Conference began on Saturday 1 July with the election of Marie-Claude Bibeau, Canada's Minister of Agriculture and Agrifood, as Chairperson and the McDougall Lecture by Tharman Shanmugaratnam, Singapore's Senior Minister and Coordinating Minister for Social Policies.

In his speech to the Conference, QU Dongyu highlighted that global agrifood systems are continuously facing shocks from different dimensions, and emphasized that FAO and its Members should not only focus on the challenges, but also "find opportunities and take action to move forward."

"We need to start the transformation!" Qu urged, stressing that agrifood systems need to urgently become more efficient, more inclusive, more resilient and more sustainable.

Transformative actions and robust solutions are needed "so we can move forward into a world of better production, better nutrition, a better environment, and a better life, leaving no one behind," the Director-General said, citing the Four Betters that he has embedded in various reforms, initiatives and programmes implemented since first taking FAO's helm in 2019.

In the message from Pope Francis, read by by Monsignor Fernando Chica Arellano, Permanent Representative of the Holy See to FAO, the Pontiff congratulated QU Dongyu for his re-election and encouraged him to continue working "to eradicate the scourge of hunger in the world, which is advancing rather than retreating".

"Today many experts say that the goal of zero hunger will not be met," Pope Francis said. "Allow me to say, the inability to fulfill our responsibilities must not lead us to turn away from our original intentions."

The drivers of food security

The Director-General focused his intervention on the concepts that define food security, noting the key drivers of availability, accessibility, utilization and stability.

FAO plays a key role in various factors interrelated with those drivers. For example, Qu noted that while food trade, both global and intra-regional, is essential, it in turn is fostered by food safety, a key area of work for the Organization. Likewise, supporting non-food agricultural production can improve rural incomes and thus food access for farmers, he said, noting also that working to reduce Food Loss and Waste is critical to improve utilization.

Bolstering the availability of adequate food rich in micronutrients - a mission clearly reflected in the concepts of Better Production and Better Nutrition - entails providing and leveraging the science, innovation, technologies and know-how to accelerate production, and renewing a focus on healthy foods, the Director-General said. Boosting the supply of the diverse food acquired for these goals will be essential.

Food availability also requires assuring access to nutritious food in emergencies, which is the focus of joint work with the World Food Programme, FAO's Emergencies and Resilience stream, and the proper design of emergency food reserves, Qu said.

The accessibility factor is one of the major challenges we are facing today, exacerbated by price and income trends that have been roiled by various crises. Of particular concern is that the price of final food products are not following the declining trend of the FAO Food Price Index over the past 12 months, due in part to currency exchange rate devaluations.

"What it means is that we have a problem of the most vulnerable import-dependent countries facing a significant increase in their food import bill, which is putting pressure on their ability to access the food they need," Qu said.

OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-32

06/07/2023

Rome/Paris - Global agricultural and food production are projected to continue to increase over the next ten years, but at a slower pace of growth than the previous decade due to demographic trends, according to a report released today by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

The OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032 is the key global reference for medium-term prospects for agricultural commodity markets. While uncertainty has risen due to geopolitical tensions, adverse climate trends, animal and plant diseases and increased price volatility for key agricultural inputs, global production of crops, livestock products and fish are projected to grow at an average annual rate of 1.1 percent during the period, half the pace recorded in the decade ending in 2015. Total food consumption is expected to rise by 1.3 percent per annum to 2032, indicating an increase in the share of agricultural commodities used as food.

These projections assume a fast recovery from recent inflationary pressures, normal weather conditions, no major policy changes and on-trend evolution in consumer preferences. The possibility that inflationary pressures remain persistent poses downside risks to global food demand and production.

In a special assessment of key farming input prices, which have risen significantly in the past two years, the Outlook calculates that every 10 percent increase in fertilizer prices leads to a 2 percent increase in food costs, with the burden falling hardest on the poor, who spend a larger share of their budget on food. The Outlook highlights the importance of policies to ensure greater efficiency and resilience.

"The broad trends outlined in this report are heading in the right direction, but need to be accelerated," FAO Director-General QU Dongyu said. "Promoting a faster shift to sustainable agrifood systems will bring many benefits and help usher in better lives for all, leaving no one behind."

"Surges in agricultural input prices experienced over the last two years have raised concerns about global food security," OECD Secretary-General Mathias Cormann said. "Investments in innovation, further productivity gains and reductions in the carbon intensity of production are needed to lay the foundation for long-term food security, affordability and sustainability."

The Outlook offers decadal projections for cereals, vegetable oils, dairy products, meat, sugar, fish as well as cotton, tropical fruits, pulses and agricultural output used for biofuels. It also includes projections for expected regional trends in greenhouse gas emissions from the agriculture and incorporates first-time preliminary analyses of the role of food loss and waste.

Key commodity findings

The demand for growth in cereals production is projected to slow, in part as per capita food consumption of most cereals is reaching saturation levels in many countries. In 2032, it is estimated that 41 percent of all cereals will be directly consumed by humans, 37 percent will be used for animal feeds, and biofuels and other industrial uses will account for the rest.

Global crop production growth will mainly be driven by continued progress in plant breeding and a transition to more intensive production systems. Yield improvements are projected to account for 79 percent of global crop production growth, cropland expansion for 15 percent, and higher cropping intensity for 6 percent over the Outlook period..

Global growth of sugar consumption will be driven entirely by Africa and Asia, with demand projected to surge in areas where the level of per capita intake is currently low. By contrast, consumption is set to continue to decline in high-income countries.

Global average per capita consumption of meat is projected to increase by 0.1 percent annually, mostly driven by middle and lower-income countries. Worldwide demand for meat is expected to increase through 2032, but per-capita consumption levels in high-income countries are projected to decline in the coming decade, led by drops in Western Europe and North America.

Fish available for food consumption is expected to grow everywhere, and fastest in Africa, but

projected rapid population growth in this region will limit per capita consumption increases.

Global production of livestock and fish is projected to expand by 1.3 percent annually over the next decade, slower than seen in the recent past. Poultry meat is projected to account for almost half the increase in total meat production through 2032.

World milk production is projected to grow at 1.5 percent annually over the next decade, with more than half the increase coming from India and Pakistan, which together will account for almost a third of global milk output in 2032. Milk production in the European Union is projected to decline slightly due to the ongoing transition towards more environmentally sustainable production systems.

Trade patterns :

Global trade in agricultural commodities covered in the Outlook is projected to expand by 1.3 percent annually - half the pace recorded in the past decade - due mostly to slower growth in demand by middle-income countries. Maize, wheat and soybeans contributed the most to the overall agricultural trade growth in the past decade; however, they are projected to experience the biggest drop in trade growth over the next 10 years.

After becoming a net importer of agricultural commodities in recent years, South and Southeast Asia's net imports are projected to increase further, driven mainly by continuing strong demand growth within the subregion.

Sub-Saharan Africa's trade deficit in major food items is projected to almost double by 2032, largely reflecting rapid population growth compared to other regions.

In Latin America, the agricultural trade surplus is expected to expand by 17 percent, raising the exported share of agricultural production to 40 percent by 2032.

North America is projected to remain the second largest exporter of agricultural commodities to world markets over the next 10 years, but strong domestic consumption growth is expected to slightly curb its net export position. The region's agricultural sector may play a key stabilizing role allowing it to expand production to normalize high price cycles.

Climate and Agriculture :

Greenhouse gas emissions from agriculture are expected to increase by 7.5 percent in the next decade - just less than half the projected output growth - indicating a significant fall in the carbon intensity of agricultural production. The livestock sector is projected to account for 86 percent of the increased emissions.

The Outlook projects declining GHG emissions from agriculture in North America and rising emissions in sub-Saharan Africa as crop and livestock production rises, underscoring the importance of transformative investments in the region's agrifood systems.

Agricultural GHG emissions in Latin America are projected to remain higher than the region's share of global output.

FAO is proposing medium and long-term mechanisms to increase resilience so countries have the necessary income for those needs, he added, pointing to FAO's proposal for a Food Import Financing Facility in 2022 that was taken up by the International Monetary Fund's as part of its Food Shock Window, which has disbursed $1.8 billion to six countries and was recently extended until March 2024.

Broadly, food availability is a question of the supply of safe and nutritious foods, while accessibility is a matter of demand and capacity, Qu said. "These concepts are inter-related, not independent of each other" and as a whole are directly related to the concept of a Better life, he added.

Assuring stability of food supply is about making sure availability, accessibility and utilization is not hampered by shortages, emergencies or sudden crises.

"Here is where a Better Environment plays a critical role," the Director-General said, emphasizing the need to cope with climate shocks, extreme temperatures, pests and diseases and water cycles. Increasing resilience to these challenges implies focusing on prevention, through early warning systems, the One Health approach and new insurance tools, strengthening shock absorbers by prioritizing productivity increasing investments across the world to produce more with less, and diversifying production.

Core Initiatives

The Director-General pointed to core initiatives that he started during his first term at FAO to pursue the noble goal of eradicating hunger.

The Hand-in-Hand Initiative uses advanced geospatial modeling and a robust partnership-building approach to support nationally-led programmes to accelerate market-based transformation of agrifood systems in ways that benefit the most vulnerable people. Some 64 countries are now participating in the initiative.

The Green Cities Initiative focuses on improving the resilience of urban food systems and creating healthier environments in cities, where a rapidly increasing share of the world's population live.

The 1000 Digital Villages Initiative promotes digitalization - of which Qu is a vocal champion - in rural areas to boost income and livelihood opportunities, social cohesion and innovation to benefit local communities.

Expanding social protection coverage for fishers and fish workers in Tunisia

Social protection offers workers economic and social stability FAO's Social Protection for Fisheries and Aquaculture project, financed by the Norwegian Agency for Development Cooperation, is working with the Tunisian government to expand social protection coverage for small-scale fishers and fish workers, who do not always have access to social services or qualify for government assistance.

27/07/2023

Only 28 years old, Abdessalem Kandil has been fishing off the coast of northern Tunisia for more than a decade. Sea bream, cuttlefish, shrimp and octopus. This was the bounty he used to expect in his daily catch. Now, although Abdessalem rises at 3 a.m. every day to fish, he often comes home empty handed.

"When I go out, I don't always come back with a catch," he says. "We are facing a daily battle with our incomes. Sometimes I cannot pay the rent."

Climate change, pollution, overfishing and invasive species have had an impact on fish stocks in Tunisia.

For Abdessalem and many other fishers, this income is the only one they can count on. Small-scale fishers do not always have access to social services or qualify for government assistance, such as unemployment benefits, health care or pension systems. The seasonality of their work also means they often don't earn enough to contribute to social security schemes.

Abdessalem, a father of two young children, sometimes relies on the generosity of his friends to survive. "When things are not going well, I take loans from friends with the promise that there will be production in the future, and I will be able to pay my debts. Sometimes I cannot repay them," he says.

health care or pension systems. The seasonality of their work also means they often don't earn enough to contribute to social security schemes.

Taher Hamza, a fisher with four children, is also struggling to make a living from his eel fishing. Like Abdessalem, he does not qualify for social protection. "Most fishers do not receive any assistance from the government," says Taher.

Social protection is a safety net for individuals and is essential for inclusive growth and reducing poverty. Yet, more than half of the world's population, and women in particular, are excluded from social protection, according to the International Labour Organization.

Through the Social Protection for Fisheries and Aquaculture (SocPro4Fish) project, the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), with funding from the Norwegian Agency for Development Cooperation, is working with the Tunisian government to expand coverage of social protection to fishers and fish workers.

The project builds national capacities by helping better understand the barriers fishers face in accessing social protection and the feasiblity of extending it more broadly to a sector that has a high level of informality and seasonality.

Social protection is a safety net for individuals and is essential for inclusive growth and reducing poverty. Yet, more than half of the world's population is excluded from social protection. ©FAO/ Faten Aouadi

Awareness: the first step to access

Artisanal fishers often have limited knowledge about the available social protection programmes. Preliminary results from a study conducted by FAO's partner, the Centre for Social Research and Studies (CRES), in collaboration with Tunisia's Ministry of Social Affairs, showed that many fishers did not believe they would benefit from these programmes.

"Too often fishers don't realise the services that are available to them," says Daniela Kalikoski, FAO Lead Technical Officer.

Working with Tunisia's Ministry of Agriculture and Ministry of Social Affairs, CRES and the Tunisian Union of Agriculture and Fisheries, FAO is helping to broaden awareness of the existing mechanisms and support fishers and fish workers in accessing them.

Simplifying coverage :
Currently, many fishers also face challenges when it comes to registering with Tunisia's social security system because of the informality and the seasonality of their work. The system is complex and has four distinct social security regimes that apply to different categories of fishers. This leads to confusion or bureaucratic procedures that often limit coverage within the sector. The SocPro4Fish project is looking at more flexible requirements to match fishers' contributory capacity.
"The improvement of the social security system for fishers has direct impacts on their work by offering them easy access to the various services of the different social schemes," states Yessine Ben Arfa, a fisheries researcher from the Ministry of Agriculture, Water Resources and Fisheries and the national project coordinator for the SocPro4Fish project.
"The different levels of contribution will be aligned with fishers' income levels and their households' cost of living," he continues.
The SocPro4Fish project established a technical committee with the government and representatives from the Tunisian Agriculture and Fisheries Union and the Tunisian Association for the Development of Artisanal Fishing to simplify social protection coverage and extend it to the fisheries sector. The project also supported the establishment of a registry to identify fishers and fish workers, as well as their incomes and their needs.
"The project aims to improve the livelihoods of fishing communities by increasing the country's capacity to expand fishers' access to social protection services and strengthen their resilience to shocks," says Kalikoski.
Ultimately, the project seeks to achieve economic inclusion and extend access to the social protec-

Five ways advancing sustainable agrifood system

Achieving environmental goals is embedded in FAO's work
Agrifood systems play a large role in the sustainable use and conservation of natural resources. These considerations are firmly embedded in FAO's work.
25/07/2023
Agriculture has been around for more than 10 000 years. In that time, it has not only given us food, shelter, and livelihoods, but also knowledge, traditions, innovations and ecosystem services. However, with many ecosystems pushed beyond their capacity, agriculture now needs to provide all these benefits - and more - while being more responsive to the environment.
Without heeding our natural resources and respecting the environment, we put food and agriculture at risk. That is why the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) has always been at the forefront of supporting producers of food and other rural products while safeguarding our planet. From the 1972 Stockholm Conference to this day, FAO has championed environmental improvements in agrifood systems, focusing on the conservation and sustainable management of agricultural lands, forests, in-land water and ocean resources.
But we're not stopping there! A Better Environment is one of our key action areas over the next decade.
Here are five ways in which FAO is working to create a better, more innovative and resilient environment:
1. Promoting a sustainable and circular bioeconomy
At the level of the United Nations, FAO is leading the drive towards a sustainable and circular bioeconomy, which involves using biological resources, processes and innovations to help make agrifood systems more sustainable and resilient, while supporting the development of a fair and green economy and ensuring all global citizens have access to enough nutritious food. A sustainable and circular bioeconomy is at the vanguard of game-changing improvements in agrifood-related areas including microbiome science, animal source food alternatives , biopesticides, circular waste management and ecosystem restoration.
2. Managing agricultural plastics pollution
FAO is transforming the way we use plastics in agriculture. A ground-breaking FAO report revealed for the first time that plastic pollution in terrestrial ecosystems is likely far greater than that of aquatic ones. The report outlined several solutions to deal with the problem, based on a 6R approach (Refuse, Redesign, Reduce, Reuse,

Recycle and Recover), while also identifying potentially harmful agricultural plastic products that should be withdrawn as a matter of priority. FAO is leading a multistakeholder process to develop a voluntary code of conduct on the management of plastics in agriculture, as well as supporting countries to enact a new global treaty on plastics.

The future of agrifood systems and the future of our environment are intertwined. Left/top:

3. Ensuring environmental and social safeguards

Did you know that FAO ensures that all of its project and programmes go through a thorough assessment before implementation so that they embed sound environmental and safety outcomes in their design? In 2021 alone, FAO reviewed 667 of its projects based on environmental and social management guidelines, which strike a balance between protecting and sustainably using natural resources and meeting society's growing needs for food, nutrition and decent and resilient livelihoods. FAO has since enhanced these safeguards under a Framework for Environmental and Social Management.

4. Providing open access, environmental and climate data

Agrifood systems will need to become increasingly resilient to mounting challenges, including a growing population with changing food habits, ecosystem degradation and climate change. FAO's transformative Hand-in-Hand Geospatial Platform provides a treasure trove of environmental data related to agroecology, water, land, soils, greenhouse gases and more. These data are key to identifying climate- and other environment-risk hotspots and to designing tailor-made solutions for countries and regions most in need. FAO has also launched a Climate Risk Toolbox to bolster resilience by providing more than 70 layers of open access data to ensure that all agrifood stakeholders can fully identify and address climate risks.

5. Preserving agricultural heritage and surrounding environments

For over 20 years, FAO has recognised systems around the world that combine remarkable landscapes with traditional knowledge of resilient and sustainable management of land and natural resources. These sites, designated as Globally Important Agricultural Heritage Systems (GIAHS), act as an interface between humans and the environment, embodying the idea of "dynamic conservation", where traditional practices, food provision and environmental protection go hand in hand. From the Rice-Fish-Duck System in China and Andean Agriculture in Peru to agroforestry on the slopes of Mount Kilimanjaro, Tanzania and the Soave Traditional Vineyards in Italy, all GIAHS sites are characterized by their commitment to agrobiodiversity, food and livelihood security, traditional knowledge and value systems and social organizations. There are now around 80 GIAHS sites in over 24 countries worldwide.

It is estimated that restoring 350 million hectares of degraded land between 2021 and 2030 could generate USD 9 trillion in ecosystem services and remove an additional 13-26 gigatonnes of greenhouse gases from the atmosphere.

For decades, FAO has been broadening its global role in environmental stewardship in food and agriculture: developing codes of conduct on the responsible management of pesticides, fertilizers, forestry and fisheries and voluntary guidelines on the responsible governance of tenure of land, fisheries and forests; co-establishing with United Nations Environment Programme (UNEP) the Rotterdam Convention, designed to protect human health and the environment from certain hazardous chemicals; installing the Africa Real Time Environmental Monitoring Information System (ARTEMIS); and adopting the Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture, among many other initiatives.

Furthermore, it is estimated that restoring 350 million hectares of degraded land between 2021 and 2030 could generate USD 9 trillion in ecosystem services and remove an additional 13-26 gigatonnes of greenhouse gases from the atmosphere. This cannot be done without the support of all actors throughout the global agrifood value chain, which is why FAO is proud to co-lead with UNEP the UN Decade on Ecosystem Restoration.

The future of agrifood systems and the future of our environment are intertwined. Now is the time to bring about transformative change - let's make our actions count!

---

tion system to fishers and fishworkers.

Mabrouka Ayadi, a 70-year-old widow who has been fishing her whole life, has no government pension or medical care. She hopes the SocPro4Fish project will lead to adequate coverage in the fisheries sector to support her health and well-being. "I have to take care of my health care. I have four kids at home, and they depend on my fishing," she says.

By improving the coherence between social protection and fisheries policies, the project is working to reduce poverty in the sector and sustain its development. SocPro4Fish is also working to extend social protection coverage to workers in the fisheries and aquaculture sector in other countries around the world.

Lvestock Give Rural Women a Living

For many rural women, tending to livestock is a fast track to empowerment. Yet many struggle to access essentials, like training, finance and land, due to economic and social restrictions, among other reasons.

But with support from IFAD, rural women are caring for a myriad of creatures while earning a living and empowering themselves.

Rural life can be particularly gruelling for those who struggle with the physical rigours of farming.

In Jordan, Nadia Hammad suffers from a chronic disease while her husband has a debilitating illness which prevents him from working. This makes providing for their five children a challenge.

But Nadia has found a way to get by. With a grant from the IFAD-funded SIGHT project, she set up an egg hatchery and started breeding chickens. For the first six months, she also received small sums from SIGHT which enabled her to buy eggs to hatch and feed for the new-born chicks.

Nadia sells chickens to her neighbours and at a nearby poultry market. For the first time in a long time, she no longer feels limited. "It makes me happy that I can provide an income for my children and that I am doing something."

Remarkable rabbits

Violet is one of 400 women in Zambia provided with rabbits.

Despite often being responsible for the family livestock, rural women in Zambia rarely get to decide how the financial returns are spent. This is now changing with the help of an unlikely ally: rabbits.

Rabbits are easy and cheap to rear and sell, giving a steady income and a reliable source of nutritious meat for the household. Working with the IFAD-funded E-SLIP programme, the Zambian Ministry of Fisheries and Livestock provided 400 women with ten rabbits each: two male and eight female. As these notoriously fast breeders multiply, women pass on the offspring to other women in the community.

For Violet Banda, a mother-of-six and head of the local women's group, her rabbits mean she can now afford to feed her family three meals a day instead of just one.

Longing for llamas

Like many people in Bolivia's Altiplano, Andrea depends on breeding llamas for her livelihoods Growing up in the high-plateau region of the Bolivian Andes, Andrea Choque Paco was always taught that, as a woman, her role was to take care of the home. For years, she prepared for that - until fate took her another way.

As the only child in her family to leave the city she had migrated to and return to her impoverished rural community, Andrea became her father's heir, despite her gender.

Having identified and purchased llamas through the Pro-Camélidos project, Andrea and her fellow villagers walked 400 km over the Andes to the city of Oruro to collect them. Back in their village, they cross-bred the new large llamas with hardy but small local ones.

It's been three years since the start of this epic journey and Andrea's herd has grown from 12 to 22 large and healthy llamas. Where once she earned US$116 per llama, today a single animal goes for up to US$188.

"I am single, but I never needed a man to help me," says Andrea. "I alone made the bricks for my fence and my house. And, now, I have shown that I can do men and women's tasks alike."

Buffalo blowout

Sita Kumari received training and tools and set up her own business. When the COVID-19 pandemic hit Nepal, Sita Kumari Khamcha's family was pushed into debt. Yet, she now stands proudly in her buffalo enclosure, surrounded by the animals that have helped her put her family back on the road to prosperity.

In 2022, Sita Kumari signed up for training in rearing livestock through the IFAD-funded Agriculture Sector Development Programme. With credit from the programme, she invested in two buffaloes.

Today, her herd has grown, with eight buffaloes, three cows and a calf. She milks the cows twice a day and sells it to a local cooperative, earning up to US$1,000 a month. With the money, she has cleared the family's debt and bought a car so her husband can earn a living as a driver.

"Even if I can't read, now I can earn respect as a successful farmer," says Sita Kumari.

Despite the many challenges they face, women all over the world are lifting themselves out of poverty, providing for their families and thriving - thanks to their loyal livestock.

Publication date: 11 July 2023

122 Million more Meople pushed into Hunger since 2019 due to Multiple Crises

12 July 2023

Rome/New York/Geneva - Over 122 million more people are facing hunger in the world since 2019 due to the pandemic and repeated weather shocks and conflicts, including the war in Ukraine, according to the latest State of Food

Security and Nutrition in the World (SOFI) report published today jointly by five United Nations specialized agencies.

If trends remain as they are, the Sustainable Development Goal of ending hunger by 2030 will not be reached, the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), the International Fund for Agricultural Development (IFAD), the United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Health Organization (WHO) and the World Food Programme (WFP) warn.

A wake-up call for the fight against hunger

The 2023 edition of the report reveals that between 691 and 783 million people faced hunger in 2022, with a mid-range of 735 million. This represents an increase of 122 million people compared to 2019, before the COVID-19 pandemic.

While global hunger numbers have stalled between 2021 and 2022, there are many places in the world facing deepening food crises. Progress in hunger reduction was observed in Asia and Latin America, but hunger was still on the rise in Western Asia, the Caribbean and throughout all subregions of Africa in 2022. Africa remains the worst-affected region with one in five people facing hunger on the continent, more than twice the global average.

"There are rays of hope, some regions are on track to achieve some 2030 nutrition targets. But overall, we need an intense and immediate global effort to rescue the Sustainable Development Goals. We must build resilience against the crises and shocks that drive food insecurity-from conflict to climate, said UN Secretary-General António Guterres through a video message during the launch of the report at the UN Headquarters in New York.

The heads of the five UN agencies, FAO Director-General QU Dongyu; IFAD President Alvaro Lario; UNICEF Executive Director Catherine Russell; WFP's Executive Director Cindy McCain; and WHO Director General Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus write in the report's Foreword: "No doubt, achieving the Sustainable Development Goal target of Zero Hunger by 2030 poses a daunting challenge. Indeed, it is projected that almost 600 million people will still be facing hunger in 2030. The major drivers of food insecurity and malnutrition are our "new normal", and we have no option but to redouble our efforts to transform agrifood systems and leverage them towards reaching the Sustainable Development Goal 2 (SDG 2) targets."

Beyond hunger :

The food security and nutrition situation remained grim in 2022. The report finds that approximately 29.6 percent of the global population, equivalent to 2.4 billion people, did not have constant access to food, as measured by the prevalence of moderate or severe food insecurity. Among them, around 900 million individuals faced severe food insecurity.

Meanwhile, the capacity of people to access healthy diets has deteriorated across the world: more than 3.1 billion people in the world - or 42 percent - were unable to afford a healthy diet in 2021. This represents an overall increase of 134 million people compared to 2019.

Millions of children under five continue to suffer from malnutrition: in 2022, 148 million children under five years of age (22.3 percent) were stunted, 45 million (6.8 percent) were wasted, and 37 million (5.6 percent) were overweight.

Progress has been seen in exclusive breastfeeding with 48 percent of infants under 6-months of age benefiting from this practice, close to the 2025 target. However, more concerted efforts will be required to meet the 2030 malnutrition targets.

New evidence: Urbanization is driving changes in agrifood systems

The report also looks at increased

urbanization as a 'megatrend' affecting how and what people eat. With almost seven in ten people projected to live in cities by 2050, governments and others working to tackle hunger, food insecurity and malnutrition must seek to understand these urbanization trends and account for them in their policymaking.

In particular, the simple rural and urban divide concept is no longer sufficient to understand the ways in which urbanization is shaping agrifood systems. A more complex rural-urban continuum perspective is needed considering both the degree of connectivity that people have and types of connections that exist between urban and rural areas.

For the first time, this evolution is documented systematically across eleven countries. The report illustrates that food purchases are significant not only among urban households but also across the rural-urban continuum, including those residing far from urban centers. The new findings also show how consumption of highly processed foods is also increasing in peri-urban and rural areas of some countries.

Unfortunately, spatial inequalities remain. Food insecurity affects more people living in rural areas. Moderate or severe food insecurity affected 33 percent of adults living in rural areas and 26 pe in urban areas.

Children's malnutrition also displays urban and rural specificities: the prevalence of child stunting is higher in rural areas (35.8 percent) than in urban areas (22.4 percent). Wasting is higher in rural areas (10.5 percent) than in urban areas (7.7 percent), while overweight is slightly more prevalent in urban areas (5.4 percent) compared to rural areas (3.5 percent).

The report recommends that to effectively promote food security

WFP Executive Director, Cindy McCain: "Hunger is rising while the resources we urgently need to protect the most vulnerable are running dangerously low.

and nutrition, policy interventions, actions and investments must be guided by a comprehensive understanding of the complex and changing relationship between the rural-urban continuum and agrifood systems.

For more information please contact:

"FAO Newsroom

"IFAD Newsroom

"UNICEF Media

"WHO Media

"WFP Media Team

What they said

FAO Director-General, QU Dongyu: "Recovery from the global pandemic has been uneven, and the war in Ukraine has affected the nutritious food and healthy diets. This is the 'new normal' where climate change, conflict, and economic instability are pushing those on the margins even further from safety. We cannot take a business-as-usual approach."

IFAD President, Alvaro Lario: "A world without hunger is possible. What we are missing is the investments and political will to implement solutions at scale. We can eradicate hunger if we make it a global priority. Investments in small-scale farmers and in their adaptation to climate change, access to inputs and technologies, and access to finance to set up small agribusinesses can make a difference. Small-scale producers are part of the solution. Properly supported, they can produce more food, diversify production, and supply both urban and rural markets - feeding rural areas and cities nutritious and locally grown food."

UNICEF Executive Director, Catherine Russell: "Malnutrition is a major threat to children's survival, growth and development. The scale of the nutrition crisis demands a stronger response focused on children, including prioritizing access to nutritious and affordable diets and essential nutrition services, protecting children and adolescents from nutrient-poor, ultra-processed foods, and strengthening food and nutrition supply chains including for fortified and therapeutic foods for children."

WFP Executive Director, Cindy McCain: "Hunger is rising while the resources we urgently need to protect the most vulnerable are running dangerously low. As humanitarians, we are facing the greatest challenge we've ever seen. We need the global community to act swiftly, smartly, and compassionately to reverse course and turn the tide on hunger. At WFP, we are committed to working with all our partners - both old and new - to create a world where no one questions when their next meal will come."

WHO Director-General, Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus: "Child wasting remains unacceptably high and there has been no progress in reducing child overweight. We need targeted public policies, investments and actions to create healthier food environments for all.'"

Notes to the editor: the SOFI report

The State of Food Security and Nutrition in the World is an annual report jointly prepared by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), the International Fund for Agricultural Development (IFAD), the United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Food Programme (WFP) and the World Health Organization (WHO).

Since 1999, it monitors and analy-

ses the world's progress towards ending hunger, achieving food security and improving nutrition. It also provides an in-depth analysis of key challenges for achieving these goals in the context of the 2030 Agenda for Sustainable Development. The report targets a wide audience, including policymakers, international organizations, academic institutions and the general public.

This year's theme is aligned with the UN General Assembly "New Urban Agenda" and will complement and guide the discussions at the 2023 High Level Political Forum - particularly on sustainable cities and communities (SDG 11), and especially during the three-day ministerial segment of the forum held from 17 to 19 July 2023 and in the lead-up to the SDG Summit in September.

Acute food insecurity: food insecurity found in a specified area at a specific point in time and of a severity that threatens lives or livelihoods, or both, regardless of the causes, context or duration. Has relevance in providing strategic guidance to actions that focus on short-term objectives to prevent, mitigate or decrease severe acute food insecurity. This indicator is used in the Global Report on Food Crisis (FSIN and Global Network Against Food Crises. 2023).

Hunger: an uncomfortable or painful sensation caused by insufficient energy from diet. In this report, the term hunger is synonymous with chronic undernourishment and is measured by the prevalence of undernourishment (PoU).

Malnutrition: an abnormal physiological condition caused by inadequate, unbalanced or excessive intake of macronutrients and/or micronutrients. Malnutrition includes undernutrition (child stunting and wasting, and vitamin and mineral deficiencies) as well as overweight and obesity.

Moderate food insecurity: a level of severity of food insecurity at which people face uncertainties about their ability to obtain food and have been forced to reduce, at times during the year, the quality and/or quantity of food they consume due to lack of money or other resources. It refers to a lack of consistent access to food, which diminishes dietary quality and disrupts normal eating patterns.

Severe food insecurity: a level of severity of food insecurity at which, at some time during the year, people have run out of food, experienced hunger and at the most extreme, gone without food for a day or more. It is measured with the Food Insecurity Experience Scale and contributes to track the progress towards SDG

Newzeeland ...... indigenous knowledge on local foods, supporting families to be better equipped to prepare, preserve and store healthy and nutritious foods.SIFWaP is aligned with

IFAD's SIDS strategy and will support the governments to nurture enabling policy environments to meet the Sustainable Development Goals. The strategy highlights the unique vulnerabilities and development

challenges in SIDS because of their small size, remoteness, limited resource base and exposure to climate and natural disasters. In addition to the NZD 5.75 million (USD 3.57 million) contribution, the project will be co-financed by the Global Agriculture and Food Security Program (USD 11.65 million), project participants' in-kind contributions (USD 2.34 million) and the four SIFWaP countries (USD 1.83 million). IFAD will supervise the project's implementation and will provide additional technical support and capacity building on project management fiduciary matters, procurement, audits and reporting.

Since the establishment of IFAD in 1977, New Zealand has contributed USD 22.21 million to IFAD's work to transform rural economies and food systems by making them more inclusive, productive, resilient and sustainable. Previously New Zealand has also contributed USD 0.79 million in supplementary funds to co-finance an IFAD-funded project on Inclusion of Family Farming in Value Chains Project (PPI) in Paraguay.

हार्दिक अनुरोध ।

उच्च ज्वरो आउने, खोकी लाग्ने, घाँटी दुख्ने, सम्पूर्ण शरीर दुख्ने, वान्ता आउने र झाडापखाला लाग्ने लक्षणहरु देखिएमा इनफ्लुएन्जा ए, (H1N1) स्वाइनफ्लु पनि हुनसक्छ । तसर्थ यस अस्पतालमा तथा नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा जचाई समयमा नै उपचार गराउनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।

नेपाल सरकार
शुक्रराज ट्रपिकल तथा
सरुवा रोग अस्पताल

New Zealand contributes US$3.57 million Pacific island communities

13 July 2023

Rome/Suva, 13 July 2023: The International Fund for Agricultural Development and the Government of New Zealand signed a NZD 5.75 million (USD 3.57 million) agreement to support Pacific communities to ensure sustainable access to water and healthy diets. The Small Islands Food and Water Project (SIFWaP) will reach 50,000 people - or 17 per cent of the population - in the Federated States of Micronesia (FSM), Kiribati, the Republic of the Marshall Islands and Tuvalu.

Aotearoa New Zealand's support demonstrates its commitment to increasing the impact of its climate action, as highlighted in Tuia te Waka a Kiwa, its international climate finance strategy.

With a total investment of USD 19.23 million, SIFWaP aims to strengthen the climate change resilience of small island communities in these countries by improving their food, nutrition and water security and livelihood opportunities. SIFWaP reinforces the strong partnership between IFAD and New Zealand in their efforts to help eradicate poverty and hunger in rural areas of the Small Island Developing States (SIDS) and build adaptation resilience, not only in the Pacific, but across the world.

IFAD will supervise the project's implementation and will provide additional technical support and capacity building on project management fiduciary matters, procurement, audits and reporting.

This investment is also a recognition of IFAD's role in international development as an effective organization that delivers results and improves food and income security, especially for poor rural people.

These countries are among the smallest and most isolated of the SIDS and are particularly vulnerable to climate change impacts and natural disasters. High population densities combined with low agricultural productivity contributes to a precarious food and nutrition security situation across the region. As a result, the islands are heavily dependent on food imports and generally lack access to fresh, nutritious food.

At the same time, rising sea levels are leading to chronic coastal erosion and causing social and economic disruption. Extreme climactic events, such as droughts and hurricanes, are becoming more frequent, stressing the islands' already scarce natural resources, including water for consumption and agricultural production.

"These island states are among the first to be hit - and also the hardest - by crises such as the pandemic and disruptions in the global supply chain due to conflict. They are also more exposed to deeper long-term consequences," said Donal Brown, IFAD Associate Vice-President, Programme Management Department. "Rural people in remote islands need support to help them produce, consume and market more local foods in environmentally sustainable ways. Climate change and vulnerability to natural disasters threatens the very existence of these extremely isolated communities. This contribution by New Zealand offers a vital opportunity for us to collectively examine the challenges facing by the SIDS, and work with those countries to identify new and innovative solutions to together make a meaningful difference."

SIFWaP will work with communities to implement a range of climate-smart and nutrition-sensitive measures. These will reflect each country's priorities and needs, but could include measures such as composting, using renewable energy for poultry incubators, driers and pumps, and reducing the dependence on rainwater for drinking and agriculture by installing sustainable water supply infrastructure. The project will also revive

continue .... 35 pages

भू-क्षय न्यूनिकरण उपया अपनाऔं

-वस्तीको माथिल्लो भागमा कुलो बनाई
पानीको उचित निकास दिऔं।

-घरभित्र वा वरिपरिको जमीन चिरा
परेको भए सुरक्षित स्थानमा बसौं।

-नदी वा खोलामा बाढी आएमा तल्लो
भागमा बस्ने जनसमुदायलाई सूचना दिऔं।

- जमीन चिरा परेको छ भने त्यसको
स्थानलाई टालौं र सजगता अपानाऔं।

-भौगौलिक अवस्था विचार गरेर मात्र
बाटो, कूलो वा नहर जस्ता
संरचना बनाऔं।

भू-क्षयबाट बचौं र बचाऔं।

नेपाल सरकार

नेपाल विज्ञापन बोर्ड